

POPOL VUH

Maya-intiaanien kansalliseepos

LIKE

Popol Vuh, Yhteisön kirja, on mayaintiaaneihin kuuluvan, Jukatanin niemimaalla eläneen quiche-heimon pyhä kirja. Se on legendakokoelma, joka avaa oven kadonneeseen suurkulttuuriin ja sen myyttiseen aikaan. Espanjalaiset kirkonmiehet tuhosivat 1500-luvulla muun ohella pyhän kirjan alkuperäisen version, ja quichet merkitsivät sen uudelleen muistiin suullisen traditionsa, hieroglyfien ja maalausten pohjalta opittuaan käyttämään latinalaisia kirjaimia.

Popol Vuh on kansalliseepos, joka kertoo maan, auringon ja kuun syntyhistorian, sekä sen, miten maissista luotiin ajatteleva, sulavasti liikkuva ihminen, jolla on sielu. Samalla se on väkivaltainen, jännittävä sankaritarusto jumalpoikien seikkailuista, ihmisuhreista, voitokkaista sankareista ja veijareista, joka opettaa, että vallanhalu, ahneus ja kateus saavat aina palkkansa, ja että viisas selviää mahdottomistakin koettelemuksista.

☞ *Popol Vuh on harvinainen herkku nykyajan kirja-ilmastossa: hyvin toimitettu ja notkeasti suomennettu muinaismyyttien ja legendojen kokoelma*
– Kaija Valkonen, Helsingin Sanomat

☞ *Maailmankirjallisuuden keskeisiä legendakokoelmia*
– Hannu Waarala, Kumppani

LIKE

Klassikko
5. painos
ISBN 951-578-220-1

9 789515 782205

Popol Vuh

Popol Vuh

suomentaneet
Helinä Karttunen ja Ulla Ranta

LIKE • HELSINKI

Alkuteos
Anonimo
El Popol vuh – antigua historia del quiché
Ediciones Populares de Cultura Centro-americana EDIPCA/ Guatemala C.A.

Suomentajat ovat saaneet tukea suomalaisen kirjallisuuden edistämisvarojen valtuuskunnalta. Tämän teoksen julkaisemiseen on saatu Suomen Kirjasäätiön valikoivaa tuotantotukea.

Viides painos

LIKE
Kulmakatu 6 B
00170 Helsinki

Paino:
Cosmoprint
1999 Helsinki

Sisältö

Ensimmäinen osa

Toinen osa

Kolmas osa

Neljäs osa

ALKUSANAT

MIKÄ POPOL VUH?

Popol Vuh on Meksikon ja Guatemalan mayaintiaanien quiché-heimon pyhä kirja, jonka ikää tuskin tiedetään. Quichét olivat alkuaan Meksikon tolteekkeja, jotka joutuivat pakenemaan asteekkeja itään Jukatanille ja Guatemalan ylängölle. Nykyäänkin heitä ja heidän naapureitaan cakchiquelejä ja yaqueja asuu samoilla seuduilla. Quiché-kansan kirjassa on tallennettuna sen mytologia ja historia aikojen alusta espanjalaisten tuloon saakka. Uskottiin, että tämän kirjan tieto antoi lukijalleen, joka yleensä oli korkeassa asemassa, kyvyn nähdä myös tulevia tapahtumia.

Popol Vuhissa on esipuheen lisäksi neljä osaa. Esipuheessa kerrotaan jumalista. Quiché-kansan pääjumala oli Hunab Ku. Jukatanilla palvottiin myös Kukulcania, sulkakäärmettä, joka esiintyy asteekeilla nimellä Quetzalcoatl. Guatemalassa ja Hondurasissa palvottiin aurinkoa ja kuuta, Hun-Ahpu-Vuchia ja Hun-Apu-Mtyeä eli tapiirinhahmoista isoisää ja isoäitiä. Heidän poikansa oli Gucumatz, sulkakäärme, eri eläinten hahmossa esiintyvä jumala. Mahtavampi häntä oli kuitenkin Huracan, myrskyn ja tuulen jumala, joka antoi quichéille tulen hieromalla sandaalejaan vastakkain. Hänen nimensä oli myös Tohil, mitä nimeä käytetään Quetzalcoatlistakin. (Larousse, *Encyclopedia of Mythology*, 1959)

Kirjan ensimmäisessä osassa kerrotaan, kuinka jumalat sanan voimalla kohottivat vedestä maan vuorineen ja laaksoineen, loivat kasvit ja eläimet. Sitten he yrittivät luoda ihmistä, mutta kaksi ensimmäistä yritystä epännistui. Vasta kolmannella kerralla, kun maissi oli löydetty, he onnistuivat luomaan ihmisen. He loivat neljä miestä ja heille vaimot maissista.

Ensimmäisen ja toisen osan pääsankareita ovat veljekset Hunahpú ja Ixbalanque. Ennen kuin jumalat loivat maissi-ihmiset, sankariveljekset kukistivat jumalilta saamansa maagisen voiman avulla kerskailevat olennot Vucub-Caquixin ja hänen kaksi poikaansa. Lopuksi he onnistuivat voittamaan myös Xibalbán[1] Herrat, maan alla sijaitsevan pahuuden ja kuoleman valtakunnan päälliköt. Tämä tapahtuu kuitenkin vasta monien koettelemusten jälkeen.

Kirjan kolmannessa ja neljännessä osassa kerrotaan, kuinka maissi-ihmiset saivat auringonvalon ja tulen, kuinka he rakensivat kylänsä ja kaupunkinsa sekä uskonnolliset seremoniakeskuksensa, kuinka pappien valta ja ihmisten uhraaminen jumalille alkoi, kuinka sukukielet erkanivat toisistaan ja kuinka maissi-ihmisten jälkeläisistä tuli shamaani-suurkuninkaita, jotka kykenivät halutessaan muuttamaan olomuotoaan yliluonnollisilla kyvyillään. Lopuksi luetellaan mahtavan Quichén valtakunnan kuninkaat vallanperimysjärjestyksessä ja heimoaateliston päämiehet ja heidän arvonimensä: mayojen yhteiskuntajärjestelmä oli hyvin hierarkinen.

Kirjan tuntematon tekijä sanoo yleensä lyhyesti etukäteen, mitkä tapahtumat seuraavat; sen jälkeen hän kertoo tapahtumat ja vielä lopuksi tiivistää ne. Jumalat puhuvat taivaalta ja neuvovat sankareita, mutta eivät yleensä itse näyttäydy; eläimet toimivat heidän sanansaattajinaan. Poikkeuksena on Tohil, joka kolmen nuorukaisen hahmossaan uhripappiensa avustuksella välttää juonittelevien heimolaisten ansat. Xibalbán Herrat vaikuttavat jumalilta, mutta eivät ole, kuten kirjasta käy ilmi. Heissä ja heidän pahansuovassa naurussaan on paljon inhimillistä.

Mayojen myytit ovatkin hyvin yleisinhimillisiä. Luomistarun ja vedenpaisumusmyytin lisäksi tutuilta tuntuvat myytit voimillaan, rikkauksillaan tai taiteellisilla lahjoillaan ylvästelevistä ihmisistä, joille lopulta käy huonosti. Tyly anoppi ja neuvokas miniä esiintyvät tässäkin tarinaperinteessä. Isoäiti ja äiti ovat sankareille rakkaita ja voivat seurata poikiensa seikkailuja näiden jättämien merkkien avulla. Tuttuja ovat myös myytit lapsista, jotka synnyttää neitsyt ja jotka jo sylilapsina selviytyvät vaikeista tilanteista. Sankarit joutuvat toinen toistaan hankalampiin paikkoihin, jotka lukija jo tietää vaikeiksi. Myytit tuntuvat kätkevän alleen toisia, eri kerroksista peräisin olevia tarinoita. Tietyillä väreillä ja numeroilla on oma merkityksensä: mayat ovat kuuluisia siitä, että he hallisivat ajanlaskun ja lukujen käytön.

Kansanrunon tapaan kertoja panee taitavasti väliin mistä-mikin-sai-alkunsa -jaksoja, kuten kuinka hiiren häntä tuli karvattomaksi

tai kauriin häntä töpöksi ja kuinka kullekin eläimelle määrättiin sille ominainen ruoka. Kirjan henkilöhahmot ovat selväpiirteisiä toiminnan ihmisiä; he sanovat asiansa suoraan, kaartelematta. Heidän hyveitään ovat jumalten kunnioittaminen, sitkeys ja oveluus. Tapahtumat yllättävät käänteillään, mutta kaikella tuntuu olevan kuitenkin tarkoituksensa, koska jumalat seuraavat koko ajan tapahtumia ja suunnittelevat niiden kulkua.

POPOL VUHIN MATKA OSAKSI MAAILMANKIRJALLISUUTTA

Vielä vuonna 1524, kun espanjalaiset valloittajat saapuivat mayojen maahan, intiaanit esittivät tanssien ja laulaen kertomuksia historiastaan ja mytologiastaan. Mayoilla oli myös kirjoitettuja muistomerkkejä, hieroglyfein pitkille, laskostetuille paperisuikaleille kirjoitettuina, mutta uskonkiihkoinen, nuori fransiskaanipappi Diego de Landa tuhosi suuren osan näistä mittaamattoman arvokkaista käsikirjoituksista polttamalla ne julkisesti vuonna 1562. Toisaalta samaisen de Landan vuonna 1566 mayoista kirjoittama teos on yksi tärkeimmistä lähteistä tuon ajan Jukatanin elinolojen ja yhteiskunnan ymmärtämisessä.

Mayojen alkuperäisistä käsikirjoituksista on tallella neljä, ja niitä säilytetään uuden ja vanhan mantereen museoissa. Popol Vuh sai kirjallisen muotonsa varsinaisesti vasta espanjalaisten tultua maahan, kun papit opettivat intiaaneja lukemaan ja kir-

joittamaan espanjaa. Andalusialainen dominikaanipappi Francisco Ximénez (1666-1729) vietti maya-alueella yhteensä 42 vuotta. Hän sai käsiinsä quichénkielisen, latinalaisin kirjaimin kirjoitetun Popol Vuhin, jonka hän käänsi espanjaksi. Alkuperäinen quichénkielinen teksti on todennäköisesti tuntemattomiksi jääneiden intiaanien kokoama. Ximénezin käsikirjoituksessa quichén- ja espanjankieliset tekstit ovat rinnakkain samalla sivulla. Tämä käännös julkaistiin ensimmäisen kerran Wienissä vuonna 1857.

Vuonna 1861 ranskalainen pappi Charles Etienne Brasseur de Bourbourg, joka oli oleskellut vuosia mayojen parissa, julkaisi Pariisissa selityksin ja nootein varustetun laitoksen, jossa puolestaan olivat rinnakkain quichén- ja ranskankieliset tekstit. Tämä käännös sai paljon enemmän julkista huomiota osakseen kuin Wienissä julkaistu. Brasseur jakoi kirjan osiin ja lukuihin. Sitä jakoa on noudatettu näihin päiviin asti. Sittemmin Popol Vuh on käännetty moneen kertaan ja monille kielille.

Suomennoksen pohjana on espanjankielinen, Guatemalassa painettu versio, josta ei käy ilmi sen painopaikkaa tai -vuotta. Tämän kirjan teksti ja nootit ovat varsin yhteneviä Adrián Recinosin quichéstä vuonna 1947 espanjaksi kääntämän laitoksen kanssa. Sen englanninkielistä versiota (Recinos, Adrian: *Popol Vuh, The sacred book of the ancient Quiché Maya,* Norman, Oklahoma 1950) olemme käyttäneet apuna käännöstyössä, samoin kuin Dennis Tedlockin

myös quichéstä englanniksi kääntämää versiota, joka kuitenkin poikkeaa kappalejaoltaan, sanastoltaan ja kielikuviltaan monin paikoin edellä mainitusta. Koska mayakulttuuria tutkitaan jatkuvasti ja yhä useammat arvoitukset saavat ratkaisunsa, Tedlockinkaan (Tedlock, Dennis: *Popol Vuh, The definite edition of the Mayan book of the dawn of the life and the glories of the gods and kings*, New York 1985) versio ei jääne viimeiseksi.

Kauniaisissa 12.5.1995

Helinä Karttunen Ulla Ranta

ESIPUHE

Tässä paikassa, jonka nimi on Quiché[2], alamme kirjoittaa muistiin vanhoja tarinoita.[3] Kerromme kaiken alusta alkaen, kaiken mitä tapahtui Quichén kaupungissa, quiché-kansan keskuudessa.

Tässä kerromme ja paljastamme ne salassa pidetyt asiat, jotka Tzacol ja Bitol, Alom ja Qaholom ovat antaneet tulla julki. Heitä kutsutaan Hunahpú-Vuchiksi ja Hunahpú-Utiuksi, Zaqui-Nimá-Tziiksi, Tepeuksi ja Gucumatziksi, u Qux Choksi eli Järven hengeksi ja u Qux Palóksi eli Meren hengeksi, Ah Raxá Laciksi ja Ah Raxá Tzeliksi, niin heitä nimitettiin.[4] Tämä on myös tarina Isoäidistä ja Isoisästä, joiden nimet ovat Ixpiyacoc ja Ixmucané.[5] Heidän nimensä oli myös suojelija ja puolustaja, kaksi kertaa isoäiti ja kaksi kertaa isoisä. Siten heitä kutsuttiin Quichén kansan tarinoissa, joissa kerrotaan elämän synnystä ja Quichén kansan muinaisuudesta.

Kirjoitamme tämän tarinan Jumalan lakia ja kristinuskoa kunnioittaen; kerromme sen, koska Popol Vuhia[6] ei enää ole; sitä ei voi enää nähdä. Siinä oli kuvattuna selvästi, kuinka me olimme tulleet meren toiselta puolen ja millainen oli ollut meidän alkuhistoriamme ja elämämme.

Alkuperäinen kirja, kauan sitten kirjoitettu, oli olemassa, mutta se, joka haluaisi

nähdä ja tutkia sitä, ei pääse sitä näkemään. Siinä oli kuvattuna ja kerrottuna suurenmoisella tavalla, kuinka taivas ja maa luotiin, kuinka maa ja ilma jaettiin neljään osaan, kuinka se merkittiin ja kuinka taivas mitattiin; kuinka tuotiin köysi ja se kiristettiin taivaan ja maan välille, niiden neljän nurkan[7] ja neljän kulman välille, kuten Luoja ja Muodonantaja, elämän ja kaiken luodun äiti ja isä[8] oli määrännyt; isä jolta saa hengityksen ja ajattelun, äiti joka antaa lapsille elämän; isä joka huolehtii kansan ja ihmissuvun onnesta, tuo viisas mies, joka haluaa kaikkea hyvää koko luomakunnalle, niin maan päälle kuin vetten alle.

ENSIMMÄINEN OSA

Luku 1

Tämä on kertomus siitä, kun ei ollut olemassa vielä mitään; vallitsi täydellinen hiljaisuus, mikään ei liikkunut: oli tyyntä ja tyhjää taivaan kaaren alla.

Tämä on ensimmäinen kertomus, ensimmäinen tarina. Ei ollut vielä ihmistä, ei eläintä; ei lintuja, ei kaloja eikä rapuja; ei puita eikä kiviä, ei luolia eikä rotkoja; ei ruohoa eikä metsää - vain taivas oli olemassa.

Maan pintaa ei vielä näkynyt. Oli vain tyyni meri ja ääretön avaruus. Mitään ei ollut luotu, ei mitään, mistä lähtisi ääntä; ei mitään, mikä liikkuisi tai värähtelisi; mitään ei kuulunut taivaalta. Mitään ei näkynyt; oli vain tyyntä vettä, vain autio, peilityyni meri. Elämää ei vielä ollut. Kaikki oli vaiti yön pimeydessä, hiiskahdustakaan ei kuulunut.

Vain Luoja ja Muodonantaja, Tepeu ja Gucumatz, esivanhemmat, olivat vedessä, loistaen valoaan.[9] Koska he olivat sinisten ja vihreitten sulkien peitossa, heitä kutsuttiin Gucumatziksi.[10] He olivat suuria tietäjiä

ja suuria ajattelijoita. Oli olemassa myös taivas ja salama eli Taivaan Sydän, mikä on Jumalan nimi. Taivaan Sydämellä on kolme hahmoa: ensimmäinen on nimeltään Caculhá Huracán, toinen Chipi-Caculhá ja kolmas Raxa-Caculhá.[11]

Silloin saapui sana, ja Tepeu ja Gucumatz kohtasivat toisensa, pimeydessä ja yössä, ja Tepeu ja Gucumatz puhuivat keskenään. He puhuivat ja keskustelivat, tuumailivat ja pääsivät viimein yhteisymmärrykseen.

Heidän siinä miettiessään heille valkeni, että ihmisen pitää ilmestyä, kun aamu sarastaa. Niinpä he alkoivat suunnitella luomistyötään: kuinka puut ja pensaat kasvaisivat, kuinka elämä syntyisi ja kuinka ihminen luotaisiin.[12] Taivaan Sydän, jonka nimi on Huracán, suunnitteli ja järjesti näin pimeydessä ja yössä.

Tepeu ja Gucumatz tapasivat siis toisensa; he neuvottelivat, miten saada aikaan elämää ja valoa; mitä heidän pitäisi tehdä, että valkenisi ja aamu sarastaisi, ja kuka heitä palvoisi uhrilahjoin.

- Tapahtukoon näin! Tyhjyys täyttyköön! Vedet vetäytykööt ja väistyköööt, maa kohotkoon ja lujittukoon! Niin he sanoivat. Tulkoon valo ja aamunsarastus taivaan ja maan päälle! Kun ihmisolento on luotu, kun ihminen on saanut muotonsa, vasta sitten saakoon meidän luomistyömme kunniaa ja kiitosta. Niin he sanoivat.

Sitten he loivat maan. Näin maa luotiin:
- Maa! he sanoivat, ja se syntyi heti.

Kuin sumupilvestä, kuin tomun keskeltä

nousivat vuoret, ja ne kohosivat vedestä heti kohti korkeutta. Ihmetekoa oli vuorten ja laaksojen luominen, ne luotiin pelkästään sanan voimalla, ja maan pinta peittyi hetkessä sypressilehtoihin ja mäntymetsiin.

Ja niin Gucumatz ilahtui ja huudahti:

- Taivaan Sydän, Sinä, Huracán, Sinun voimasi on suuri, ja Sinun, Chipi-Caculhá, Raxa-Caculhá!

- Meidän työmme, meidän luomistyömme saatetaan päätökseen, nämä vastasivat.

Ensiksi sai maa muotonsa ja vuoret ja laaksot syntyivät. Vedet jakaantuivat, kun korkeat vuoret ilmestyivät näkyviin. Purot syöksyivät vuorten rinteiltä ja haaraantuivat joiksi.

Niin luotiin maa. Sen loivat Taivaan Sydän, Maan Sydän. Näin heitä kutsuttiin, he näet hedelmöittivät maan, kun taivas oli vielä luomatta ja maa oli veden alla.

Näin he saivat tämän työnsä valmiiksi; pitkän miettimisen ja pohdinnan jälkeen he olivat toteuttaneet suunnitelmansa.

Luku 2

Sen jälkeen he loivat pienet villieläimet, metsien vartijat, vuorenhaltiat[13], metsäkauriit, linnut, puumat, jaguaarit, monenlaiset käärmeet, tiheikköjen vartijat.

Esivanhemmat olivat kysyneet:

- Miksi puitten ja pensaitten alla ei ole elämää? Miksi siellä on niin hiljaista? Puita olisi hyvä vartioida. Niin he sanoivat asiaa mietittyään. Siinä samassa syntyivät metsä-

kauriit ja linnut ja saivat asuinsijansa.

- Sinä, metsäkauris, nukut jokilaaksoissa ja rotkoissa, elät tiheiköissä ja niityillä. Sinä lisäännyt metsissä, kuljet neljällä jalalla, ja ne auttavat sinua selviytymään. Ja kuten sanottiin, niin tehtiin.

Sitten he määräsivät pienten ja suurten lintujen asuinsijat:

- Te, linnut, asustatte puissa ja pensaissa, sinne teette pesänne, siellä te lisäännytte, siellä pyrähtelette oksalta toiselle.

Näin sanottiin kauriille ja linnuille, ja niin ne tekivätkin, ja ne kaikki etsivät asuinsijansa ja pesänsä. Tällä tavalla Esivanhemmat määräsivät eläimille niiden asuinsijat.

Ja kun kaikki nelijalkaiset eläimet ja linnut oli luotu, Luoja ja Muodonantaja, Esivanhemmat, sanoivat näille:

- Puhukaa, kirkukaa, visertäkää, karjukaa, puhukaa jokainen, niin kuin teidän kuuluu, kukin omalla tavallanne. Niin sanottiin metsäkauriille, linnuille, puumille, jaguaareille ja käärmeille.

- Kutsukaa meitä nyt nimeltä, ylistäkää meitä, teidän äitiänne, teidän isäänne. Rukoilkaa sitten Huracánia, Chipi-Caculháa, Raxa-Caculháa, Taivaan Sydäntä, Maan Sydäntä, Luojaa, Muodonantajaa, Esivanhempia; puhukaa, rukoilkaa meitä, palvokaa meitä! niille sanottiin.

Mutta niitä ei saatu puhumaan ihmiskieltä. Ne vain sihisivät, raakkuivat ja ulvoivat. Sanoja ei syntynyt, jokainen huusi vain omalla tavallaan.

Kun Luoja ja Muodonantaja huomasivat, etteivät eläimet osanneet puhua, he sanoivat toisilleen:

- Ne eivät pysty sanomaan meidän, heidän Luojiensa ja Muodonantajiensa, nimeä. Se ei ole hyvä, sanoivat Esivanhemmat. Niinpä he sanoivat:

- Koska ette oppineet puhumaan, teidän kohtalonne on oleva toinen. Olemme muuttaneet mieltämme: saatte pitää ruokanne, laitumenne, asuinsijanne ja pesänne, ne olkoot rotkoissa ja metsissä; mutta koska te ette osanneet ylistää ja rukoilla meitä, niin luomme sellaisia, jotka meitä palvovat; luomme muita olentoja, jotka ovat kuuliaisia. Te, tyytykää osaanne: teidän lihanne revitään palasiksi. Niin olkoon. Tämä olkoon teidän kohtalonne. Niin he sanoivat tehden tahtonsa tiettäväksi pienille ja suurille eläimille maan päällä.

Sitten he päättivät koettaa vielä onneaan. He halusivat yrittää, saisivatko he luoduksi sellaisia olentoja, jotka palvoisivat heitä. Mutta eläinten ääntelystä ei saanut tolkkua. Koska niitä ei saatu puhumaan, mikään ei auttanut. Sen takia eläimet uhrattiin, ne tuomittiin tapettaviksi ja syötäviksi.

Tästä syystä Luoja ja Muodonantaja, Esivanhemmat, yrittivät nyt luoda ja muotoilla ihmistä.

- Yritetään uudestaan! Aamunkoitto on lähellä. Luokaamme sellainen olento, joka palvoo meitä ja uhraa meille! Miten muuten meitä rukoiltaisiin ja muistettaisiin maan päällä? Yritimme jo luoda sellaisia

olentoja, mutta emme saaneet niitä ylistämään ja palvomaan meitä. Yrittäkäämme nyt uudemman kerran luoda kuuliaisia, nöyriä olentoja, sellaisia, jotka palvovat meitä ja uhraavat meille. Näin he puhuivat.

Niin alkoi luominen ja elämä sai muotonsa. Maasta, liejusta he loivat ihmisen ruumiin. Mutta siitä ei tullut hyvä: se ei pysynyt pystyssä, se oli pehmeä, se ei liikkunut; voimattomana ja vetelänä se lyyhistyi kasaan; sen pää ei kääntynyt, kasvoiltaan se oli muotopuoli, sen katse oli samea, se ei kyennyt näkemään ympärilleen. Aluksi se puhui, mutta puheessa ei ollut mieltä. Se liukeni nopeasti veteen ja hajosi.

Ja Luoja ja Muodonantaja sanoivat:

- Nähtävästi siitä ei ole eläjäksi, se ei kävele, eikä se lisäänny. Tätä meidän täytyy nyt miettiä, he sanoivat.

Sitten he hajottivat ja hävittivät työnsä tuloksen. Ja sen jälkeen he sanoivat:

- Miten me onnistuisimme paremmin, mitä pitäisi tehdä, että luotumme palvoisivat ja rukoilisivat meitä?

Neuvoteltuaan he sanoivat:

- Puhukaamme Ixpiyacocille, Ixmucanélle, Hunahpú-Vuchille, Hunahpú-Utiúlle näin: "Koettakaa te onneanne! Yrittäkää luoda toisenlainen ihminen!" Niin sanoivat Luoja ja Muodonantaja puhuessaan Ixpiyacocille ja Ixmucanélle.

Sitten he puhuivat noille selvänäkijöille, Päivän isoäidille, Aamuruskon isoäidille, joilla nimillä Luoja ja Muodonantaja kutsui-

vat heitä, Ixpiyacocia ja Ixmucanéa.[14]

Ja Huracán, Tepeu ja Gucumatz sanoivat, kun he puhuivat ennustajalle, muodonantajalle, noille selvänäkijöille:

- On yhdessä löydettävä keino, jotta se ihminen, jonka aiomme luoda ja muotoilla, palvoisi rukouksin ja uhrilahjoin meitä; jotta hän rukoilisi ja muistaisi meitä.

Tulkaa siis neuvonpitoon, isoäiti, isoisä, meidän isoäitimme, meidän isoisämme, Ixpiyacoc, Ixmucané, luokaa valo, antakaa aamun valjeta. Auttakaa meitä siinä, että ihminen, tuo luotava, muotoiltava ja kuolevainen ihminen, rukoilisi, palvoisi ja muistaisi meitä. Näin tapahtukoon!

Näyttäkää, keitä te olette, Hunahpú-Vuch, Hunahpú-Utiú, kaksi kertaa äiti, kaksi kertaa isä,[15] Nim-Ac, Nimá-Tziís, smaragdien, jalokivien Herra, kuvien tekijä, puun veistäjä, koristevatien Herra, sinisen ja vihreän ruukun Herra, suitsukemestari, mestari Toltecat,[16] Auringon Isoäiti, Aamuruskon Isoäiti. Näillä nimillä ne olennot, jotka me luomme, kutsuvat teitä.

Ennustakaa maissin jyvistä ja tzitén[17] siemenistä, jotta saisimme tietää, veistämmekö ihmisen suun ja silmät puusta. Näin sanottiin ennustajille.

Alkoi maissin jyvistä ja tzitén siemenistä ennustaminen.

- Kertokaa puuihmisen kohtalo! sanoivat vanha nainen ja vanha mies. Vanha mies oli tzitén siemenistä ennustaja, hänen nimensä oli Ixpiyacoc.[18] Vanha nainen oli selvänäkijä, muodonantaja, ja hänen nimensä oli Chiracán Ixmucané.

He alkoivat ennustaa ja sanoivat jyville:

- Etsikää paikkanne, asettukaa vieretysten! Puhukaa, niin että kuulemme, kertokaa, kannattaako kerätä puuta; onko hyvä, että Luoja ja Muodonantaja veistää sitä ja onko tämä puumies oleva se, joka palvoo meitä rukouksin ja uhrilahjoin, silloin kun aamu valkenee, silloin kun päivä koittaa!

Puhun Sinulle, Maissi, Sinulle, Tzité, Sinulle Kohtalo ja uusi Ihminen. Liittykää yhteen, tarttukaa toisiinne, he sanoivat jyville. Taivaan Sydän, tule uhraamaan tänne; auta Tepeuta ja Gucumatzia onnistumaan!

Sitten selvänäkijät puhuivat ja ennustivat:

- Teidän puuihmisistänne tulee mainioita; ne puhuvat ja keskustelevat täällä maan päällä.

- Niin olkoon! heille vastattiin.

Ja tuotapikaa luotiin puuihmiset. Ne näyttivät ihmisiltä, puhuivat kuin ihmiset ja kansoittivat maan.

Ne elivät ja lisääntyivät; ne saivat tyttäriä, ne saivat poikia; mutta niillä ei ollut sielua, ei järkeä eivätkä ne muistaneet Luojaansa eivätkä Muodonantajaansa; sen sijaan ne konttailivat ympäriinsä päämäärättä.

Ne eivät muistaneet Taivaan Sydäntä ja siksi ne hylättiin. Näin kokeiltiin, näin yritettiin luoda ihmistä. Aluksi ne kyllä puhuivat, mutta niiden kasvot olivat ilmeettömät, niiden jalat ja kädet voimattomat; niissä ei ollut lihaa eikä verta, ei ihmisen olemusta; niiden posket olivat kuopalla, jalat ja kädet surkastuneet ja iho keltainen.

Tästä syystä ne eivät ajatelleet Luojaa eivätkä Muodonantajaa eivätkä muistaneet niitä, jotka olivat ne luoneet ja niistä huolehtineet.

Sellaisia olivat ensimmäiset ihmiset, ja heitä oli paljon maan päällä.

Luku 3

Sitten tuhottiin, rikottiin ja hävitettiin, puuihmiset; ne saivat kuolla.

Taivaan Sydän nostatti vedenpaisumuksen; puuihmiset hukkuivat suureen tulvaan.

Mies oli tehty tzité-puusta, mutta kun Luoja ja Muodonantaja oli luonut naista, hän teki tämän kaislasta[19]. Näitä aineita Luoja ja Muodonantaja olivat käyttäneet ihmisen luomiseen.

Mutta heidän luomansa olennot eivät muistaneet Luojaansa ja Muodonantajaansa eivätkä puhuneet heidän kanssaan. Siksi ne tapettiin, siksi ne hukutettiin. Pihkaa tulvi taivaalta. Xecotcovach-kotka tuli ja kaivoi silmät niiden päästä, Camalotz-vampyyri tuli ja katkaisi niiltä kaulan, Cotzbalam-jaguaari raateli niiden ruumiin. Myös Tucumbalam-tapiiri tuli, rikkoi ja runteli luut ja jänteet, murskasi ja rusensi ne.[20]

Tämä tapahtui rangaistukseksi, koska ne eivät olleet muistaneet äitiään, eivät isäänsä, Taivaan Sydäntä, Huracánia. Ja tästä syystä maa pimeni, vettä satoi mustalta taivaalta kaiken päivää ja kaiken yötä.

Sitten saapuivat villieläimet, pienet ja

suuret, ja ne tunkeutuivat puuihmisten koteihin. Kepit ja kivet löivät niitä päähän. Vesiruukut, paistolevyt, vadit ja padat, koirat, jopa jauhinkivet, kaikki alkoivat puhua ja kävivät niiden kimppuun ja iskivät niitä kasvoihin.

- Paljon pahaa teitte meille; te söitte meitä, nyt me syömme teidät, sanoivat niiden koirat ja kalkkunat.[21]

Ja jauhinkivet sanoivat:

- Joka päivä te kiusasitte meitä, jok'ikinen päivä, illalla ja aamun sarastaessa, kaiken aikaa kasvomme panivat teidän takianne kolin-kalin koli-kali. Niin me palvelimme teitä, kun vielä olitte ihmisiä, mutta nyt saatte nähdä meidän voimamme. Me jauhamme ja möyhennämme teidän lihanne, sanoivat niiden jauhinkivet.

Ja niiden koirat alkoivat puhua ja sanoivat:

- Miksi ette antaneet meille ruokaa? Mehän vain katselimme, ja silti te hätistitte meidät luotanne ja ajoitte ulos. Aina teillä oli syödessänne valmiina keppi, jolla iskeä meitä. Niin te meitä kohtelitte. Mehän emme osanneet puhua. Miksi me säälisimme teitä nyt? Miksi olitte ajattelemattomia, miksi ette harkinneet, mitä teitte? Nyt me tuhoamme teidät, nyt saatte kärsiä nahoissanne, kun me puremme teitä: me revimme teidät kappaleiksi, sanoivat koirat, ja niin ne raatelivat puuihmisten kasvot.

Ja paistolevyt ja padat puhuivat vuorostaan näin:

- Tuskaa ja kärsimystä te aiheutitte meille. Meidän suumme ja kasvomme olivat noesta mustat, aina te panitte meidät tulelle ja poltitte meitä niin kuin me emme olisi tunteneet kipua. Nyt saatte samalla mitalla, me kärvennämme teidät, sanoivat padat ja polttivat puuihmisten kasvot. Lieden kivet singahtivat suoraan tulesta ja iskivät niitä päähän, niin että tuntui.

Epätoivoisina puuihmiset juoksivat sinne tänne; ne yrittivät nousta talojen katoille, mutta talot sortuivat ja paiskasivat ne maahan; ne yrittivät nousta puihin, mutta puut lennättivät ne kauas luotaan; ne yrittivät paeta luoliin, mutta luolat sulkeutuivat niiden edessä.[22]

Sellainen oli niiden ihmisten tuho, jotka oli luotu ja muotoiltu; niiden piti tuhoutua ja kadota. Niin niiden kasvot ja suut murskattiin.

Sanotaan, että niiden jälkeläiset ovat apinoita, jotka elävät nykyään metsissä;[23] muuta ei ole jäänyt jäljelle näistä puuihmisistä, koska Luoja ja Muodonantaja oli tehnyt heidän ruumiinsa pelkästä puusta.

Ja tämän vuoksi syystä apina muistuttaa ihmistä, se on muisto niistä ihmisistä, niistä luoduista ihmisistä, jotka oli tehty vain puusta.

Luku 4

Maan pinnalla oli hyvin hämärää. Aurinkoa ei vielä ollut. Mutta oli muuan pöyhkeä olento nimeltään Vucub-Caquix[24].

Taivas ja maa olivat jo olemassa, mutta auringon ja kuun kasvot olivat vielä verhon peitossa.

Ja Vucub-Caquix sanoi:

- Nuo kasvot muistuttavat selvästi niiden ihmisten kasvoja, jotka hukkuivat. Nuo näyttävät yliluonnollisilta olennoilta.[25] Nyt minusta tulee mahtava, minä olen kaikkien luotujen ja muotoiltujen olentojen yläpuolella. Minä olen aurinko, olen valo, kuu, hän huudahti. Minun loisteeni näkyy kauas. Minun ansiostani ihmiset pystyvät kulkemaan esteettä. Koska minun silmäni ovat hopeaa, ne säihkyvät kuin kallisarvoiset kivet, kuin smaragdit; minun hampaani välkkyvät kuin jalokivet, kuin taivaan kasvot. Minun nenäni loistaa kauas kuin kuu, minun valtaistuimeni on hopeaa ja kun nousen valtaistuimelleni, maan pinta valaistuu. Minä olen siis koko ihmiskunnan aurinko, minä olen sen kuu. Näin olkoon, koska minä voin nähdä hyvin kauas.

Tällä tavoin puhui Vucub-Caquix. Mutta todellisuudessa Vucub-Caquix ei ollut aurinko; hän vain kerskaili pyrstösulillaan ja rikkauksillaan. Hänen näkönsä ulottui vain taivaanrantaan asti eikä koko maailman yli.

Vielä ei näkynyt auringon kasvoja, ei kuun eikä tähtien, eikä aamu ollut vielä sarastanut. Tästä syystä Vucub-Caquix mahtaili ja piti itseään aurinkona ja kuuna, koska vielä ei näkynyt auringon eikä kuun valoa. Hänen ainoa halunsa oli kasvattaa valtaansa. Ja kaikki tämä tapahtui, silloin kun puuihmiset hukkuivat suureen tulvaan.

Nyt kerromme, kuinka Vucub-Caquix

kuoli ja voitettiin ja kuinka Luoja ja Muodonantaja loi ihmisen.

Luku 5

Tässä kerrotaan, kuinka Vucub-Caquix tuhoutui ja kuinka hänen loistonsa katosi. Sen saivat aikaan kaksi nuorukaista, joista ensimmäisen nimi oli Hunahpú ja toisen Ixbalanqué. He olivat oikeita jumalia. Kun nämä nuorukaiset huomasivat, että Vucub-Caquixin mahtailusta Taivaan Sydämen edessä ei näyttänyt tulevan loppua, he sanoivat:

- Näin tämä ei voi jatkua, kun ihmistäkään ei vielä ole luotu maan päälle. Yritetään ampua Vucub-Caquix puhallusputkella, kun hän on syömässä; ammumme ja haavoitamme häntä, ja niin tulee loppu hänen rikkauksistaan, hänen vihreistä kivistään, arvokkaista metalleistaan, smaragdeistaan ja jalokivistään, joilla hän pöyhkeilee. Ja näin käy lopulta kaikille hänen kaltaisilleen, koska kenenkään ei pidä ylpistyä vallasta eikä rikkaudesta.

- Näin olkoon, sanoivat nuorukaiset ja nostivat kumpikin puhallusputken olkapäällensä.

Tällä Vucub-Caquixilla oli kaksi poikaa: ensimmäisen nimi oli Zipacná, toisen Cabracán, ja noiden kahden äiti, Vucub-Caquixin vaimo, oli nimeltään Chimalmat.

Zipacnálla oli tapana pelata palloa; hänen palloinaan olivat isot vuoret Chigag, Hunahpú, Pecul, Yaxcanul, Macamob ja

Huliznab. Nämä olivat niiden vuorten nimet, jotka olivat olemassa silloin, kun aamu alkoi sarastaa. Zipacná oli luonut ne yhdessä ainoassa yössä.

Cabracán liikutteli vuoria ja sai suuret ja pienet vuoret tärähtelemään.

Vucub-Caquixin pojat rehentelivät tällä tavoin.

Vucub-Caquix oli sanonut: - Kuulkaa! Minä olen aurinko!

Zipacná sanoi: - Minä olenkin maan luoja!

- Minäpäs saan taivaan ja koko maan järisemään! sanoi Cabracán.

Näin Vucub-Caquixin pojat olivat isänsä veroisia mahtailussaan. Ja nuorukaiset Hunahpú ja Ixbalanqué panivat tästä pahakseen.

Silloin ei vielä ollut luotu meidän ensimmäistä äitiämme eikä meidän ensimmäistä isäämme.

Siksi nuo kaksi nuorukaista päättivät tuhota Vucub-Caquixin ja hänen poikansa, siksi heidän kohtalonaan oli kuolema.

Luku 6

Nyt kerromme, kuinka kaksi nuorukaista Hunahpú ja Ixbalanqué ampuivat puhallusputkella Vucub-Caquixia ja kuinka jokainen kerskailija tuhoutuu.

Vucub-Caquixilla oli suuri nance-puu[26], jonka hedelmät olivat hänen ruokaansa. Hän tuli joka päivä nance-puun luo ja kiipesi sen latvaan. Hunahpú ja Ixbalanqué

olivat nähneet, että sen hedelmät olivat hänen ruokaansa. Nuorukaiset asettuivat puun juurelle lehtien lomaan väijymään Vucub-Caquixia, ja tämä saapuikin syömään nance-puusta.

Heti kohta hän haavoittui, kun Hun-Hunahpún[27] puhallusputken savikuula osui suoraan hänen leukaansa. Vucub-Caquix rääkäisi ja putosi maahan.

Hunahpú ryntäsi kiireesti hänen kimppuunsa, mutta Vucub-Caquix tarttui häntä käsivarresta, väänsi sitä ja taivutti sen selän taakse. Sitten hän repäisi Hunahpún käsivarren irti. Nuorukaiset menettelivät aivan oikein, kun antoivat Vucub-Caquixin aluksi voittaa heidät.

Vucub-Caquix lähti kotiinsa Hunahpún käsivarsi mukanaan, ja astuessaan sisään hän piteli leukaansa.

- Mitä teille on sattunut, Herra? kysyi Chimalmat, Vucub-Caquixin vaimo.

- Mitäkö sattunut? Kaksi pirulaista ampui minua puhallusputkella leukaan, ja se meni sijoiltaan. Sen takia minun hampaani heiluvat, ja niitä särkee kauheasti. Mutta minä toin tämän käsivarren mukanani ja panen sen tuleen kärventymään. Riippukoon se tuolla tulessa; ne riivatut tulevat varmasti hakemaan sitä.

Näin puhui Vucub-Caquix ja ripusti Hunahpún käsivarren tulelle.

Mietittyään asiaa Hunahpú ja Ixbalanqué menivät tapaamaan erästä vanhaa, valkohapsista miestä ja erästä vanhaa naista, todella vanhaa ja vaatimatonta; molemmat

olivat jo köyryselkäisiä, kuten hyvin vanhat ihmiset ovat. Vanhan miehen nimi oli Zaqui-Nim-Ac ja vanhan naisen Zaqui-Nimá-Tziís.[28] Nuorukaiset sanoivat heille:

- Tulkaa meidän kanssamme hakemaan Vucub-Caquixin talosta käsivartta. Me tulemme teidän perässänne. Sanoisitte siellä: "Nuo pojat, jotka ovat kanssamme, ovat lapsenlapsiamme; heidän äitinsä ja isänsä ovat jo kuolleet; siitä syystä he kulkevat meidän perässämme joka paikkaan, missä meille annetaan almuja; mehän emme osaa muuta kuin vetää hammasmatoja suusta. Näin Vucub-Caquix luulee, että me olemme pelkkiä poikasia; samalla me voisimme neuvoa teitä siellä", sanoivat nuorukaiset.

- Hyvä on, vastasivat vanhukset.

He lähtivät kulkemaan ja tulivat paikkaan, jossa tapasivat Vucub-Caquixin lepäilemässä istuimellaan. Vanha nainen ja vanha mies kävelivät edellä ja pojat telmien perässä. Niin he saapuivat Herran talolle, jossa tämä voihki hammassäryssään.

Kun Vucub-Caquix näki vanhan miehen ja vanhan naisen ja heidän perässään tulevat pojat, hän kysyi heiltä:

- Mistä tulette, isovanhemmat?

- Tulimme pyytämään ruokaa, kunnioitettava Herra, nämä vastasivat.

- No, mitä te syötte? Eivätkö nuo ole teidän poikianne, nuo jotka ovat mukananne?

- Oi, eivät, Herra! He ovat meidän lapsenlapsiamme; meidän käy heitä sääliksi ja me

jaamme heidän kanssaan sen, mitä meille annetaan, Herra, vastasivat vanhukset.

Herran hammassärky oli kauhea, ja vain vaivoin hän pystyi puhumaan.

- Minä rukoilen teitä hartaasti: säälikää minua. Mitä te osaatte? Tiedättekö, miten tämä vaiva parannetaan? kyseli Herra. Ja vanhukset vastasivat:

- Oi, Herra, me vain vedämme hammasmatoja suusta, parannamme silmiä ja panemme jäseniä paikoilleen.

- Oikein hyvä. Parantakaa minun hampaani, niitä ja silmiä särkee koko ajan. En saa hetkenkään rauhaa enkä voi nukkua. Kaksi pirulaista osui minuun puhallusputkellaan, sen vuoksi en voi syödäkään. Säälikää minua, ja painelkaa hampaani paikoilleen.

- Hyvä on, Herra. Jomotus johtuu hammasmadosta. Se loppuu, kun vedämme hampaat pois ja panemme toiset tilalle.

- Ei käy päinsä, että vedätte minulta hampaat. Hampaat ja silmät ovat minun kaunistukseni. Vain ne tekevät minusta Herran.

- Me panemme tilalle toiset, jotka on tehty luusta. Mutta ne hampaat olivatkin vain valkoisia maissinjyviä.

- No, hyvä on, vetäkää hampaat pois, Vucub-Caquix myöntyi.

Niin he vetivät pois Vucub-Caquixin hampaat ja panivat niiden tilalle pelkkiä valkoisia maissinjyviä, jotka välkkyivät hänen

suussaan. Hänen kasvonsa painuivat heti kasaan, eikä hän enää näyttänyt Herralta. He vetivät pois loputkin hampaat, ne, jotka loistivat hänen suussaan kuin helmet. Ja lopuksi he paransivat Vucub-Caquixin silmät puhkaisemalla ne ja ottivat sitten kaikki hänen rikkautensa.

Mutta Vucub-Caquix ei tuntenut enää mitään. Hän vain tuijotti, kun nämä parantajat Hunahpún ja Ixbalanquén neuvoa noudattaen ryöstivät ne tavarat, joilla Vucub-Caquix oli ylvästellyt.

Niin kuoli Vucub-Caquix. Hunahpú otti talteen käsivartensa. Ja myös Chimalmat, Vucub-Caquixin vaimo, kuoli.

Näin katosivat Vucub-Caquixin rikkaudet. Parantaja vei kaikki smaragdit ja muut kallisarvoiset kivet, jotka olivat olleet Vucub-Caquixin ylpeys täällä maan päällä.

Vanha nainen ja vanha mies olivat ihmeiden tekijöitä. Kun he ottivat käsivarren ja panivat sen paikoilleen, se oli taas aivan entisellään.

Niin Vucub-Caquix sai kuolla, ja vain sen tähden, koska hänen pöyhkeilynsä oli nuorukaisten silmissä anteeksiantamatonta.

Ja sitten he lähtivät matkaan, kun olivat näin toteuttaneet Taivaan Sydämen käskyn.

Luku 7

Tässä kerrotaan nyt Vucub-Caquixin vanhemman pojan Zipacnán teoista.

- Minä olen vuorten luoja, ylvästeli Zipacná.

Zipacná oli kylpemässä erään joen rannalla, kun siitä meni ohi neljäsataa nuorukaista[29], jotka raahasivat tukihirttä taloonsa. Nuo neljäsataa olivat kaataneet suuren puun talonsa kurkihirreksi.

Silloin Zipacná tuli noiden neljänsadan nuorukaisen luo ja sanoi:

- Mitä te pojat olette tekemässä?

- Tämä hirsi, he vastasivat, me emme jaksa nostaa emmekä kantaa sitä.

- Minä kannan sen. Mihin se on vietävä? Mihin te sitä tarvitsette?

- Talomme kurkihirreksi.

- Hyvä on, hän vastasi, nosti hirren olkapäälleen ja kantoi sen neljänsadan nuorukaisen talon eteen.

- Jää meille, poika, he sanoivat hänelle. Onko sinulla äitiä tai isää?

- Ei minulla ole, hän vastasi.

- No sitten me annamme sinulle työtä: haet huomenna toisen hirren talomme tueksi.

- Hyvä on, tämä vastasi.

Neljäsataa nuorukaista puhuivat keskenään ja sanoivat:

- Miten saisimme hengiltä tuon pojan? Hänhän pystyy yksinään nostamaan hirren! Se ei käy laatuun. Kaivetaan suuri kuoppa ja yritetään saada hänet sinne. Sanotaan hänelle: "Mene tuonne kuopan kaivuuseen!"

ja kun hän on kuopassa, me annamme suuren puun kaatua hänen päällensä, ja sinnepä sitten kuolee!

Niin sanoivat neljäsataa nuorukaista ja kaivoivat suuren, oikein syvän kuopan. Sitten he kutsuivat Zipacnán paikalle.

- Olisitko niin ystävällinen, että menisit kaivamaan kuoppaa, koska me emme enää pääse syvemmälle, he sanoivat.

- Hyvä on, hän vastasi ja menikin heti kuoppaan.

Ja kun hän sitten kaivoi siellä, nuorukaiset huusivat hänelle:

- Oletko jo syvälläkin?

- Kyllä, hän vastasi, mutta alkoikin kaivaa kuoppaa, joka pelastaisi hänet vaarasta.

Hän ymmärsi, että he halusivat tappaa hänet; sen vuoksi hän kuoppaa kaivaessaan teki itselleen toisen onkalon, jotta selviäisi hengissä.

- Kuinka syvälle olet päässyt? huusivat neljäsataa nuorukaista kuopan reunalta.

- Minä täällä kaivan vielä. Huudan teille sitten, kun olen lopettanut, sanoi Zipacná kuopan pohjalta.

Mutta hänpä ei ollut kaivamassa omaa hautaansa vaan luolaa pelastuksekseen.

Lopulta Zipacná huusi heille, mutta siinä huutaessaan hän oli jo turvassa maan uumenissa.

- Tulkaa tänne auttamaan; kuoppa on nyt todella syvä ja täältä pitää nostaa paljon

maata. Ettekö kuule kun huudan? Teidän huutonne ja puheenne kyllä kaikuvat täällä, ja minä kuulen hyvin, missä te olette. Näin huusi Zipacná siitä onkalosta, jonne hän oli piiloutunut.

Silloin nuorukaiset paiskasivat hurjalla voimalla kuoppaan valtavan hirtensä, ja se kumahti kuopan pohjalle.

- Hiljaa kaikki! Odotetaan, kunnes hänen kuolinhuutonsa kuuluu, he kuiskasivat toisilleen varoen tulemasta näkyviin, kun hirsi tömähti kuoppaan.

Samalla hetkellä Zipacná kiljaisi, mutta hän huusi vain kerran: silloin kun puu oli pudonnut kuopan pohjalle.

- Onnistuipa hyvin! Nyt hän on kuollut, sanoivat nuorukaiset. Jos hän olisi saanut jatkaa puuhiaan, olisimme me joutuneet tuhon omiksi. Hänhän oli jo asettunut taloksi ja alkanut sekaantua meidän, neljänsadan nuorukaisen, asioihin.

Ja riemuissaan he sanoivat:

- Nyt panemaan chicha-olutta! Kolmen päivän kuluttua juomme talomme kunniaksi, me neljäsataa nuorukaista.

Sitten he jatkoivat:

- Huomenna menemme katsomaan ja ylihuomennakin, näkyykö jo muurahaisia, koska hänen ruumiinsa haisee ja mätänee. Silloin voimme olla tyytyväisiä ja juoda chicha-oluttamme, he sanoivat.

Zipacná kuuli kuoppaan kaiken, mitä nuorukaiset puhuivat. Seuraavana päivänä maa oli mustanaan muurahaisia, jotka hyörivät

ja pyörivät hirren alla. Jotkut raahasivat Zipacnán hiuksia, toiset hänen kynsiään.

Kun nuorukaiset sen näkivät, he sanoivat:

- Viimeinkin se piruparka kuoli! Katsokaa kuinka tuossa kuhisee muurahaisia! Toiset raahaavat hiuksia, toiset kynsiä. Katsokaa, me teimme sen! Niin he puhuivat keskenänsä.

Mutta Zipacná olikin elossa ja voi hyvin. Hän oli repinyt hiuksiaan ja jyrsinyt kynsiään ja antanut ne muurahaisille.

Niin neljäsataa nuorukaista uskoi, että hän oli kuollut, ja kolmantena päivänä he aloittivat juomingit ja joivat itsensä niin humalaan, että eivät tajunneet enää yhtään mitään. Silloin Zipacná rojautti talon heidän niskaansa, ja he kaikki kuolivat.

Eikä yksikään heistä, noista neljästäsadasta nuorukaisesta, pelastunut. Zipacná, Vucub-Caquixin poika, oli tappanut heidät kaikki.

Niin kuolivat neljäsataa nuorukaista ja kerrotaan, että heistä on tullut Plejadien tähtisikermä, jota heidän mukaansa sanotaan Motziksi, vaikka voi se olla taruakin.

Luku 8

Nyt kerromme, kuinka Hunahpú ja Ixbalanqué nujersivat Zipacnán ja kuinka tämä kuoli, kun nuo kaksi nuorukaista olivat voittaneet hänet.

Hunahpú ja Ixbalanqué kantoivat näet kaunaa Zipacnáa kohtaan, koska tämä oli

tappanut nuo neljäsataa nuorukaista.

Zipacnálla oli tapana pyydystellä jokien rannoilla kaloja ja rapuja ruoakseen. Päivisin hän kuljeskeli ruoan haussa ja öisin hän kasasi vuoria.

Hunahpú ja Ixbalanqué tekivät ec-puun[30] lehdestä hahmon, joka muistutti hyvin suurta rapua. Lehdestä he tekivät ravun vatsapuolen. Sakset he tekivät pienemmistä lehdistä, ja ravun kuoreksi he sovittivat kiven. Sitten he asettivat tämän kilpikonnaa muistuttavan luomuksen suuren vuoren juurelle, jonka nimi oli Meaván[31]. Siellä heidän oli määrä voittaa Zipacná.

Sen jälkeen nuorukaiset menivät joenrantaan tapaamaan Zipacnáa.

- Minne matka, nuori mies? he kysyivät Zipacnálta.

- En minä ole menossa mihinkään, haeskelen vain syötävää, pojat, vastasi Zipacná.

- Ja mitä sinä syöt?

- Kaloja ja rapuja, mutta täällä niitä ei ole, en ole löytänyt ainuttakaan; en ole syönyt kahteen päivään ja olen kuolemaisillani nälkään, sanoi Zipacná Hunahpúlle ja Ixbalanquélle.

- Tuolla rotkon pohjalla on rapu, valtavan suuri rapu. Se varmaan maistuisi sinulle! Se puri meitä, kun yritimme ottaa sen kiinni, ja siksi me pelästyimme. Emme yrittäisi mistään hinnasta uudelleen, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

- Säälikää minua! Tulkaa näyttämään minulle, pojat, missä se on! aneli Zipacná.

- Ei meitä huvita. Mene sinä yksin, et sinä mihinkään eksy. Seuraat vain joen uomaa, kunnes tulet suuren kukkulan juurelle; siellä se rapu rahistelee rotkon pohjalla. Ala mennä jo! sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

- Voi minua onnetonta! Ettekö te, pojat, kuitenkin voisi tulla mukaan? Tulkaa näyttämään se minulle. Minä tiedän, missä on paljon lintuja, joita voitte ampua puhallusputkella, sanoi Zipacná.

Hänen anelunsa tehosi nuorukaisiin. He sanoivat hänelle:

- Mutta saisitko sen varmasti kiinni? Sinun takiasihan me palaamme sinne takaisin; me emme enää välitä pyydystää sitä, koska se puri meitä, kun me ryömimme sen luo. Me olimme vähällä napata sen, mutta sisään ryömiessämme me pelästyimme. Siksi olisi hyvä, että sinä ryömisit sinne, he sanoivat.

- Hyvä on, sanoi Zipacná ja lähti heidän kanssaan. He tulivat rotkon pohjalle. Rapu makasi siellä ja sen kuori loisti punaisena. Ja siellä, siinä rotkon pohjalla, oli myös nuorukaisten ansa.

- Onpa komea, ilahtui Zipacná, haluaisin sen jo suuhuni! Hän oli tosiaankin kuolemaisillaan nälkään. Hän yritti ryömiä eteenpäin, hän tunkeutui yhä lähemmäksi rapua, mutta se lähtikin kiipeämään. Zipacná tuli ulos ja nuorukaiset kysyivät häneltä:

- No, et saanutkaan sitä?

- En, hän vastasi, koska se kipusi ylöspäin, vaikka vähältä piti, etten saanut sitä kiinni. Mutta ehkä minun kannattaisi ryömiä selälläni, hän lisäsi.

Ja sitten hän meni sisään selällään. Mutta kun hän oli jo melkein perillä, niin että vain hänen varpaansa näkyivät, suuri kukkula sortui ja vyöryi hitaasti hänen rintansa päälle.

Zipacná ei palannut enää koskaan, hän muuttui kiveksi.

Niin nuo kaksi nuorukaista Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat Zipacnán, Vucub-Caquixin esikoispojan, joka perimätiedon mukaan oli luonut vuoret.

Hänet voitettiin Meaucán-vuoren juurella. Vain ihmeteolla voitettiin tämä toinen kerskuri. Yksi oli vielä jäljellä; hänen tarinansa kerromme nyt.

Luku 9

Kerskailijoista kolmas oli Vucub-Caquixin toinen poika Cabracán.

- Minä hajotan vuoret maan tasalle, hän ylvästeli.

Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat myös Cabracánin. Huracán, Chipi-Caculhá ja Raxa-Caculhá puhuivat keskenään ja sanoivat Hunahpúlle ja Ixbalanquélle:

- Kuolkoon Vucub-Caquixin toinenkin poika. Se on meidän tahtomme. Sillä ei käy päinsä, että hän rehentelee täällä maan päällä kunniallaan, suuruudellaan ja vallal-

laan. Näin ei voi jatkua. Houkutelkaa hänet sinne, missä aurinko nousee, Huracán sanoi noille kahdelle nuorukaiselle.

- Hyvä on, kunnioitettava Herra, nämä vastasivat. Se mitä me näemme, on väärin. Ikään kuin sinua, Taivaan Sydän, joka olet rauha, ei olisi olemassakaan! sanoivat nuorukaiset kuunnellessaan Huracánin käskyä.

Sillä välin Cabracán oli järisyttelemässä vuoria. Kun hänen jalkansa vähänkin kosketti maata, aukenivat vuoret, pienet ja suuret. Kun nuorukaiset tapasivat Cabracánin, he kysyivät häneltä:

- Poika, minne matka?

- Ei mihinkään, tämä vastasi, olen täällä siirtelemässä vuoria; aion hävittää ne ainiaaksi, hän selitti.

Sitten Cabracán kysyi Hunahpúlta ja Ixcalanquêlta:

- Miksi te tulitte tänne? En tunne teitä. Mitkä teidän nimenne ovat?

- Poika, ei meillä ole nimeä, he vastasivat. Me vain vaeltelemme ja metsästelemme vuorilla, pienillä ja suurilla, ja ammumme puhallusputkella ja lingolla. Olemme köyhiä, emmekä omista mitään. Me näimme vähän aikaa sitten hyvin ison vuoren siellä, missä taivas rusottaa. Emme ole saaneet pyydystetyksi ainuttakaan lintua siltä vuorelta, niin korkealle se kohoaa, se hallitsee kaikkia muita vuoria. Mutta onko totta, poika, että pystyt hävittämään kaikki vuoret? kysyivät Hunahpú ja Ixbalanquê Cabracánilta.

- Oletteko tosiaankin nähneet tuon vuoren, josta puhutte? Missä se on? Kun sen näen, panen sen maan tasalle. Missä näitte sen?

- Tuolla se on, mistä aurinko nousee, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

- Sepä hyvä, tulkaa näyttämään minulle, miten sinne pääsee, hän sanoi nuorukaisille.

- Kyllä se sopii, vastasivat nämä, mutta sinun pitää kulkea meidän välissämme: me kuljemme sinun vierelläsi, toinen vasemmalla, toinen oikealla puolella, niin että jos näemme lintuja, voimme ampua niitä puhallusputkillamme.

Ja niin he kulkivat iloisina kokeillen puhallusputkiansa. Kun he ampuivat niillä, he eivät käyttäneetkään savikuulia, vaan Cabracánin suureksi hämmästykseksi pudottivat linnut pelkästään putkiinsa puhaltamalla.

Sitten nuorukaiset tekivät tulen ja ryhtyivät paahtamaan lintuja, mutta yhteen lintuun he hieroivat tizate-liitua[32], valkoista maata.

- Tämän me annamme hänelle, he sanoivat, jotta sen tuoksu herättäisi hänen ruokahalunsa. Tämä lintu koituu hänen tuhokseen. Me teemme hänelle samalla tavalla kuin tälle linnulle: me peitämme hänetkin mullalla, maahan hänetkin hautaamme.

Suuri on sen olennon viisaus, joka luodaan ja muotoillaan, sitten kun aamu sarastaa, kun valkenee, sanoivat nuorukaiset.

Niin kuin yleensäkin ihminen haluaa

syödä, niin Cabracánkin kaipaa ruokaa, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué toisilleen.

Kun he paahtoivat lintuja, ne paistuivat kullanruskeiksi, ja rasva ja mehu tirisi niistä levittäen herkullista tuoksua. Cabracán katsoi himoiten lintuja; vesi nousi kielelle, hän nieleskeli, ja kuola ja sylki valuivat hänen suustaan, kun hän tunsi lintujen kiihottavan tuoksun.

Lopulta hän kysyi nuorukaisilta:

- Mitä ruokaa te teette? Se tuoksuu todella hyvältä! Antakaa minun maistaa, hän sanoi.

Nuorukaiset antoivat Cabracánille linnun, josta tuli hänen surmansa. Ja heti kun hän oli syönyt sen, he lähtivät matkaan ja tulivat itään, missä tuo suuri vuori oli. Mutta Cabracánin jalat ja kädet olivat jo hervottomat, ja hän oli menettänyt voimansa, koska oli syönyt linnun, johon oli hierottu valkoista maata. Hän ei pystynyt enää tekemään vuorille mitään, saati sitten hävittämään maan tasalle.

Nuorukaiset köyttivät hänet. He sitoivat hänen kätensä selän taakse ja vetivät köyden kaulasta nilkkoihin. Sitten he paiskasivat hänet maahan, ja siihen paikkaan he hänet hautasivat.

Tällä tavoin Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat Cabracánin. He tekivät niin paljon urotöitä täällä maan päällä, ettei niitä kaikkia voi luetellakaan.

Kun ensin kerroimme Vucub-Caquixin, Zipacnán ja Cabracánin tuhoutumisesta täällä maan päällä, jatkamme kertomalla nyt Hunahpún ja Ixbalanquén syntymästä.

TOINEN OSA

Luku 1

Nyt kerromme myös Hunahpún ja Ixbalanquén isän nimen. Emme kerro hänen alkuperästään emmekä myöskään Hunahpún ja Ixbalanquén syntymästä.[33] Kerromme vain puolet, vain osan heidän isänsä tarinasta.

Tässä on Hun-Hunahpún tarina. Sillä nimellä häntä kutsuttiin. Hänen vanhempansa olivat Ixpiyacoc ja Ixmucané. Heille, Ixpiyacocille ja Ixmucanélle, syntyivät Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú, kun vielä oli yö[34].

Hun-Hunahpúlla oli kaksi poikaa, joista ensimmäisen nimi oli Hunbatz ja toisen Hunchouén.

Hun-Hunahpún vaimon, poikien äidin, nimi oli Ixbaquiyalo. Vucub-Hunahpúlla ei ollut vaimoa, hän eli yksin.[35]

Nämä kaksi, Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú, olivat suuria ajattelijoita ja hyvin viisaita, he olivat selvänäkijöitä täällä maan päällä. Luonteeltaan he olivat ystävällisiä ja oikeamielisiä. Hunbatz ja Hunchouén, Hun-Hunahpún pojat, saivat oppia kaikki

taidot. He soittivat huilua, lauloivat, ampuivat puhallusputkella, maalasivat, veistivät, tekivät koruja ja hopeaesineitä; tällaisia olivat Hunbatz ja Hunchouén[36].

Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú heittivät noppaa ja pelasivat pallopeliä päivät päästään; ja aina kun nuo neljä tapasivat, he pelasivat palloa pareittain toisiaan vastaan.

Voc-haukka[37], Huracánin, Chipi-Caculhán ja Raxa-Caculhán sanansaattaja, tuli katsomaan, kun he pelasivat. Tämä haukka kiisi yhdessä hetkessä niin maan pinnalle kuin maan alle Xibalbáan[38] samoin kuin taivaalle Huracánin vierelle.

Hunbatzin ja Hunchouénin äiti oli kuollut, kun Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú vielä olivat täällä maan päällä.
Ja kun veljekset olivat pelaamassa palloa Xibalbán tiellä, Hun-Camé ja Vucub-Camé, Xibalbán Herrat, höristivät korviaan.

- Mitä siellä maan pinnalla oikein puuhataan? Ketkä siellä tömisyttävät maata ja metelöivät niin kovasti? Menkää kutsumaan heitä! Tulkoot pelaamaan palloa tänne, täällä me voitamme heidät! He eivät enää kunnioita meitä, he eivät enää piittaa meistä, eikä meidän mahtimme pelota heitä. He jopa pelata rytyävät päittemme yläpuolella, sanoivat Xibalbán Herrat.

Herrat kävivät neuvottelemaan. Xibalbán Herroista ylimpiä olivat Hun-Camé ja Vucub-Camé. He jakoivat kaikille muille Herroille heidän tehtävänsä, kullekin omansa.

Xiquiripat ja Cuchumacuic olivat Herroja, joiden tehtävänä oli vuodattaa verta ihmisistä.

Herrojen Ahalpuh ja Ahalganá tehtävänä oli aiheuttaa ihmisille pöhötystä, mätäpaiseita jalkoihin ja keltatautia, joka värjäsi heidän kasvonsa keltaisiksi. Ne olivat Ahalpuhin ja Ahalganán tehtävät.

Herrat Chamiabac ja Chamiaholom olivat Xibalbán vartijoita, joiden sauvat olivat luuta. Heidän tehtävänään oli kuihduttaa ihmisiä, kunnes nämä olivat vain luuta ja nahkaa, ja heidän kuoliaaksi näivettyneet ruumiinsa kannettiin pois. Se oli Chamiabaciksi ja Chamiaholomiksi kutsuttujen Herrojen tehtävä.

Herrojen Ahalmezin ja Ahaltocobin työnä oli syöstä ihmisiä onnettomuuksiin, olivatpa he kotimatkalla tai kotipihassa, niin että kun heidät löydettiin, he makasivat selällään maassa haavoihinsa kuolleina. Sellainen oli Ahalmeziksi ja Ahaltocobiksi nimettyjen Herrojen tehtävä.

Sitten olivat vielä Herrat Xic ja Patán. Äkkikuolema oli heidän työnään. Ihmiset kuolivat kesken matkan, veri valui heidän suustaan ja he oksensivat verta. Nämä Herrat kävivät matkustavaisten kimppuun, kuristivat kurkusta ja puristivat rinnasta, niin että ihmiset kuolivat verensyöksyyn. Tämä oli Xicin ja Patánin tehtävä.

Ja kokoonnuttuaan neuvonpitoon Herrat miettivät, miten rangaista ja vahingoittaa Hun-Hunahpúta ja Vucub-Hunahpúta. He himoitsivat Hun-Hunahpún ja Vucub-Hunahpún pelivarusteita, heidän nahkaisia polvi- ja käsivarsisuojuksiaan,[39] heidän renkaitaan, sulkapäähineitään ja suojakypäriään,[40] jotka olivat Hun-Hunahpún ja Vucub-Hunahpún varusteita.

Nyt kerromme näiden matkasta Xibalbáan ja kuinka he jättivät jälkeensä Hun-Hunahpún pojat, Hunbatzin ja Hun-Chouénin, joiden äiti oli kuollut.

Sitten kerromme, kuinka Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat Hunbatzin ja Hunchouénin.

Luku 2

Hun-Camén ja Vucub-Camén lähetit saapuivat pallokentälle.

- Menkää, Ahpop Achih -lähetit,[41] niille oli sanottu, menkää kutsumaan Hun-Hunahpúta ja Vucub-Hunahpúta. Sanotte heille: "Tulkaa meidän kanssamme! Herrat sanovat, että teidän on tultava!" Tulkoot tänne pelaamaan palloa kanssamme, koska siitä olisi meille hupia, hehän ovat aivan hämmästyttäviä. Tulkoot heti, sanoivat Herrat. Ja tuokoot tänne pelivarusteensa, renkaansa, käsivarsisuojuksensa ja tuokoot myös kumipallonsa, Herrat sanoivat. Sanokaa heille, että heidän pitää tulla heti. Näin oli sanottu läheteille.

Nämä sanansaattajat olivat pöllöjä: Chabi-Tucur, Huracán-Tucur, Caquix-Tucur ja Holom-Tucur.[42] Siten nimitettiin Xibalbán sanansaattajia.

Chabi-Tucur oli nopea kuin nuoli; Huracán-Tucurilla oli vain yksi jalka; Caquix-Tucurilla oli punainen selkä ja Holom-Tucurilla oli vain pää, sillä ei ollut jalkoja, mutta siivet sillä oli.

Noilla neljällä sanansaattajalla oli Ahpop

Achihin arvo. Lähdettyään Xibalbásta ne saapuivat nopeasti tuoden viestin Nim-Xob Carchah[43]-nimiselle kentälle, jossa Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú olivat pelaamassa. Pöllölähettiläät lensivät pallokentälle ja toistivat sen, mitä Hun-Camé, Vucub-Camé, Ahalpuh, Ahalganá, Chamiabac, Chamiaholom, Xiquiripat, Cuchumaquic, Ahalmez, Ahaltoco, Xic ja Patán olivat sanoneet, niin kuin nimitettiin Herroja, jotka lähettivät viestinsä pöllöjen välityksellä.

- Sanoivatko Herrat Hun-Camé ja Vucub-Camé todella niin?

- Kyllä he sanoivat niin, ja meidän on otettava teidät mukaamme. "Tuokoot mukanaan kaikki pelivarusteensa", olivat Herrat sanoneet.

- Hyvä on, Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú sanoivat. Odottakaa meitä, menemme vain sanomaan hyvästit äidillemme.

Ja kun he tulivat kotiinsa, he sanoivat äidilleen Ixmucanélle, sillä heidän isänsä Ixpiyacoc oli jo kuollut:

- Me lähdemme, rakas äiti, mutta me vain käväisemme Herrojen luona. Sanansaattajat ovat tulleet noutamaan meitä. Herrat kuulemma ovat sanoneet, että meidän on mentävä. Me jätämme pallomme tänne siksi aikaa, he lisäsivät.

Sitten he ripustivat pallon kattoparrun alle ja sanoivat:

- Me palaamme vielä pelaamaan.

Ja kun he menivät Hunbatzin ja Hunchouênin luo, he sanoivat näille:

- Soittakaa huilua ja laulakaa, maalailkaa ja veistelkää; pitäkää talomme lämpimänä ja lämmittäkää isoäitinne sydäntä.

Kun he hyvästelivät äitiään, tämä liikuttui ja alkoi itkeä.

- Älkää olko huolissanne, me menemme, mutta vielä olemme elävien kirjoissa, sanoivat Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú lähtiessään.

Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú lähtivät viivyttelemättä, ja lähettiläät näyttivät heille tien.

Niin he laskeutuivat Xibalbán polkua, alas hyvin jyrkkiä portaita. He laskeutuivat laskeutumistaan, kunnes saapuivat joenrantaan. Joki virtasi vuolaana jyrkänteiden välissä, joiden nimet olivat Nu zivan cul ja Cuzivan.[44] He ylittivät joen. Sitten he menivät sen joen yli, joka virtaa piikikkäiden jicaro-puitten välissä. Puita kasvoi tiheässä, mutta he tunkeutuivat niiden läpi satuttamatta itseään.

Sen jälkeen he saapuivat verisen joen rantaan ja ylittivät sen, mutta he eivät juoneet siitä, vaan tulivat toiselle joelle, jossa oli puhdasta vettä, ja näin heitä ei voitettu. He jatkoivat kulkuaan, kunnes tulivat paikkaan, missä neljä polkua yhtyy, ja siellä, neljän polun risteyksessä, heidät voitettiin.

Näistä neljästä polusta yksi oli punainen, toinen musta, kolmas valkoinen ja neljäs keltainen.[45] Ja musta polku sanoi heille näin:

- Minä olen se, joka teidän tulee valita, koska minä olen Herran polku. Niin sanoi polku.

Ja siellä heidät voitettiin. Heidät johdatettiin Xibalbán polulle, ja kun he saapuivat Xibalbán Herrojen neuvostosaliin, he olivat jo menettäneet pelin.

Ensin he näkivät pelkät puunuket, jotka Xibalbán Herrat olivat panneet sinne istumaan.

Niitä he tervehtivät ensimmäiseksi:

- Hyvää päivää, Hun-Camé, he sanoivat puusta veistetylle miehelle.

- Hyvää päivää, Vucub-Camé, he sanoivat toiselle puumiehelle.

Mutta nämä eivät vastanneet. Siitä paikasta Xibalbán Herrat remahtivat nauramaan, ja kaikki muutkin Herrat alkoivat nauraa kovalla äänellä, koska he tiesivät jo olevansa voitolla. He tiesivät, että he olivat voittaneet Hun-Hunahpún ja Vucub-Hunahpún. Ja siksi he nauroivat tikahtuakseen.

Sitten puhuivat Hun-Camé ja Vucub-Camé.

- Oikein hyvä, että tulitte, he sanoivat. Pankaa huomenna suojakypäränne, renkaanne ja käsivarsisuojuksenne kuntoon. Tulkaapa tänne penkille istumaan, he sanoivat.

Mutta penkki, jonka he osoittivat näille, olikin tulikuuma kivi. Kun he istuivat sille, se poltti heitä. He alkoivat kiemurrella, ja elleivät he olisi kiireesti ponkaisseet pystyyn, he olisivat polttaneet takamuksensa.

Xibalbán Herrat purskahtivat uudestaan nauruun, he hohottivat ja ulvoivat, he olivat vallan kuolla nauruun; kaikki he nauroivat katketakseen, Xibalbán Herrat.

- Menkää nyt tuohon taloon, heille sanottiin, sinne teille tuodaan soihduksi puusäleet ocote-männystä[46] ja sikaarit. Siellä te saatte viettää yönne.

Niin he menivät Pimeyden Taloon. Siellä oli pilkkopimeää - ei mitään muuta.

Sillä välin Xibalbán Herrat keskustelivat siitä, mitä pitäisi tehdä.

- Uhratkaamme heidät huomenna, jotta he kuolevat niin pian kuin suinkin, niin että voimme käyttää heidän pelivarusteitaan, Xibalbán Herrat puhuivat keskenään.

Xibalbán ocote-säleet olivat teräväkärkisiä ja pyöreiksi hiottuja, ja ne hohtivat valkoisina kuin luu. Niitä sanottiin zaquitociksi[47]. Sangen kovaa oli heidän mäntynsä.

Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú menivät Pimeyden Taloon. Siellä he saivat kumpikin soihdukseen sytytetyn ocote-säleen, jonka Hun-Camé ja Vucub-Camé olivat lähettäneet heille, ja Herrat olivat lähettäneet myös palavan sikaarin kummallekin. Ne mentiin viemään Hun-Hunahpúlle ja Vucub-Hunahpúlle.

Nämä kyhjöttivät pimeässä, kun ocotesäleitten ja sikaarien tuojat saapuivat. Kun he astuivat sisään, sytytetty ocote valaisi paikan kirkkaasti.

- Polttakaa kumpikin ocoteanne ja sikaareitanne; tulkaa sitten palauttamaan ne

aamunkoitteessa, mutta älkää polttako niitä loppuun, vaan tuokaa ne takaisin kokonaisina; tämän Herrat käskivät sanoa, tuojat sanoivat näille.

Ja niin heidät voitettiin. He polttivat ocotensa kokonaan ja samoin he polttivat sikaarit, jotka heille oli tuotu.

Paljon oli Xibalbássa koetuksen paikkoja, monin tavoin siellä kiusattiin.

Ensimmäinen oli Quequma-ha, Pimeyden Talo, missä vallitsi täydellinen pimeys.

Toisessa talossa jäätyi, se oli nimeltään Xuxulim-ha. Siellä oli sietämättömän kylmää, ja hyinen tuuli ujelsi nurkissa.

Kolmas oli Balami-ha, Jaguaarien Talo, jossa taloon suljetut jaguaarit hiiviskelivät ympäriinsä, karjahtelivat ja syöksähtelivät toistensa kimppuun.

Zotzi-haksi, Lepakkojen Taloksi, nimitettiin neljättä vaivan paikkaa. Talossa oli vain lepakkoja, jotka lentelivät sinne tänne vinkuen ja kirahdellen. Lepakot oli suljettu taloon, eivätkä ne päässeet sieltä ulos.

Viides oli Veitsien Talo, Chayin-ha[48], jonka hiljaisuudessa vilahteli teräviksi hiottuja veitsiä. Ne leikkasivat ilmaa ja kirskahtivat osuessaan toisiinsa.

Monet olivat koetuksen paikat Xibalbássa, mutta Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú eivät niissä käyneet. Me vain mainitsemme näiden kauhujen talojen nimet.

Kun Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú tulivat Hun-Camén ja Vucub-Camén eteen, nämä kysyivät:

- Missä ovat sikaarit? Missä ocotet, jotka saitte eilen illalla?

- Ne paloivat, Herra.

- Hyvä on. Tänään päättyvät teidänkin päivänne. Te kuolette nyt. Teidät tapetaan, teistä ei monta palaa jää, ja teidän muistonne haihtuu. Teidät uhrataan, sanoivat Hun-Camé ja Vucub-Camé.

Niin heidät uhrattiin ja haudattiin uhripaikkaan, jonka nimi on Pucbal-Chah. Ennen kuin he hautasivat nuorukaiset, he hakkasivat Hun-Hunahpún pään irti ja hautasivat vanhemman veljen yhdessä nuoremman veljen kanssa.

- Ottakaa Hun-Hunahpún pää ja ripustakaa se tuohon puuhun, joka kasvaa polun varrella, sanoivat Hun-Camé ja Vucub-Camé.

Kun pää oli nostettu puuhun, koko puu tuli hetkessä täyteen hedelmiä. Se ei ollut koskaan ennen tuottanut hedelmää. Ja nykyään tätä jicaro-puun hedelmää sanotaan Hun-Hunahpún pääksi, niin kerrotaan.

Hun-Camé ja Vucub-Camé kummastelivat puun hedelmiä. Pyöreitä hedelmiä kasvoi joka puolella, eikä Hun-Hunahpún päätä erottanut niistä; se oli samanlainen kuin jicaro-puun muutkin hedelmät. Kun Xibalbán väki tuli katsomaan Hun-Hunahpún päätä, se näytti aivan jicaro-puun hedelmältä.

Tämän tapahtuman vuoksi tuo puu oli kaikkien mielestä ihmepuu. Ja Xibalbán Herrat määräsivät:

- Kukaan älköön poimiko näitä hedelmiä! Kukaan älköön asettuko tuon puun alle, he sanoivat.

Tällaisen määräyksen Herrat antoivat, ettei kukaan menisi puun luo.

Hun-Hunahpún päätä ei erottanut puun hedelmistä, koska se oli muuttunut samanlaiseksi kuin muutkin jicaro-puun hedelmät. Kuitenkin muuan neitonen kuuli tämän ihmeeellisen tarinan. Nyt kerromme, kuinka hän saapui puun juurelle.

Luku 3

Tämä on tarina Ixquicistä, neitosesta, joka oli Cuchumaquic-nimisen Herran tytär. Kun Cuchumaquic, tämän neitosen isä, kertoi puusta ja sen hedelmästä, tyttö jäi kuuntelemaan sitä ihmeissään.

- Miksi en voisi mennä katsomaan tuota puuta, josta kerrotaan? huudahti neitonen. Sen hedelmät ovat varmaankin hyvin mehukkaita. Niin hän lähti yksin matkaan ja saapui Pucbal-Chahissa olevan puun juurelle.

- Oi, hän huudahti, mitähän nuo hedelmät tuossa puussa oikein ovat? Kummallista, miten se on täynnä hedelmiä. Jos yhden poimisin, kuolisinko minä siihen? hän mietti.

Silloin kuului kallon ääni oksien välistä ja se sanoi:

- Mitä sinä haluat? Nämä oksat notkuvat pyöreitten hedelmien painosta, mutta ne ovat pelkkiä pääkalloja. Näitäkö sinä haluat? sanoi Hun-Hunahpún pää tytölle.

- Kyllä haluan, vastasi neitonen.

-Hyvä on, sanoi kallo. Ojenna tänne oikea kätesi.

- Kas tässä, vastasi tyttö ja ojensi oikean kätensä kalloa kohti.

Siinä samassa kallo suihkautti sylkeä suoraan tytön kämmenelle. Tämä tutkiskeli kämmentään, vääntelí ja käänteli sitä, mutta syljestä ei ollut enää jälkeäkään.

- Sylkeni mukana annoin sinulle jälkeläiseni, sanoi ääni puusta ja jatkoi:

- Nyt minun kalloni on paljas ja lihaton. Vain liha tekee suurtenkin hallitsijoitten päästä komean, mutta kun he kuolevat, ihmiset kauhistuvat heidän luitaan. Poikien olemus on myös kuin sylki, olkootpa he Herran, viisaan miehen tai puhujan poikia; kun he kuolevat, heidän ominaisuutensa eivät katoa vaan periytyvät. Herra, viisas mies tai puhuja, ei häviä, hän ei katoa vaan jatkuu tyttärissä ja pojissa, joille hän on antanut elämän. Tein saman sinulle. Nouse siis maan pinnalle, ettet kuolisi. Luota minun sanaani, että näin on, sanoi Hun-Hunahpún ja Vucub-Hunahpún pää.

Ja kaikki tämä tapahtui sen tähden, että se oli Huracánin, Chipi-Caculhán ja Raxa-Caculhán tahto.

Kuultuaan tämän neitonen lähti heti kotimatkalle. Pelkkä syljen voima oli saattanut hänet raskaaksi, niin että hän oli synnyttävä kaksi poikalasta. Siten saivat alkunsa Hunahpú ja Ixbalanqué.

Neitonen saapui sitten kotiinsa, ja kun

kuusi kuukautta oli kulunut, hänen isänsä Cuchumaquic huomasi hänen tilansa. Heti kun isä oli huomannut, että tytär oli raskaana, hän paljasti tytön salaisuuden.

Saavuttuaan Herrojen Hun-Camén ja Vucub-Camén eteen neuvonpitoon Cuchumaquic huudahti:

- Tyttäreni on raskaana, Herrat, hänet on häväisty!

- Niinkö? nämä sanoivat. Pakota hänet kertomaan totuus, ja jos hän kieltäytyy puhumasta, rankaise häntä: vietäköön hänet kauas pois ja uhrattakoon.

- Hyvä on, kunnioitettavat Herrat, tämä vastasi. Sitten hän kysyi tyttäreltään:

- Kenen se lapsi on, jota kannat vatsassasi, tyttäreni? Tämä vastasi:

- Ei minulla ole lasta, herra isäni, sillä en ole vielä tavannut ketään nuorta miestä.

- Hyvä on, vastasi isä. Sitten sinä kannat äpärälasta vatsassasi. Viekää hänet uhrattavaksi, herrat Ahpop Achih -lähetit; tuokaa minulle hänen sydämensä jícara-maljassa, ja palatkaa jo tänään Herrojen eteen, hän sanoi pöllöille.

Nuo neljä sanansaattajaa ottivat jícara-maljan ja hävisivät näkyvistä neitonen käsivarsillaan; niillä oli myös uhriveitsi, jolla tyttö piti uhrata.

- Oi sanansaattajat, sanoi tyttö, te ette voi tappaa minua, koska en kanna vatsassani äpärää, vaan tämä lapsi siitettiin Pucbal-Chahissa, silloin kun menin sinne katso-

maan Hun-Hunahpún päätä. Siispä teidän ei pidä uhrata minua, oi lähetit! sanoi tyttö näille.

- Entä mitä panemme sinun sydämesi tilalle? Sinun isäsi sanoi meille: "Tuokaa minulle hänen sydämensä. Palatkaa Herrojen luo, täyttäkää tehtävänne ja hoitakaa työ yhdessä. Tuokaa sydän heti jícara-maljassa ja pankaa se jícaran pohjalle." Eikö hän puhunutkin meille näin? Mitä me sitten panisimme jícaraan? Emme mekään halua, että sinä kuolisit, sanoivat sanansaattajat.

- Hyvä on, mutta minun sydämeni ei kuulu heille. Ei teidänkään paikkanne ole täällä, eikä teidän pidä sietää sitä, että teidät pakotetaan tappamaan ihmisiä. Täst'edes teille tulee oikeita synnintekijöitä ja minun osakseni tulevat myöhemmin Hun-Camé ja Vucub-Camé. Joten siis veri ja vain veri olkoon nyt heidän ja annettakoon se heille. Mutta tätä minun sydäntäni ei pidä polttaa heidän edessään,[49] sanoi tyttö. Sitten hän jatkoi:

- Kerätkää mahlaa tästä puusta.

Puusta virtasi punaista mahlaa, valui jícaraan ja siitä syntyi kiiltävä, sydämenmuotoinen pallo. Puun mahla muistutti verta, se oli aivan oikean veren näköistä. Sitten veri eli punaisen puun mahla hyytyi jícarassa, peittyi kirkkaanpunaiseen kelmuun, niin kuin veri hyytyessään tekee. Näin neitonen sai puun puhkeamaan täyteen loistoonsa. Sitä puuta oli kutsuttu Punaiseksi Puuksi[50], mutta tästä lähtien sen nimeksi tuli Veripuu, koska sen mahlaa kutsutaan Vereksi.

- Tuolla maan päällä teitä rakastettaisiin ja saisitte sen, mikä teille kuuluu, sanoi neitonen pöllöille.

- Hyvä on, tyttö. Me tulemme maan päälle palvelemaan sinua. Mene sinä nyt omille teillesi, kun me taas lähdemme ensin näyttämään sinun sydämesi sijasta mahlaa Herroille, sanoivat sanansaattajat.

Kun ne saapuivat Herrojen eteen, kaikki olivat odottamassa.

- Joko tehtävä on hoidettu? kysyi Hun-Camé.

- Kyllä, se on hoidettu, Herrat. Sydän on tässä jícaran pohjalla.

- Oikein hyvä. No, katsotaanpas! huudahti Hun-Camé. Ja kun hän tarttui siihen sormillaan ja nosti sen ylös, sen pinta rikkoontui ja kirkkaanpunainen veri alkoi virrata.

- Kohentakaa tulta ja pankaa se hiillokselle, sanoi Hun-Camé.

Heti kun sydän heitettiin tuleen ja Xibalbán väki tunsi hajun, kaikki nousivat paikoiltaan ja tulivat lähemmäksi. Heistä veren lemu oli hyvin suloinen.

Ja kun he jäivät siihen mietteisiinsä, pöllöt, neitosen palvelijat, lähtivät pois Xibalbásta. Ne kohosivat parvena syvyyksistä kohti maata, ja niin nuo neljä ryhtyivät neitosen palvelijoiksi.

Tällä tavalla voitettiin Xibalbán Herrat. Neitonen huiputti heitä kaikkia.

Luku 4

Hunbatz ja Hunchouén olivat Ixmucanén, äitinsä[51], seurassa, kun heidän luokseen saapui muuan nainen, jonka nimi oli Ixquic. Kun Ixquic saapui Hunbatzin ja Hunchouénin äidin luo, hän oli raskaana, eikä kulunut aikaakaan, kun Hunahpú ja Ixbalanqué, kuten heitä sitten nimitettiin, syntyivät.

Saapuessaan isoäidin luo tyttö sanoi hänelle:

- Olen tullut, rouva äiti; minä olen teidän miniänne ja teidän tyttärenne, rouva äiti. Niin hän sanoi, kun hän tuli isoäidin taloon.

- Mistä sinä tulet? Missä minun poikani ovat? Eivätkö he muka kuolleet Xibalbássa? Etkö sinä näe näitä, nämähän ovat heidän poikiaan, heidän jälkeläisiään, tämä Hunbatz ja Hunchouén? Painu tiehesi! Häivy! huusi vanha nainen Ixquicille.

- Siitä huolimatta minä olen teidän miniänne; olen ollut jo kauan aikaa. Kuulun Hun-Hunahpúlle. Hän elää siinä, mitä kannan vatsassani. Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú eivät ole kuolleet: he palaavat jälleen, rouva anoppini. Ja niinpä pian näette heidän olemuksensa siinä, jota kannan, hän sanoi vanhalle naiselle.

Siitä Hunbatz ja Hunchouén suuttuivat. Hehän olivat vanhan naisen lohtuna. Kaiket päivät he viihdyttivät tätä soittamalla huilua ja laulamalla, maalaamalla ja veistämällä. Silloin vanha nainen sanoi:

- En halua sinua miniäkseni, koska se, jota kannat vatsassasi, on sinun häpeäsi hedelmä. Sinä senkin petkuttaja! Minun poikani, joista puhut, ovat jo kuolleet. Sen jälkeen vanha nainen lisäsi:

- Tämä, mitä sinulle sanon, on totista totta. Mutta olkoon, ole sitten minun miniäni, niin kuin sanot. Mene siis ja hae ruokaa noille, joita on ruokittava. Mene ja poimi maissia suuri verkollinen ja palaa heti, koska kerran olet minun miniäni, kuten kuulen, hän sanoi tytölle.

- Hyvä on, vastasi nuori nainen ja lähti heti Hunbatzin ja Hunchouénin maissipellolle. Nämä olivat raivanneet sinne polun, ja neitonen seurasi sitä, ja niin hän saapui pellolle. Mutta siellä oli vain yksi maissinvarsi. Kun tyttö huomasi, että maissintähkiä oli vain yksi, ei kahta eikä kolmea, hän hätääntyi suuresti.

- Voi minua onnetonta raukkaa! Mistä minä saisin verkon täyteen maissia, kuten käskettiin? hän huudahti.

Niinpä hän rukoili avukseen Chahalia[52], jotta se saapuisi ja toisi ruokaa.

- Ixtoh, Ixcanil, Ixcacau,[53] te jotka saatte maissin kypsymään; ja sinä, Chahal, joka vartioit Hunbatzin ja Hunchouénin ruokaa, rukoili tyttö.

Sitten hän nyhti maissintähkästä partaa, punaista karvaa, ja repi sen irti tähkää katkaisematta. Sen jälkeen hän asetteli sen verkkoon niin kuin maissintähkät, ja suuri verkko täyttyi kokonaan.

Ja kun neitonen lähti paluumatkalle, metsän eläimet kantoivat verkon, ja kun ne saapuivat perille, ne jättivät kantamuksensa isoäidin talon nurkalle, ikään kuin tyttö olisi sen tuonut. Silloin vanha nainen tuli paikalle, ja kun hän näki suuren verkollisen maissia, hän huudahti:

- Mistä sinä olet hakenut tämän maissin? Et suinkaan ole vienyt maissia meidän pelloltamme ja tuonut tänne? Menenkin heti katsomaan, sanoi vanha nainen ja lähti maissipellolle.

Mutta se ainoa maissinvarsi oli siellä vielä, ja samoin hän näki sen paikan maissinvarren juurella, jossa verkko oli ollut. Hän kiiruhti takaisin kotiin ja sanoi tytölle:

- Tämä on riittävä todiste siitä, että olet miniäni. Ymmärrän nyt, mitä olet saanut aikaan; noista, jotka sinulla on vatsassasi, tulee vielä tietäjiä, hän sanoi tytölle.

Luku 5

Nyt kerromme Hunahpún ja Ixbalanquén syntymästä; kerromme, miten he syntyivät.

Kun Ixquicin synnyttämisen aika tuli, hän synnytti vuorella Hunahpún ja Ixbalanquén. He syntyivät silmänräpäyksessä, eikä isoäiti nähnyt heidän syntymäänsä.

Sitten he tulivat kotiin, mutta he eivät nukkuneet.

- Heitä ne ulos, sanoi vanha nainen, ne huutavat liikaa!

Niin pojat vietiin muurahaispesään, ja siellä he nukkuivat rauhallisesti. Sen jälkeen heidät otettiin muurahaispesästä ja pantiin piikkipensaikkoon.

Hunbatz ja Hunchouén toivoivat, että pikkuveljet olisivat kuolleet muurahaiskeossa tai piikkipensaassa. He näet vihasivat ja kadehtivat heitä.

Aluksi he kieltäytyivät ottamasta nuorempia veljiään kotiin, ikään kuin eivät olisi tunteneetkaan heitä. Ja niin nämä varttuivat vuorilla.

Hunbatz ja Hunchouén olivat suuria muusikkoja ja laulajia, he olivat kasvaneet kovassa työssä ja niukkuudessa ja kärsineet paljon. Niin heistä oli tullut hyvin viisaita. He soittivat huilua ja lauloivat, maalasivat ja veistelivät; kaikkea sellaista he osasivat tehdä.

Heillä oli tieto omasta syntyperästään ja he tiesivät myös, että he olivat isiensä seuraajia, noiden veljesten jotka olivat menneet Xibalbáan ja kuolleet siellä. Hunbatz ja Hunchouen olivat suuria tietäjiä, ja he tiesivät myös kaiken nuorempien veljiensä syntymästä. Mutta mustasukkaisuus ja pahansuopuus sumensi heidän viisautensa, niin että he tunsivat kaunaa Hunahpúta ja Ixbalanquéa kohtaan, vaikka nämä eivät olleet millään tavalla loukanneet heitä.

Hunahpú ja Ixbalanqué ampuivat puhallusputkillaan kaiket päivät. Isoäiti ei rakastanut heitä eivätkä myöskään Hunbatz ja Hunchouén. Nuoremmat veljet saivat ruokaa vasta, kun Hunbatz ja Hunchouén olivat jo syöneet. Mutta he eivät suuttuneet eivätkä vihastuneet vaan kärsivät hiljaa, sil-

lä he tiesivät arvonsa ja ymmärsivät kaiken täydellisesti. Joka päivä kotiin tullessaan he toivat lintuja, ja Hunbatz ja Hunchouén söivät ne kaikki antamatta ruoan murenaakaan Hunahpúlle ja Ixbalanquélle.

Hunbatz ja Hunchouén vain soittivat huilua ja lauloivat.

Ja kerran kun Hunahpú ja Ixbalanqué saapuivat kotiin ilman ainuttakaan lintua, isoäiti raivostui.

- Miksi ette tuoneet lintuja? kivahti hän Hunahpúlle ja Ixbalanquélle.

- Rakas isoäiti, nyt kävi sillä tavalla, että meidän lintumme jäivät puuhun, emmekä pystyneet kiipeämään sinne ylös. Jospa meidän isot veljemme lähtisivät meidän mukaamme hakemaan lintuja puusta, he sanoivat.

- Hyvä on, vastasivat vanhemmat veljet, lähdemme teidän kanssanne aamun koitteessa.

Silloin Hunahpú ja Ixbalanqué neuvottelivat keskenään, millä tavalla he voittaisivat veljensä.

- Muuttakaamme vain heidän ulkoinen olemuksensa; siten toteutuu ennustus ja me maksamme ne monet kärsimykset, joita he ovat meille aiheuttaneet. He toivoivat meidän kuolemaamme, sitä että me tuhoutuisimme, me, heidän pikkuveljensä. He pitävät meitä pelkkinä palvelijoinaan. Sen vuoksi me nujerramme heidät ja annamme heille opetuksen. Niin he puhelivat keskenään.

He lähtivät veljiensä seurassa ammuskellen

puhallusputkillansa ja tulivat sen puun juurelle, jota sanotaan canté-puuksi[54]. Puu oli täynnä lintuja, jotka lauloivat, ja heidän isoveljensä ihmettelivät nähdessään niin paljon lintuja. Mutta vaikka niitä oli paljon, yksikään niistä ei pudonnut puun juurelle.

- Meidän lintumme eivät putoa maahan. Menkää te hakemaan ne puusta alas, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué veljillensä.

- Hyvä on, nämä vastasivat.

Ja heti paikalla he kiipesivät puuhun, mutta puu kasvoi pituutta ja sen runko paisui. Hunbatz ja Hunchouén yrittivät tulla alas, mutta eivät päässeet. He huusivat puun latvasta:

- Voi veljet, mitä on tapahtunut? Säälikää meitä! Tämä puu pelottaa meitä, voi veljemme! he huusivat.

Ja Hunahpú ja Ixbalanqué vastasivat:

- Löysätkää lannevaatettanne[55], sitokaa se nivustaipeilta ja vetäkää pitkät päät taakse roikkumaan; sillä tavalla pääsette helposti liikkumaan siellä. Näin huusivat nuoremmat veljet heille.

- Hyvä on, nämä vastasivat ja vetivät lannevaatteen päät taakse.

Siinä samassa ne muuttuivat hänniksi ja veljistä tuli apinoita. Ne heilauttivat itsensä oksalta oksalle, puusta puuhun, irvistelivät ja katosivat vuorille, suurille ja pienille.

Näin Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat Hunbatzin ja Hunchouénin; ja vain taikuuden avulla he saattoivat tehdä sen.

Hunahpú ja Ixbalanqué palasivat sitten kotiinsa ja perille saavuttuaan puhuivat isoäitinsä ja äitinsä kanssa:
- Isoäiti, mitähän lienee tapahtunut isoveljillemme, kun he muuttuivat yhtäkkiä eläimiksi? he kysyivät.

- Jos olette vahingoittaneet veljiänne, olette tehneet myös minut onnettomaksi ja tuottaneet minulle surua. Älkää tehkö sellaista veljillenne, oi lapseni! sanoi vanha nainen Hunahpúlle ja Ixbalanquélle.

Ja nämä sanoivat isoäidilleen:

- Älkää surko, isoäiti. Veljemme palaavat. He tulevat takaisin, mutta se on teille koettelemus, isoäiti. Pitäkää varanne, että ette naura heille, kun heidän kohtaloaan koetellaan, he sanoivat.

Niin he ryhtyivät soittamaan huilulla Hunahpún apinalaulua. He ottivat veljiensä huilut ja rummun ja lauloivat ja soittivat. He hakivat isoäidin viereensä ja kutsuivat veljiään takaisin soittamalla ja laulamalla; he lauloivat kuuluvalla äänellä Hunahpún apinalaulua.

Lopulta Hunbatz ja Hunchouén tulivat, ja saapuessaan ne pistivät tanssiksi. Mutta kun isoäiti näki niiden rumat kasvot, hän alkoi nauraa voimatta hillitä itseään, jolloin ne katosivat heti näkyvistä.

- Isoäiti, siinä nyt näette! Ne ovat menneet metsään. Mitä te olette tehnyt, isoäiti? Me voimme yrittää vain neljä kertaa, nyt on enää kolme kertaa jäljellä. Kutsutaan niitä uudestaan soittamalla huilua ja laulamalla,

mutta älkää nyt sitten naurako! Nyt yritetään uudestaan! sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

Niin he alkoivat taas soittaa. Hunbatz ja Hunchouén palasivat tanssien, ne tulivat irvistellen kotipihaan ja saivat isoäitinsä nauramaan ääneen. Lopulta vanha nainen suorastaan ulvoi naurusta. Hän ei voinut vakavana katsella noita apinannaamoja, paljaita takapuolia, kapeita häntiä ja peräreikiä. Ne häntä naurattivat.

Taas apinat hävisivät vuorille. Hunahpú ja Ixbalanqué sanoivat:

- Mitä nyt tehdään, isoäiti? Meidän täytyy yrittää uudestaan, kolmannen kerran.

Taas he alkoivat soittaa huilua, ja apinat palasivat tanssien. Isoäiti pidätti nauruaan. Sitten ne kiipesivät keittiön katolle; silmät hehkuen, huulet törröllään ne rapsuttivat naamaansa ja säikyttelivät toisiaan ilveillään. Kun isoäiti näki tämän, hän purskahti hillittömään nauruun. Tämä oli liikaa Hunbatzille ja Hunchouénille: ne katosivat tykkänään.

- Isoäiti, me kutsumme niitä vielä neljännen kerran, sanoivat nuorukaiset. He alkoivat taas soittaa huilua, mutta apinat eivät palanneet enää neljättä kertaa, vaan pakenivat kovalla kiireellä metsään.

Nuorukaiset sanoivat isoäidille:

- Olemme tehneet kaiken mahdollisen, rakas isoäiti; ja nehän tulivatkin, ja olemme yrittäneet kutsua niitä uudestaan. Mutta älkää surko; tässä olemme me, teidän lap-

senlapsenne; teidän on pidettävä meitä muistona vanhemmista veljistämme Hunbatzista ja Hunchouénista, oi äitimme, oi isoäitimme! sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

Muusikot ja laulajat sekä vanhan kansan ihmiset rukoilivat avukseen Hunbatzia ja Hunchouénia. Muinoin myös maalarit ja käsityön taitajat rukoilivat heitä.[55] Mutta nuo veljekset muuttuivat eläimiksi, apinoiksi, koska ylpistyivät ja kohtelivat huonosti nuorempia veljiään.

Tällaisen rangaistuksen saivat Hunbatz ja Hunchouén, tämä oli heidän loppunsa ja he muuttuivat eläimiksi. He olivat aina eläneet kotonaan; he olivat muusikkoja ja laulajia ja tekivät myös suurtekoja, silloin kun elivät isoäitinsä ja äitinsä kanssa.

Luku 6

Sitten Hunahpú ja Ixbalanqué ryhtyivät toimeen ja näyttivät isoäidilleen ja äidilleen, keitä oikeastaan olivat. Ensin he kävivät raivaamaan maissipeltoa.

- Me menemme kylvämään maissia, isoäitimme ja äitimme, he sanoivat. Olkaa huoleti, vaikka veljemme ovat poissa, olemme tässä, me, teidän pojanpoikanne, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

He ottivat kirveensä ja kuokkansa ja lähtivät. Kummallakin oli olkapäällä puhallusputki. Kotoa lähtiessään he pyysivät, että isoäiti toisi heille ruokaa.

- Tuokaa meille ruokaa puolenpäivän aikaan, isoäiti, he sanoivat.

- Hyvä on, lapsenlapseni, vastasi vanha nainen.

Pian pojat olivat pellolla. Kun he iskivät kuokan maahan, kuokka ryhtyi töihin; se teki töitä itsekseen.

Samalla tavalla kirves kaatoi puita ja katkoi oksia, ja puut ja pensaat lakosivat maahan. Kirves oli kaatanut ne yksin.

Myös kuokka oli rehkinyt. Se iski vain kerran, ja niin se oli repinyt puut ja pensaat juurineen sekä raivannut ryteiköt suurilla ja pienillä vuorilla.

Ja Hunahpú ja Ixbalanqué käskivät erästä kyyhkystä, jonka nimi oli Ixmucur[57], nousemaan suuren puun latvaan, ja he sanoivat sille:

- Ala heti kujertaa, kun näet isoäitimme tuovan meille ruokaa, niin että tiedämme tarttua kuokkaan ja kirveeseen.

- Hyvä on, vastasi Ixmucur.

Sitten he alkoivat ammuskella puhallusputkella; peltotöitä he eivät tehneet lainkaan. Kun kyyhkynen hetken kuluttua ääntelI, tempasi toinen pojista käsiinsä kuokan ja toinen kirveen. Sidottuaan hiuksensa toinen tuhri multaa käsiinsä ja kasvoihinsa käydäkseen oikeasta maatyöläisestä ja toinen ripotteli hiuksiinsa lastunsilppua, ikään kuin olisi ollut puunhakkuussa.

Sellaisina isoäiti näki heidät. Ja he saivat ruokaa, vaikka eivät olisi oikeastaan ansainneet sitä, sillä he eivät olleet tehneet

töitä lainkaan. Sitten he menivät kotiin.

- Olemme lopen uupuneita, isoäiti, he sanoivat ja heittäytyivät pitkin pituuttaan isoäidin eteen, muka väsyneinä.

Seuraavana päivänä he palasivat pellolle ja huomasivat, että kaikki puut ja pensaat olivat taas pystyssä ja pensasryteiköt entisellään.

- Kuka tämän oikein on tehnyt? he ihmettelivät. Varmaankin tämän ovat tehneet pienet ja suuret eläimet, puuma, jaguaari, metsäkauris, kani, villikissa, kojootti, villisika, nokkakarhu, pienet linnut, suuret linnut; ne tämän ovat tehneet ja saaneet aikaan yhdessä ainoassa yössä.

He alkoivat heti uudestaan muokata peltoa ja kasata kaadettuja puita. Sitten he keskustelivat, mitä heidän olisi tehtävä puille ja maasta revityille pensaille.

- Nyt vartioimme maissipeltoamme. Ehkä pääsemme yllättämään vahingontekijän, he puhuivat keskenänsä. Ja sitten he palasivat kotiinsa.

- Mitä mieltä olette, isoäiti, onko meistä tehty pilkkaa? Pelto, jonka me muokkasimme, olikin taas yhtä ryteikköä. Sellainen se oli, kun me kävimme siellä vähän aikaa sitten, isoäiti, he sanoivat isoäidillensä ja äidillensä. Mutta me menemme sinne takaisin vartioimaan. Kukaan ei saa tehdä meille tuollaista, he sanoivat.

He pukeutuivat ja menivät uudestaan raiviolle ja piiloutuivat ryteikön suojaan.

Kaikki eläimet kokoontuivat taas, yksi kutakin lajia, suuret ja pienet eläimet. Ne saapuivat juuri keskiyön aikaan ja sanoivat kukin omalla kielellänsä:

- Puut, nouskaa pystyyn! Nouskaa ylös, pensaat!

Näin eläimet puhuivat kokoontuessaan puitten ja pensaitten juurelle ja tulivat lähemmäksi, niin että Hunahpú ja Ixbalanqué näkivät ne.

Ensimmäisinä tulivat puuma ja jaguaari, ja Hunahpú ja Ixbalanqué yrittivät ottaa ne kiinni, mutta ne pääsivät pakoon. Sitten lähestyivät metsäkauris ja kani, ja niitä heidän onnistui tarttua hännästä. He vetivät niistä, mutta vain hännät jäivät käteen. Tästä syystä metsäkauris ja kani ovat töpöhäntäisiä. Villikissaa, kojoottia, villisikaa tai nokkakarhua he eivät myöskään saaneet kiinni. Kaikki eläimet livahtivat Hunahpún ja Ixbalanquén ohi, jotka raivostuivat, kun eivät saaneet niitä kiinni.

Viimeisenä hyppeli paikalle vielä muuan eläin - hiiri. Sen he saivat heti kiinni ja käärivät kangaspalaan. Ja kun he olivat saaneet sen kiinni, he tarttuivat sitä niskasta ja yrittivät kuristaa sen; he polttivat sen häntää tulessa, mistä johtuu, että hiiren häntä on vieläkin karvaton; ja vielä lopuksi Hunahpú ja Ixbalanqué iskivät hiireltä silmät mustiksi. Hiiri sanoi:

- Minä en kuole teidän käsiinne, eikä teidän tehtävänne ole viljellä maissia.

- Mitä sinä oikein puhut? nuorukaiset kysyivät siltä.

- Päästäkää irti, minulla on teille kerrottavaa, ja sanon sen, kunhan ensin annatte minulle jotakin syötävää, sanoi hiiri.

- Me annamme sinulle ruokaa myöhemmin. Puhu ensin, he vastasivat.

- No hyvä on. Kuulkaa siis! Teidän isänne Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpúhan kuolivat Xibalbássa. He jättivät tavaroitaan taloonne. Ne roikkuvat siellä katosta. Ne ovat heidän pelivälineitään: rengas, käsisuojukset ja pallo. Mutta teidän isoäitinne ei halua kertoa niistä teille, koska niiden takia teidän isänne kuolivat.

- Tiedätkö sen varmasti? kysyivät nuorukaiset hiireltä. Ja he ilahtuivat suuresti kuullessaan uutisen kumipallosta. Ja kun hiiri oli puhunut, he kertoivat hiirelle, mikä sen ruokaa olisi.

- Tämä olkoon ruokaasi: maissi, chilin siemenet, pavut, pataxte ja kaakaonpavut.[58] Se kuuluu sinulle, samaten sellainen ruoka, joka on varastoissa tai joltakin unohtunut, se on myös sinun. Syö sitä! sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué hiirelle.

- Suurenmoista, pojat, tämä sanoi; mutta mitä sanon teidän isoäidillenne, jos hän näkee minut?

- Älä huolehdi, me olemme tässä ja tiedämme, mitä on sanottava meidän isoäidillemme. Menkäämme! Lähtekäämme heti kotiin, ja sitten sinä kiipeät nopeasti siitä kohtaa ylös, missä nuo tavarat riippuvat; me kyllä pidämme silmällä kattoa, vaikka olemme vain syövinämme, he sanoivat hiirelle.

Hunahpú ja Ixbalanqué olivat yöllä näin suunnitelleet. Keskipäivällä he tulivat kotiin. Heillä oli hiiri mukanaan, mutta he pitivät sitä piilossa. Toinen meni suoraan sisälle, mutta toinen jäi talon nurkalle ja päästi hiiren irti. Hiiri vilahti katonrajaan.

Sitten he pyysivät ruokaa isoäidiltään.

- Valmistakaa meille ruokaa[59] haluamme chililientä[60], isoäitimme, he sanoivat.

Tuotapikaa liemilautanen oli heidän edessään.

Mutta tämän tarkoituksena oli vain hämätä isoäitiä ja äitiä. Ja tyhjennettyään ison vesiruukun he sanoivat:

- Me kuolemme janoon; menkää hakemaan meille juotavaa, he sanoivat isoäidille.

- Hyvä on, tämä vastasi ja lähti.

He alkoivat sitten syödä, vaikka eivät olleetkaan nälissään, he vain teeskentelivät. He näkivät liemilautaseltansa[61], kuinka hiiri juosta vipelsi kattoon ripustetun pallon luo. Kun he sen näkivät, he lähettivät Xanhyttysen joelle pistämään reiän isoäidin vesiruukkuun. Vaikka tämä yritti tukkia reikää, vesi valui ruukusta.

- Mitähän meidän isoäidillemme on tapahtunut? Kurkkuamme kuivaa, kuolemme kohta janoon, he sanoivat äidillensä ja lähettivät hänet joelle.

Samassa hiiri meni ja puri poikki narun, josta pallo riippui, ja se putosi katosta samoin kuin rengas, käsivarsisuojukset ja nahkavarusteet. Pojat kahmaisivat ne syliinsä ja juoksivat piilottamaan ne palloken-

tän tien varteen.

Sen jälkeen he lähtivät joelle isoäitinsä ja äitinsä luo, jotka yhä yrittivät tukkia ruukkuun tullutta reikää. He tulivat joelle puhallusputkineen ja kysyivät:

- Mitä te teette? Me väsyimme odottamaan ja tulimme tänne, he sanoivat.

- Katsokaa ruukkua! Siinä on reikä, eikä sitä saa tukituksi, sanoi isoäiti.

Pojat tukkivat sen saman tien, ja he palasivat kotiin kulkien isoäitinsä edellä.

Tällä tavalla pallo löytyi.

Luku 7

Hyvin tyytyväisinä nuorukaiset menivät pallokentälle. He pelasivat kahdestaan pitkän aikaa ja panivat kuntoon kentän, jolla heidän isänsä olivat pelanneet.

Silloin Xibalbán Herrat kuulivat tämän ja sanoivat:

- Ketkä ovat taas tulleet pelaamaan päämme päälle ja häiritsemään meitä? Entäpä jos Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú eivät olekaan kuolleet, nuo jotka yrittivät meille mahtailla? Menkää kutsumaan heitä!

Niin sanoivat Hun-Camé, Vucub-Camé ja muut Herrat. He lähettivät sanansaattajat kutsumaan näitä sanoen:

- Menkää ja sanokaa noille pelaajille näin, kun tapaatte heidät: "Herrat käskivät teitä tulemaan!" Herrat sanoivat meille näin: "Me haluamme pelata heidän kanssaan palloa

täällä Xibalbássa; haluamme, että he tulevat, ennen kuin seitsemän päivää on kulunut." Niin Herrat olivat sanoneet.

Tämä oli käsky, jonka sanansaattajat saivat toimitettavakseen. Ja nämä tulivat sitten leveälle polulle, joka vei suoraan poikien talolle. Sitä pitkin sanansaattajat saapuivat vaivatta heidän isoäitinsä Ixmucanén luo. Hän oli syömässä, kun Xibalbán sanansaattajat saapuivat. Xibalbán sanansaattajat sanoivat:

- Herrat sanoivat, että poikien pitää ehdottomasti tulla.

Ja Xibalbán sanansaattajat määräsivät päivän:

- Herrat odottavat heitä seitsemän päivää.

- Hyvä on, sanansaattajat, he tulevat kyllä, vastasi vanha nainen. Ja sanansaattajat lähtivät paluumatkalle.

Silloin pelko täytti vanhan naisen sydämen:

- Eikö ollutkin niin, että Xibalbán sanansaattajat tulivat taannoin samalla tavoin hakemaan poikien isiä? Kenet lähettäisin noutamaan pojanpoikiani? sanoi isoäiti mennen sisään taloonsa yksin ja murheissaan.

Silloin hänen syliinsä tipahti täi. Hän otti sen kiinni ja asetti kämmenelleen. Täi liikahti ja alkoi kulkea.

- Lapseni, lähtisitkö hakemaan pojanpoikiani pallokentältä? hän kysyi täiltä. Sano pojille, että heidän isoäitinsä luo tuli Xibalbán sanansaattajia, jotka pyysivät heitä tulemaan sinne seitsemän päivän kuluessa. "Poikien on tultava", olivat sanansaattajat

sanoneet, isoäiti selitti täille. Sano, että heidän isoäitinsä käskee sanomaan heille näin.

Täi lähti matkaan tohkeissaan. Polun varressa kyhjötti Tamazul, rupisammakkonuorukainen.

- Minne matka? kysyi rupisammakko täiltä.

- Minulla on vatsassani viesti, ja olen etsimässä poikia, vastasi täi Tamazulille.

- Hyvä, mutta näköjään et pidä kiirettä, sanoi rupisammakko täille. Entäpä jos nielaisisin sinut? Et arvaakaan, kuinka lujaa minä pääsen. Olisimme nopeasti perillä.

- Hyvä on, vastasi täi sammakolle. Niin rupisammakko nielaisi sen ja kulki pitkään, mutta sekään ei pitänyt kiirettä. Sitten se vuorostaan tapasi suuren käärmeen, jonka nimi oli Zaquicaz.

- Minne menet, nuori Tamazul? kysyi Zaquicaz rupisammakolta.

- Olen sanansaattajana, minulla on vatsassani viesti, sanoi rupisammakko käärmeelle.

- Näköjään et pidä kiirettä, sanoi käärme rupisammakolle. Minä pääsisin perille nopeammin.

- Hyvä on, tämä vastasi.

Siinä samassa Zaquicaz nielaisi rupisammakon. Ja siitä alkaen käärmeet ovat syöneet sammakoita.

Käärme lähti joutuin matkaan ja tapasi Vacin[62], varpushaukan. Tämä suuri lintu

nielaisi käärmeen. Siitä asti varpushaukat ovat ahmineet käärmeitä pelloilta. Vähän ajan kuluttua haukka saapui pallokentälle.

Ja saapuessaan kentälle, jossa Hunahpú ja Ixbalanqué huvittelivat pelaamalla palloa, varpushaukka kirkui:

- Vak-koo! Vak-koo! Täällä on varpushaukka! ja sitten se laskeutui pallokentän muurinreunukselle.

- Kuka siellä kirkuu! Tänne meidän puhallusputkemme! pojat huudahtivat.

He ampuivat savikuulalla haukkaa ja osuivat sitä suoraan silmään. Haukka putosi kieppuen maahan. Pojat juoksivat ottamaan sen kiinni ja kysyivät siltä:

- Mitä varten sinä olet tullut tänne?

- Minulla on vatsassani viesti. Parantakaa ensin minun silmäni, niin kerron teille, vastasi varpushaukka.

- Hyvä on, sanoivat pojat. He ottivat palan kumia pallosta, jolla he pelasivat, ja panivat sitä varpushaukan silmään. He kutsuivat sitä lotzquiciksi[63] ja näin he hoitivat varpushaukan silmän täysin entiselleen.

- Puhu nyt, sanoivat he varpushaukalle. Ja se oksensi oitis suuren käärmeen.

- Puhu sinä, he sanoivat käärmeelle.

- Hyvä on, tämä sanoi ja oksensi rupisammakon.

- Missä sinun viestisi on? he kysyivät sammakolta.

- Viesti on täällä minun vatsassani, vastasi

rupisammakko.

Ja sitten se yritti oksentaa, mutta siitä ei tullut mitään: se vain kuolasi eikä oksennusta tullut. Poikien teki jo mieli lyödä sitä.

- Sinä olet valehtelija, he sanoivat sille potkien sitä takapuoleen, niin että siltä meni luut sijoiltaan.

Se yritti uudestaan oksentaa, mutta kuola vain vaahtosi sen suussa. Silloin pojat avasivat sammakon suun ja tutkivat sitä. Täi oli jäänyt kiinni sammakon hampaisiin; siellä se oli suussa eikä vatsassa. Sammakko oli vain luullut nielleensä sen. Siten sitä oli huijattu, emmekä näin ollen tiedä, mitä se syö; se ei kykene juoksemaan ja siitä tuli käärmeitten ruokaa.

- Puhu, he sanoivat täille, ja silloin se kertoi saamansa viestin:

- Teidän isoäitinne sanoi minulle, pojat, että minun pitäisi lähteä hakemaan teitä, sillä Hun-Camén ja Vucub-Camén sanansaattajat tulivat käskemään teitä Xibalbáan. He olivat sanoneet: "Pojat tulkoot tänne seitsemän päivän kuluessa pelaamaan meidän kanssamme palloa; ottakoot mukaansa pelivarusteensa - pallon, renkaat, käsivarsisuojukset ja nahkavarusteet - niin että voidaan pitää hauskaa!" Teidän isoäitinne vakuuttaa, että he todellakin tulivat käymään. Sen takia minä tulin, koska teidän isoäitinne sanoi näin ja itkee ja valittaa. Sen takia minä tulin.

- Voiko se olla totta? ihmettelivät pojat, kun kuulivat tämän.

Niinpä he lähtivät kiireesti ja saapuivat isoäidin luo; he menivät vain hyvästelemään isoäitinsä.

- Me lähdemme, isoäiti, tulimme vain jättämään jäähyväiset. Mutta tähän jää merkki, josta näkee, kuinka meidän on käynyt. Me kumpikin istutamme yhden ruo'on keskelle taloamme: jos ne kuivuvat, se on merkki siitä, että me olemme kuolleet. "Ovat kuolleet", te sanotte, jos ne kuivuvat, oi isoäitimme! Mutta jos ne versoavat, sanotte: "Ovat elossa!" Ja te, äiti, älkää itkekö sitä, että me jätämme tänne merkin kohtalostamme, he sanoivat.

Ja ennen lähtöään Hunahpú istutti yhden ruo'on ja toisen istutti Ixbalanqué; he istuttivat ne taloon eivätkä pellolle; kuivaan eivätkä kosteaan maahan; keskelle taloa, sinne ne istutettiin.

Luku 8

Niin he lähtivät kantaen puhallusputkiansa ja laskeutuivat Xibalbáa kohti. He menivät alas portaita nopeasti ja ylittivät monia jokia ja rotkoja. He kulkivat suuren Molay-lintuparven läpi.

He kulkivat myös mätäjoen ja verijoen yli. Xibalbán väki oli ajatellut, että jo siellä pojat tuhoutuisivat; mutta he eivät astuneet jokiin vaan menivät niiden yli puhallusputkiansa pitkin.

He jatkoivat matkaansa ja saapuivat neljän polun risteykseen. He tunsivat hyvin

Xibalbán polut: oli musta polku, valkea polku, punainen polku ja vihreä polku. Niinpä he lähettivät matkaan Xanin, hyttysen, jonka piti hankkia ne tiedot, mitä he tarvitsivat.

- Pistä heitä yksitellen. Ensimmäiseksi pistä sitä, joka istuu etummaisena ja sen jälkeen pistä heitä kaikkia, sillä se on sinun osasi, imeä verta poluilla kulkevista ihmisistä, he sanoivat hyttyselle.

- Hyvä on, vastasi hyttynen ja lensi mustalle tielle.

Se meni suoraan puumiesten luokse, jotka istuivat etummaisina komeiksi puettuina. Se pisti ensimmäistä, mutta tämä ei sanonut mitään. Se pisti seuraavaa, joka oli istumassa, mutta sekään ei puhunut mitään. Sitten se pisti kolmatta; kolmas istuja oli Hun-Camé.

- Ai, tämä huudahti.

- Mitä nyt, Hun-Camé? Mikä teitä pisti? Ettekö tiedä, mikä teitä pisti? kysyi neljäs istumassa olleista Herroista.

- Mikä on, Vucub-Camé? Mikä teitä pisti? kysyi viides istuja.

- Ai, ai! huudahti silloin Xiquiripat. Ja Vucub-Camé kysyi häneltä:

- Mikä teitä pisti? Ja kuudes istuja huudahti:

- Ai!

- Mitä nyt, Cuchumaquic? kysyi häneltä Xiquiripat. Mikä kumma teitä nyt pisti? Ja seit-

semäs istumassa oleva huudahti:

- Ai!

- Mikä on, Ahalpuh? kysyi häneltä Cuchumaquic. Mikä teitä pisti? Kahdeksas istujista huudahti:

- Ai!

- Mikä hätänä, Ahalcaná? kysyi häneltä Ahalpuh. Mikä teitä pisti? Yhdeksäs istujista huudahti:

- Ai!

- Mitä nyt, Chamiabac? kysyi häneltä Ahalcaná. Mikä teitä pisti? Kymmenes istujista huudahti:

- Ai!

- Mikä hätänä, Chamiaholom? kysyi Chamiabac. Mikä teitä pisti? Ja yhdestoista istuja huudahti:

- Ai!

- Mitä tapahtuu? kysyi häneltä Chamiaholom. Mikä teitä pisti? Ja kahdestoista istujista huudahti:

- Ai!

- Mitä nyt, Patán? tältä kysyttiin. Mikä teitä pisti? Ja kolmastoista istujista huudahti:

- Ai!

- Mikä hätänä, Quicxic? kysyi häneltä Patán. Mikä teitä pisti? Ja neljästoista istujista huudahti:

- Ai!

- Mikä teitä pisti, Quicrixcac? kysyi häneltä

Quicré.

Niin selvisivät heidän nimensä; kukin päällikkö paljastui vuorotellen, kun vieressä oleva sanoi hänen nimensä.

Yhtään nimeä ei unohdettu. Jokainen sanoi vuorollaan sen nimen, jota Hunahpún säärestään kiskaisema karva oli pistänyt. Hyttynen ei siis pistänytkään heitä, vaan se oli mennyt ottamaan selville Hunahpún ja Ixbalanquén puolesta kaikkien Herrojen nimet.

Nuorukaiset jatkoivat matkaansa ja saapuivat sinne, missä Xibalbán Herrat olivat.

- Tervehtikää Herraa, joka istuu tuossa, sanoi yksi heistä hämätäkseen nuorukaisia.

- Se ei ole Herra, sehän on vain puunukke, nämä sanoivat ja jatkoivat eteenpäin. Sitten he alkoivat tervehtiä:

- Olkaa kaikki tervehdittyjä! Terve Hun-Camé! Terve, Vucub-Camé! Terve, Xiquiripat! Terve, Cuchumaquic! Terve, Ahalpuh! Terve, Ahalcaná! Terve, Chamiabac! Terve, Chamiaholom! Terve, Quicxic! Terve, Patán! Terve, Quicré! Terve, Quicrixcac! he sanoivat tullessaan heidän eteensä.

He katsoivat heitä jokaista silmiin ja sanoivat kunkin nimen unohtamatta yhtäkään nimeä.

Mutta Herrat eivät pitäneet siitä, että heidän nimensä paljastuivat.

- Istukaa tänne, Herrat sanoivat pojille.

He toivoivat, että nämä istuisivat niille paikoille, jotka heille osoitettiin.

- Tämä istuin ei käy, sehän on tulikuuma kivi, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué, edelleen voittamattomina.

- Hyvä on, menkää tuohon taloon, Herrat sanoivat.

Ja niin pojat menivät Pimeyden Taloon. Sielläkään heitä ei pystytty voittamaan.

Luku 9

Tämä oli Xibalbán ensimmäinen koetus. Kun nuorukaiset menevät Pimeyden Taloon, siitä tulee heidän loppunsa, Xibalbán Herrat ajattelivat. Pojat astuivat taloon ja heti kohta Hun-Camén sanansaattajat antoivat heille kummallekin palavan ocotesoihdun ja sikaarin.

"Tässä ovat heidän soihtunsa", Herra oli sanonut. "Heidän pitää palauttaa nämä soihdut huomenaamulla varhain samoin kuin sikaarit, ja heidän on tuotava ne samanlaisina kuin he saivat ne", oli Herra sanonut. Niin kertoivat sanansaattajat.

- Hyvä, pojat vastasivat.

Mutta he eivät polttaneetkaan ocote-soihtuja, vaan kiinnittivät niihin papukaijan tulipunaiset pyrstösulat niin, että ne vartijoista näyttivät palavilta soihduilta. Ja sikaarien päähän he panivat kiiltomadot.

Koko yön Herrat uskoivat olevansa voitolla.

- Tuhon omia ovat, sanoivat vartijat. Mutta ocote-soihdut eivät olleet palaneet vaan

näyttivät entisenlaisilta; sikaareitakaan he eivät olleet sytyttäneet, ja ne näyttivät samanlaisilta kuin aikaisemmin.

Vartijat menivät tiedottamaan asiasta Herroille.

- Miten tämä on mahdollista? Mistä he ovat kotoisin? Kuka heidät on siittänyt? Kuka heidät on synnyttänyt? Kuka heille on antanut elämän? On raivostuttavaa, että he tekevät meille näin. Heidän kasvonsa ovat oudot ja outo on heidän käytöksensäkin, he sanoivat toisilleen.

Herrat lähettivät kutsumaan poikia.

- No, mennään pelaamaan palloa, pojat! he sanoivat näille. Samalla Hun-Camé ja Vucub-Camé kuulustelivat heitä.

- Kertokaa, mistä te tulette, pojat! sanoivat Xibalbán Herrat.

- Kuka sen tietää, mistä me tulemme! Me emme sitä tiedä, pojat vastasivat eivätkä puhuneet enempää.

- Hyvä on. Mennään pelaamaan palloa, pojat, Xibalbán Herrat sanoivat.

- Sopii, nämä vastasivat.

- Pelataan meidän pallolla, sanoivat Herrat.

- Ei pelata. Pelataan meidän pallolla, sanoivat pojat.

- Sillä ei kyllä pelata. Me pelaamme omalla pallollamme, vastustivat Xibalbán Herrat.

- Hyvä on, sanoivat pojat.

- Pelataan chil-madon nimeen, sanoivat Herrat.

- Ei, vaan puuman pää puhukoon, sanoivat pojat.

- Ei, emme suostu, Herrat kieltäytyivät.

- Hyvä on sitten, sanoi Hunahpú.

Herrat ottivat pallon ja sinkauttivat sen suoraan päin Hunahpún rengasta. Pallo kimmahti heti takaisin ja pomppi pitkin kenttää. Silloin Xibalban Herrat tarttuivat uhriveitseen.

- Mitä tämä tällainen on? huudahtivat Hunahpú ja Ixbalanqué. Aiotteko tappaa meidät? Ettekö itse kutsuneet meitä pelaamaan? Teidän omat sanansaattajannehan kävivät meitä kutsumassa! Voi meitä onnettomia! Nyt me lähdemme, sanoivat pojat.

Mutta juuri sitä Xibalbán Herrat olivat halunneet. Poikien oli kuoltava heti ja vielä pallokentällä. Sillä tavoin Herrat olisivat voittaneet heidät. Mutta niin ei käynyt, vaan pojat voittivatkin Xibalbán Herrat.

- Älkää lähtekö, pojat, jatketaan peliä, mutta käytetään teidän palloanne, Herrat sanoivat pojille.

- Hyvä on, nämä vastasivat ja heittivät sitten pallonsa Xibalbán renkaan läpi, ja siihen ottelu päättyi.

Harmistuneina tappiostaan Herrat sanoivat toisilleen:

- Miten me saisimme heidät tuhotuksi? Mutta pojille he sanoivat:

- Menkää poimimaan varhain aamulla kukkia ja tuokaa niitä neljä suurta ruukullista, sanoivat Xibalbán Herrat.

- Hyvä on. Minkälaisia kukkia? pojat kysyivät.

- Yksi oksa punaista chipilíniä, yksi oksa valkoista ja yksi oksa keltaista chipilíniä ja vielä yksi carinimacin oksa,[64] sanoivat Herrat.

- Kyllä se sopii, sanoivat pojat.

Näin päättyi keskustelu. Pojat säilyttivät malttinsa ja rauhallisen mielensä, vaikka tiesivät olevansa suuressa vaarassa. Xibalbán Herrat ajattelivat onnellisina, että olivat jo voittaneet.

- Tämä meiltä meni hyvin. Ensin heidän pitää poimia ne kukat, sanoivat Herrat. Mistähän he menevät hakemaan niitä? he miettivät itsekseen.

- Tuokaakin varhain huomenaamulla meidän pyytämämme kukat; menkää siis poimimaan niitä, Xibalbán Herrat sanoivat Hunahpúlle ja Ixbalanquélle.

- Hyvä on, pojat vastasivat. Kun aamu sarastaa, sitten taas pelataan, he sanoivat ja lähtivät.

Sen jälkeen pojat menivät Veitsien Taloon, joka oli Xibalbán seuraava kauhun paikka. Herrojen tarkoituksena oli, että veitset viiltäisivät pojat palasiksi ja että nämä kuolisivat nopeasti; näin he toivoivat sydämessään.

Mutta pojat eivät kuolleet vaan puhuttelivat veitsiä ja sanoivat:

- Te saatte kaikkien eläinten lihat, he sanoivat veitsille.

Silloin veitset eivät enää liikahtaneetkaan,

vaan kaikki jäivät hievahtamatta paikoilleen.

Niin he viettivät yön Veitsien Talossa ja kutsuivat muurahaisia luokseen sanoen niille:

- Tulkaa kaikki lehdenleikkaajamuurahaiset[65]! Menkää kiireesti poimimaan kukat, jotka meidän täytyy viedä Herroille!

- Hyvä on, sanoivat muurahaiset ja lähtivät keräämään kukkia Hun-Camén ja Vucub-Camén puutarhoista.

Herrat olivat etukäteen ilmoittaneet Xibalbán kukkien vartijoille:

- Pitäkää huolta kukistamme; tänne on tulossa kaksi poikaa varastamaan niitä. Älkää antako heidän viedä niitä. Vaikka toisaalta kuinka he voisivat löytää ja poimia ne? Eivät mitenkään. Vartioikaa silti koko yö!

- Hyvä on, vartijat vastasivat.

Mutta niin kävi, että puutarhan vartijat eivät huomanneet mitään. Turhaan ne pitivät kovaa ääntä puutarhan puissa. Koko yön ne huutelivat ja huhuilivat toistellen samoja ääniä:

- Purpuguek! Purpuguek! huusi ensimmäinen lintu.

- Puhui! Puhui![66] huusi Puhuyú-pöllö.

Hun-Camén ja Vucub-Camén puutarhan vartijoita oli kaksi. Mutta ne eivät huomanneet muurahaisia, jotka ryöstivät juuri ne kukat, joita piti vartioida. Muurahaiset hyörivät ja pyörivät, keräsivät kukkia ylhäältä puista sekä maasta niiden juurelta.

Vartijat jatkoivat huuteluaan eivätkä lainkaan huomanneet, kuinka niiden pyrstöt ja siivet katkaistiin.

Muurahaiset keräsivät kukat hampaisiinsa, kuljettivat ne maahan, kokosivat ne yhteen ja alkoivat kantaa niitä hampaissaan.

Aamun sarastaessa ne täyttivät joutuin neljä suurta ruukkua kasteenraikkailla kukilla. Tuotapikaa saapuivat sanansaattajat poikien luo ja sanoivat näille:

- Herrat sanoivat, että teidän pitää tulla ja tuoda heti paikalla heille kaikki kukat, jotka olette pomineet, ne sanoivat pojille.

- Mainiota, pojat vastasivat.

Ja he lähtivät ja kantoivat Herrojen eteen neljä suurta ruukkua täynnään kukkia. Niiden näkeminen hiveli silmiä. Ja tällä tavalla Xibalbán Herrat voitettiin.

Poikien apuna oli ollut vain muurahaisia, ne olivat keränneet kukat yhdessä ainoassa yössä ja panneet ne ruukkuihin.

Nähdessään kukat Xibalbán Herrat kalpenivat, heidän kasvonsa muuttuivat lyijynharmaiksi. Siitä paikasta he lähettivät kutsumaan kukkien vartijoita.

- Kuinka olette antaneet varastaa meidän kukkamme? Nämähän ovat meidän kukkiamme! Katsokaa nyt! he sanoivat vartijoille.

- Me emme huomanneet mitään, Herra, vaikka meiltä vietiin pyrstösulatkin, ne vastasivat.

Silloin niiltä halkaistiin nokka rangaistukseksi siitä, että ne olivat antaneet varastaa

sen, mitä niiden oli pitänyt vartioida. Siitä lähtien on pöllön suu ollut kaksiosainen, nykyäänkin se on halkinainen.

Niin Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat Hun-Camén ja Vucub-Camén. Tämä oli heidän ensimmäisiä urotekojaan.

Sen jälkeen he menivät pelaamaan palloa ja pelasivat monta peliä, tasapelejä kaikki. Lopetettuaan pelaamisen he sopivat, että jatkaisivat taas seuraavana päivänä aamunkoitteessa. Xibalbán Herrat määräsivät niin.

- Hyvä on, sanoivat pojat lopettaessaan pelin.

Luku 10

Sitten pojat menivät Kylmyyden Taloon. Sen kylmyyttä on mahdoton kuvailla. Tässä hyisessä talossa satoi lakkaamatta rakeita. Mutta pojat karkottivat kylmyyden pelkillä maatuneilla puunrungoilla.

Niinpä he eivät kuolleet: he olivat elossa, kun aamu sarasti. Xibalbán Herrat olisivat tietenkin halunneet, että he kuolisivat, mutta niin ei käynyt, vaan kun aamu koitti, he olivat hyvässä kunnossa ja he poistuivat talosta, kun sanansaattajat tulivat heitä hakemaan.

- Mitä tämä tarkoittaa? Eivätkö he kuolleet vieläkään? kysyivät Herrat.

He hämmästelivät Hunahpún ja Ixbalanquén neuvokkuutta.

Seuraavaksi pojat menivät Jaguaarien

Taloon. Se oli täynnä jaguaareja.

- Älkää syökö meitä! Tässä on teille luita, he sanoivat jaguaareille ja viskasivat eläimille luita, joiden kimppuun nämä kävivät.

- Nyt tuli heistä loppu! Heidän sisuksensa on jo syöty. Viimeinkin he joutuvat antamaan periksi. Nyt heidän luitaan järsitään. Näin sanoivat vartijat mielissään.

Mutta pojat eivät kuolleet. Yhtä lailla terveinä ja hyvässä kunnossa he lähtivät Jaguaarien Talosta.

- Minkälaisia ihmisiä nämä ovat? Mistä he ovat tulleet? ihmettelivät Herrat.

Seuraavaksi pojat astuivat Liekkien Taloon. Talo oli pelkkää tulenlieskaa, mutta he eivät palaneet. Puut siellä vain paloivat ja hiilet hehkuivat. Ja taaskin he olivat kunnossa, kun aamu koitti. Vaikka Xibalbán Herrat olivat toivoneet, että he olisivat kuolleet siellä, niin ei kuitenkaan käynyt. Tästäkös Herrat sydämistyivät!

Sitten heidät vietiin Lepakkojen Taloon. Siinä talossa oli pelkästään lepakkoja. Talossa asusti Camazotz, iso eläin, joka salamannopeasti tappoi naskalinterävillä hampaillaan jokaisen, joka lähestyi sitä.

Siinä talossa pojat kävivät nukkumaan puhallusputkiinsa, niin että lepakot eivät päässeet puremaan heitä. Kuitenkin taivaalta oli tuleva toinen Camazotz, jonka takia toinen pojista tulisi esiin piilostaan ja menehtyisi.

Lepakot lentelivät ympäriinsä ja neuvottelivat koko yön:

- Klits, klits, ne sanoivat; niin ne sanoivat kaiken yötä.

Hetkeksi lepakot pysähtyivät, ne eivät enää lennelleet ympäriinsä, vaan liimautuivat toisen puhallusputken päähän.

Silloin Ixbalanqué sanoi Hunahpúlle:

- Alkaako jo aamu sarastaa? Katso sinä.

- Kenties, tämä vastasi, menenpä katsomaan.

Hänen teki kovasti mieli kurkistaa puhallusputken suulta, näkyisikö jo aamunsarastusta. Silloin Camazotz leikkasi häneltä pään poikki, ja Hunahpún ruumis jäi päättömänä paikoilleen.

Ixbalanqué kysyi uudestaan:

- Eikö aamu ole vieläkään valjennut? Mutta Hunahpú ei liikahtanutkaan.

- Minnehän Hunahpú on joutunut? Mitä ihmettä olet tehnyt?

Mutta Hunahpú oli vain hiljaa paikallaan.

Nöyryytettynä Ixbalanqué huudahti:

- Voi meitä onnettomia! Meidät on kerta kaikkiaan voitettu.

Hun-Camén ja Vucub-Camén nimenomaisesta määräyksestä Hunahpún pää ripustettiin pallokentälle, ja koko Xibalbán väki riemuitsi nähdessään Hunahpún pään.

Luku 11

Ixbalanqué kutsui yön aikana luokseen kaikki eläimet, nokkakarhun, villisian,

kaikki suuret ja pienet eläimet, ja aamun sarastaessa hän kysyi, mikä niitten ruokaa oli.

- Mitä te kukin syötte? Olen kutsunut teidät tänne, jotta valitsisitte kukin oman ruokanne, sanoi Ixbalanqué niille.

- Hyvä on, ne vastasivat ja lähtivät etsimään kukin omaa ruokaansa, ne lähtivät kaikki yhdessä.

Jotkut halusivat ruoaksi jotakin mädäntynyttä, jotkut ruohoa ja jotkut kiviä. Toiset halusivat multaa. Kaikenlaista ruokaa halusivat pienet ja suuret eläimet syödä.

Viimeisenä tulla keikutteli kilpikonna hakemaan ruokaansa. Kun se pääsi Hunahpún ruumiin luo, siitä tulikin Hunahpún pää, ja siihen ilmestyivät heti silmät.

Silloin tulivat tietäjät taivaasta; Huracán, Taivaan Sydän, tuli liitelemään Lepakkojen Talon ylle.

Pää ei syntynyt helposti, mutta siitä tuli oikein hyvä: tukka oli komea ja pää osasi puhuakin.

Mutta koska jo alkoi valjeta ja taivaanranta punertui, sanottiin korppikotkalle:

- Pimennä taas taivas, vanha mies!

- Hyvä on, vastasi vanhus[67] ja pimensi taivaan.

"Jo korppikotka pimensi taivaan", sanoo väki nykyäänkin.

Ja niin aamun viileydessä Hunahpú alkoi elää.

- Tuleeko siitä hyvä? tietäjät kysyivät. Tuleeko siitä Hunahpún näköinen?

- Se on oikein hyvä, toiset vastasivat.

Ja tosiaankin näytti siltä, kuin pää olisi ollut luuta, se oli muuttunut oikeaksi pääksi.

Sitten pojat puhuivat ja sopivat keskenään:

- Älä sinä pelaa; ole vain pelaavinasi; minä hoidan yksin kaiken, sanoi Ixbalanqué veljelleen.

Sitten hän neuvoi kania:

- Mene pallokentän taakse tammimetsikköön ja pysy siellä, kunnes pallo tulee luoksesi; pistä sitten heti juoksuksi, niin minä hoidan loput, Ixbalanqué sanoi kanille.

Kani sai nämä ohjeet silloin, kun vielä oli pimeää.

Kun sitten aamu sarasti, molemmat pojat olivat hyvässä kunnossa ja terveitä. He lähtivät pelaamaan palloa. Hunahpún pää oli ripustettuna pallokentälle.

- Me voitimme! Olette itse aiheuttaneet häviönne; te olette tappiolla, Xibalbán Herrat sanoivat pojille. Tällä tavalla he ärsyttivät Hunahpúta.

- Heitä pallolla hänen päätään, Herrat sanoivat mutta eivät sitten välittäneetkään siitä; myöskään Ixbalanqué ei näyttänyt piittaavan siitä.

Xibalbán Herrat heittivät pallon peliin. Ixbalanqué ryntäsi sen perään; pallo lensi suoraan rengasta päin, osui mutta kimposi

takaisin ja lensi pallokentältä suoraan tammimetsikköön.

Kani lähti oitis loikkimaan, ja Xibalbán Herrat ryntäsivät sen perään. Lopulta he kaikki juoksivat kanin perässä huutaen ja metelöiden.

Silloin Ixbalanqué käytti tilaisuutta hyväkseen, otti Hunahpún pään ja vei kilpikonnan Hunahpún pään tilalle. Ja nyt kun Hunahpú oli saanut oman päänsä takaisin, molemmat pojat olivat hyvin tyytyväisiä.

Herrat juoksivat edelleen pallon perässä, ja kun he sitten löysivät sen tammimetsiköstä, he huusivat pojille:

- Tulkaa tänne. Pallo on täällä, me löysimme sen, he sanoivat ja toivat sen mukanaan.

Palattuaan kentälle Herrat huudahtivat:

- Mitä ihmettä me näemme?

He alkoivat kuitenkin pelata uudestaan. Molemmat joukkueet olivat hyvin tasaväkiset. Jonkin ajan kuluttua Ixbalanqué heitti kivellä kilpikonnaa; se putosi kentälle ja hajosi tuhansiksi sirpaleiksi Herrojen eteen.

- Kuka teistä menee hakemaan pään? Kenessä on miestä siihen? kysyivät Xibalbán Herrat.

Sillä tavoin Hunahpú ja Ixbalanqué voittivat Xibalbán Herrat. He olivat kokeneet kovia, mutta eivät kuolleet kaikista kärsimyksistään huolimatta.

Luku 12

Tässä on kertomus Hunahpún ja Ixbalanquén kuolemasta. Nyt kerromme, millä tavalla he kuolivat.

Koska heitä oli varoitettu kaikista kärsimyksistä, joilla Herrat yrittivät saada heidät hengiltä, he eivät kuolleet Xibalbán koetuksiin eivätkä heitä tappaneet Xibalbán julmat eläimet.

He lähettivät kutsumaan kahta ennustajaa, selvänäkijää; heidän nimensä olivat Xulú ja Pacam. Molemmat olivat tietäjiä ja heille he sanoivat:

- Xibalbán Herrat kysyvät teiltä, millä tavalla meidät pitäisi tuhota. He ovat näet suunnittelemassa ja valmistelemassa meidän kuolemaamme, koska me emme kuolleetkaan; koska he eivät kyenneet voittamaan meitä; koska me selvisimme heidän koetuksistaan eivätkä eläimetkään saaneet meitä saaliikseen. Meillä on sellainen aavistus, että he aikovat polttaa meidät. Xibalbán väki on kokoontunut, mutta totuus on, että me emme kuole.

Nyt annamme teille ohjeet, mitä teidän pitää sanoa.

Jos he tulevat kysymään neuvoa, miten meidät pitäisi tappaa ja pitäisikö meidät uhrata, mitä sanoisitte silloin, Xulú ja Pacam?

Jos he kysyvät: "Eikö olisi hyvä heittää heidän luunsa rotkoon?" sanokaa: "Se ei käy, koska sitten he heräävät taas henkiin!"

Jos he sanovat: "Eikö olisi hyvä hirttää

heidät puihin?" vastatkaa: "Ei missään tapauksessa, koska silloinkin he ilmestyisivät uudelleen."

Ehkä he kolmannen kerran kysyvät teiltä: "Olisiko hyvä heittää heidän luunsa jokeen?" Jos he sanoisivat teille niin, sanokaa silloin: "Se on hyvä keino ja olisi hyvä vielä jauhaa heidän luunsa kiveä vasten, niin kuin jauhetaan maissia ja kumpikin vielä erikseen. Heittäkää luut sitten jokeen, sinne missä lähde pulppuaa, jotta vesi veisi heidät vuorille, pienille ja suurille."

Vastatkaa niin, koska siten toteuttaisitte suunnitelmamme, jonka olemme teille selittäneet, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

Ja kun pojat hyvästelivät tietäjät, he tiesivät jo kuolevansa. Xibalbán miehet tekivät suuren tulen, rakensivat eräänlaisen uunin ja täyttivät sen tukevilla oksilla.

Sen jälkeen Hun-Camên ja Vucub-Camên sanansaattajat saapuivat hakemaan poikia.

- Pojat! huudahtivat sanansaattajat. Herrat käskivät teitä tulemaan. He sanoivat meille: "Menkää etsimään pojat, menkää kertomaan heille, että aiomme polttaa heidät."

- Hyvä on, nämä vastasivat ja kiiruhtivat polttopaikalle. Siellä Herrat yrittivät pakottaa heidät omiin huvituksiinsa.

- Otetaan, pojat, chicha-olutta ja hypätään kaikki neljä kertaa tulen yli! sanoi Hun-Camé.

- Älkää yrittäkö huiputtaa meitä, Herrat, pojat vastasivat. Mekö emme tietäisi, että

kuolemme; emmmekö tietäisi, mikä meitä täällä odottaa?

Ja niin he levittivät käsivartensa syleilläkseen toisiaan, kumarsivat maahan saakka ja hyppäsivät tuleen. Sillä tavalla he kuolivat yhdessä.

Xibalbán väki ilahtui - kiljui ja vihelsi - ja huusi:

- No nyt me olemme voittaneet heidät! Viimeinkin he antoivat periksi!

Sen jälkeen Xibalbán Herrat kutsuivat Xulúa ja Pacamia, jotka olivat saaneet pojilta ohjeet. He kysyivät näiltä, mitä luille pitäisi tehdä, aivan niin kuin pojat olivat etukäteen kertoneetkin. He jauhoivat poikien luut ja heittivät ne jokeen. Mutta ne eivät ajautuneet virran mukana vaan painuivat pohjaan ja muuttuivat komeiksi nuorukaisiksi. Ja kun he ilmestyivät uudestaan, he näyttivät aivan samanlaisilta kuin ennen.

Luku 13

Viidentenä päivänä pojat ilmestyivät näkyviin; ihmiset näkivät heidät vedessä. Xibalbán väki pyydysteli poikia pitkin jokea, ja kun he vihdoin näkivät heidät, molemmat pojat näyttivät ihmiskaloilta[68].

Seuraavana päivänä näyttäytyi kaksi surkeaa, vanhan ja kurjan näköistä ryysyläistä; heidän ulkomuodossaan ei tosiaankaan ollut kehumista. Sellaisina Xibalbán väki näki heidät.

He eivät tehneet juuri mitään. He vain

tanssivat: Puhuyn tanssia (pöllötanssia), Cuxin tanssia (näätätanssia) ja Iboy-tanssia (vyötiäistanssia), ja he tanssivat myös Ix-tzul- (tuhatjalkaistanssia) ja Chitic-puujalkatanssia.[69]

Niin ikään he tekivät monia ihmeitä. He polttivat taloja, ikään kuin ne palaisivat oikeasti, ja heti kohta talot olivat taas ennallaan. Xibalbán väki oli ihmeissään.

Seuraavaksi pojat paloittelivat toisensa; he tappoivat toisensa vuoronperään; se, joka oli tapettu, makasi selällään kuin kuollut, ja toinen herätti hänet heti taas henkiin. Xibalbán väki ällisteli heidän taitojaan. Näin alkoi Xibalbán tuho.

Herrat Hun-Camé ja Vucub-Camé saivat sitten tietää näistä tansseista. Niistä kuultuaan he huudahtivat:

- Keitä nuo kaksi kulkuria ovat? Mahtaako heistä nyt olla niin suurta iloa?

- Totta kai! Heidän tanssinsa ovat hyvin kauniita ja heidän tekonsa ihmeellisiä, viestintuoja vastasi Herroille.

Tyytyväisinä kuulemaansa Herrat lähettivät silloin sanansaattajansa kutsumaan poikia ja houkuttelemaan heitä luokseen.

- Tulkoot tänne, jotta mè näemme, mitä he osaavat, jotta voisimme ihastella ja ihmetellä heitä. Sanokaa näin heille, Herrat sanoivat sanansaattajille.

Sanansaattajat menivät tanssijoiden luo ja kertoivat, mitä Herrat olivat sanoneet.

- Ei, emme me halua, nämä vastasivat, koska me rehellisesti sanoen olemme häpeis-

sämme. Miten emme häpeilisi näyttäytyä Herrojen talossa, kun olemme näin kurjan näköisiä, mustat renkaat silmien ympärillä ja pelkät rääsyt vaatteina? Näettehän, että me olemme vain köyhiä tanssijoita. Mitä sanomme muille kurjille, jotka haluavat nähdä meidän tanssivan ja viihdyttävän heitä? Miten me voisimme tanssia samaan aikaan Herroille? Sen takia, sanansaattajat, emme halua tulla, sanoivat Hunahpú ja Ixbalanqué.

Lopulta he kuitenkin lähtivät vasten tahtoaan, tympääntyneen näköisinä ja harmissaan; sanansaattajien oli pakko lyödäkin heitä useita kertoja kasvoihin, jotta saisivat heidät jatkamaan matkaa kohti Herrojen taloa.

Kun he sitten saapuivat Herrojen eteen, he olivat hämillään ja pää painuksissa; he heittäytyivät maahan, kunnioitusta osoittaen ja nöyrinä. He näyttivät huonokuntoisilta, kurjilta, aivan kulkureilta.

Heiltä tiedusteltiin, miltä seudulta he olivat kotoisin ja mitä kansaa he olivat; heiltä kysyttiin myös, kuka oli heidän äitinsä ja kuka isänsä.

- Mistä te tulette? Herrat kysyivät.

- Emme tiedä, Herra. Emme tiedä, kuka oli äitimme ja kuka isämme; olimme pieniä kun he kuolivat, he vastasivat puhumatta enempää.

- Hyvä on. Viihdyttäkää nyt meitä taidoillanne. Mitä te siitä haluatte? Saatte kyllä korvauksen, Herrat sanoivat.

- Emme me halua mitään; mutta toden tot-

ta me pelkäämme kovasti, nämä sanoivat Herroille.

- Älkää olko huolissanne älkääkä pelätkö. Tanssikaa! Ja tanssikaa ensimmäiseksi se tanssi, jossa te vuoronperään tapatte toinen toisenne; sen jälkeen polttakaa talo, tehkää kaikki minkä taidatte. Me haluamme päästä ihailemaan teidän taitojanne. Me korvaamme sen teille, poikaparat, niin että pääsette jatkamaan matkaanne, he sanoivat.

Silloin pojat alkoivat laulaa ja tanssia. Xibalbán koko väki tuli paikalle heitä katsomaan. He tanssivat Cux-tanssin, tanssivat Puhuyn ja Iboyn.

Ja muuan Herroista sanoi heille:

- Hakatkaa koirani kappaleiksi ja herättäkää se sitten taas henkiin.

- Hyvä on, pojat vastasivat ja panivat koiran kappaleiksi. He herättivät sen sitten eloon. Koira heilutti iloisena häntäänsä, kun se oli herätetty henkiin.

Hun-Camé sanoi sitten heille:

- Polttakaa nyt minun taloni! Niin hän sanoi heille. Siitä paikasta he tuikkasivat hänen talonsa tuleen, ja vaikka kaikki Herrat olivat siinä talossa, he eivät palaneet, ja yhtäkkiä talo oli taas entisellään. Sellaisena se oli ollut koko ajan.

Kaikki Herrat olivat ihmeissään, ja poikien muutkin tanssit tuottivat heille suurta iloa.

Sitten yksi Herroista sanoi pojille:

- Uhratkaa nyt ihminen, tappakaa hänet, mutta niin ettei hän kuole.

- Hyvä on, nämä vastasivat.

He ottivat kiinni erään miehen ja uhrasivat hänet. Sitten he kohottivat korkealle miehen sydämen ja pitivät sitä näkyvillä, niin että kaikki Herrat saattoivat nähdä sen.

Hun-Camé ja Vucub-Camé olivat taas ihmeissään, kun mies hetken päästä olikin hengissä. Mies ilahtui suuresti, kun oli jälleen elossa.

Herrat olivat tyrmistyneitä.

- Uhratkaa nyt itsenne, jotta näemme senkin! Sen tanssin me todellakin haluamme nähdä! sanoivat Herrat.

- Hyvä on, Herra, pojat vastasivat ja ryhtyivät uhraamaan.

Ixbalanqué uhrasi Hunahpún; hän hakkasi käsivarret ja jalat irti, katkaisi kaulan ja heitti pään kauemmaksi, raastoi rinnasta sydämen ja viskasi sen ruohikkoon. Kaikki Xibalbán Herrat olivat haltioissaan. He katselivat huumaantuneina, kuinka Ixbalanqué tanssi yksinään.

- Nouse ylös! Ixbalanqué sanoi, ja samassa Hunahpú heräsi henkiin.

Nuorukaiset iloitsivat kovasti ja Herratkin olivat innoissaan. Poikien taidot ilahduttivat Hun-Caméta ja Vucub-Caméta niin, että heistä tuntui kuin he itse olisivat tanssineet.[70]

He olivat tansseista niin kiihdyksissään, että he käskivät:

- Tehkää se meillekin! Uhratkaa meidät! he sanoivat. Pankaa meidät molemmat palasiksi! Hun-Camé ja Vucub-Camé sanoivat

Hunahpúlle ja Ixbalanquélle.

- Hyvä on, ja sittenhän te heräätte henkiin. Ettekö lähettäneetkin hakemaan meitä tänne siksi, että me huvittaisimme teitä, teidän poikianne ja alamaisianne? he sanoivat Herroille.

Ja niin he uhrasivat ensin sen Herran, joka oli heidän päällikkönsä, Xibalbán kuninkaan, jonka nimi oli Hun-Camé.

Ja kun Hun-Camé oli kuollut, he kävivät käsiksi Vucub-Caméen. Kumpaakaan pojat eivät herättäneet eloon. Heidän uhraamisensa ei vienyt paljon aikaa, ja tällä tavalla heitä rangaistiin. Korkein Herra oli nopeasti tapettu, eikä häntä herätetty henkiin.

Muuankin Herra nöyrtyi ja tuli tanssijoiden luo. Pojat eivät olleet huomanneet häntä.

- Armahtakaa minua, tämä Herra sanoi esiin tullessaan.

Heti kun Xibalbán väki näki Herrat kuolleina ja uhrattuina, se lähti pakoon. Xibalbán pojat ja alamaiset pakenivat suureen rotkoon, kaikki he tunkivat itsensä syvään kuiluun. Sinne he olivat ahtautuneina, kun suunnaton määrä muurahaisia vaelsi paikalle. Ne huomasivat heidät ja karkottivat rotkosta. Väki palasi, heittäytyi maahan, ja kaikki antautuivat nöyrinä ja onnettomina.

Siten voitettiin Xibalbán Herrat. Vain ihmetekojen ja muodonmuutoksensa avulla pojat onnistuivat siinä.

Luku 14

Nuorukaiset kertoivat ylpeinä nimensä Xibalbán väelle.

- Kuulkaa meidän nimemme. Sanomme teille myös meidän isiemme nimet. Me olemme Ixhunahpú ja Ixbalanqué, ne ovat meidän nimemme.[71] Ja meidän isämme olivat nimeltään Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú; heidät te tapoitte. Me tässä olemme isiemme tuskien ja kärsimysten kostajia. Sen takia me kärsimme kaiken sen pahan, minkä te teitte. Sen tähden me tapamme teidät kaikki. Tapamme teidät eikä yksikään pelastu, he sanoivat heille.

Xibalbán väki lankesi polvilleen.

- Säälikää meitä, Hunahpú ja Ixbalanqué! On totta, kuten sanotte, että teimme väärin teidän isiänne kohtaan, jotka ovat haudattuina Pucbal-Chahiin, he sanoivat.

- Hyvä on. Tämä on tuomiomme, kerromme sen teille nyt. Kuunnelkaa nyt, koko Xibalbán väki. Koska teillä ei enää ole voimaa eikä suurta sukua ettekä te ansaitse sääliä, teidän arvonne alenee. Te ette saa enää osallistua pallopeliin.[72] Te saatte tehdä vain ruukkuja, suuria saviastioita[73] ja jauhinkiviä. Ainoastaan syrjäseutujen ja asumattomien alueiden kasvatit puhuvat teidän kanssanne. Ylhäiset pojat ja sivistyneet alamaiset eivät seurustele teidän kanssanne, vaan välttävät seuraanne. Vain syntiset ja pahat ihmiset, surkimukset, viheliäiset ja paheelliset olennot antavat teille turvapaikan. Enää ette pääse sieppaamaan ih-

misiä uhrattavaksi, ja pitäkää mielessänne, että teidän asemanne on alennettu. Näin sanoivat pojat Xibalbán väelle.

Tästä alkoi heidän tuhonsa, ja he alkoivat surkutella kohtaloaan. Heidän entinen mahtinsa ei ollut enää paljonkaan arvoinen. Noina aikoina he olivat halunneet vain tehdä pahaa ihmisille. Eivät he koskaan jumalia olleetkaan. Heidän kammottavat kasvonsakin herättivät kauhua. He olivat Vihollisia, nämä Pöllöt. He yllyttivät pahuuteen, riitaan ja rikoksiin. He olivat myös kieroja, mustia ja valkoisia yhtä aikaa,[74] kateellisia ja vallanhimoisia, niin kerrottiin. Sitäpaitsi he maalasivat ja voitelivat kasvonsa.

Tällä tavalla he menettivät suuruutensa ja heidän valtansa mureni. Ja tämän saivat aikaan Hunahpú ja Ixbalanqué.

Sillä välin isoäiti itki ja valitti poikien istuttamien ruokojen edessä. Ensin ruo'ot viheriöivät, sitten ne kuihtuivat silloin, kun pojat poltettiin tulessa; sitten ne versoivat uudestaan. Isoäiti oli sytyttänyt tulen ja polttanut kopaalia ruokojen edessä pojanpoikiensa muistoksi, mutta kun ruo'ot sitten viheriöivät uudelleen, isoäidin sydän täyttyi riemusta. Isoäiti piti ruokoja pyhinä, ja hän kutsui niitä Kodin Keskukseksi.

Niiden nimeksi tuli Cazam Ah Chatam Uleu (Vihreät Ruo'ot Tasankomaalla), Kodin Keskus ja Keskus, koska pojat istuttivat ruo'ot talonsa keskelle. Nimi oli Vihreät Ruo'ot Tasankomaalla niiden ruokojen mukaan, jotka pojat olivat istuttaneet. Niitä sanottiin Vihreiksi Ruo'oiksi, koska ne versoivat. Ixmucané antoi tämän nimen ruo'oille,

jotka Hunahpú ja Ixbalanqué olivat istuttaneet, jotta heidän isoäitinsä muistaisi heitä.

Hun-Hunahpú ja Vucub-Hunahpú olivat heidän isiänsä, jotka olivat kuolleet kauan sitten. Pojat olivat nähneet heidät Xibalbássa, ja isät olivat puhuneet näiden poikiensa kanssa, jotka voittivat Xibalbán.

Ja nyt kerromme, kuinka he kunnioittivat isiensä muistoa. He kunnioittivat Vucub-Hunahpúta pallokentän Uhripaikalla. He yrittivät saada hänelle kasvot, koko ruumiin, suun, nenän ja silmät. He löysivät hänen ruumiinsa mutta mitään ei ollut tehtävissä. Se ei kyennyt sanomaan nimeä Hunahpú. Sitä se ei voinut sanoa.

Ja nyt kerromme, kuinka he ylistivät isiänsä, jotka he olivat menettäneet ja jotka he olivat jättäneet pallokentän Uhripaikalle:

- Teitä rukoillaan, pojat sanoivat heille rohkaisten sydäntään. Te olette kaikkien yläpuolella, teitä palvovat ylimysten pojat, sivistyneet alamaiset. Teidän nimenne eivät unohdu. Niin olkoon! he sanoivat isilleen ja heidän sydämensä sai lohtua. Me olemme teidän kuolemanne kostajia, me maksoimme teidän vaivanne ja tuskanne.

Näin he jättivät jäähyväiset voitettuaan Xibalbán. Sitten he nousivat ylös valon ympäröiminä ja kohosivat taivaalle. Toinen muuttui auringoksi, toinen kuuksi. Silloin kirkastui taivaan kaari ja maan pinta. Ja he jäivät taivaalle.

Silloin myös neljäsataa poikaa nousivat ylös, ne jotka Zipacná oli tappanut, ja niin heistä tuli poikien seuralaisia ja he muuttuivat taivaan tähdiksi.

KOLMAS OSA

Luku 1

Nyt kerromme siitä, kuinka ryhdyttiin tekemään ihmistä ja kuinka yritettiin löytää se aine, josta hänen ruumiinsa luotaisiin.

Esi-isät, Luoja ja Muodonantaja, joiden nimet olivat Tepeu ja Gucumatz, sanoivat:

- Nyt on sarastuksen aika. On aika saattaa työ päätökseen, on aika ihmisten ilmestyä, ihmisten jotka palvovat meitä rukouksin ja uhrilahjoin. Nyt on ylhäisten poikien ja valistuneitten alamaisten aika ilmestyä, ihmisen ja ihmisheimon tulla maan päälle. Niin he sanoivat.

He kokoontuivat yhteen ja pitivät neuvoa yön pimeydessä. He keskustelivat keskenään, pohtivat, miettivät ja tuumivat. Näin heille selvisi, mitä tekisivät; he keksivät, mistä ihminen oli luotava.

Tämä tapahtui juuri ennen kuin aurinko, kuu ja tähdet ilmestyivät Luojan ja Muodonantajan ylle.

Paxilista ja Cayalásta saatiin keltaiset maissintähkät ja valkoiset maissintähkät.

Nämä eläimet toivat ruoan: villikissa Yac, kojootti Utiú, pikkuinen papukaija

Quel ja korppi Hoh. Nämä neljä eläintä toivat tiedon keltaisista maissintähkistä ja valkoisista maissintähkistä, neuvoivat menemään Paxiliin ja sanoivat näyttävänsä sinne tien.

Ja niin he löysivät ruoan, ihminen luotiin ja muotoiltiin ruoasta. Maissia oli ihmisen veri, siitä ihmisen veri tehtiin. Näin Esivanhemmat käyttivät maissia ihmisen luomiseen.[75]

Ja he ilahtuivat, koska he olivat löytäneet kauniin, yltäkylläisen maan täynnään keltaista ja valkoista maissia, maan, jossa oli ylenmäärin pataxtea ja kaakaota ja monenmoisia hedelmiä - zapotea, anonaa, jocotea, nancea, matasanoa - ja hunajaa: Paxilissa ja Cayalássa oli yllinkyllin syötävää. Siellä oli kaikenlaista ruoaksi kelpaavaa, oli pieniä kasveja ja suuria kasveja.

Eläimet olivat neuvoneet tien. Ixmucané jauhoi sitten keltaiset ja valkoiset maissintähkät, valmisti niistä yhdeksän juomaa, ja niistä tuli liha ja rasva, joista he loivat ihmisen voiman ja vahvuuden. Tämän tekivät Esivanhemmat Tepeu ja Gucumatz, kuten heitä kutsuttiin.

Sen jälkeen he alkoivat keskustella ensimmäisen äitimme ja isämme luomisesta ja muotoilemisesta. Keltaisesta ja valkoisesta maissista tehtiin heidän lihansa; maissitaikinasta he tekivät ihmisen käsivarret ja jalat. Meidän isiemme, neljän luodun ihmisen, lihaan pantiin vain maissitaikinaa.

Luku 2

Nämä ovat niiden ensimmäisten ihmisten nimet, jotka luotiin ja joille annettiin muoto. Ensimmäinen ihminen oli Balam-Quitzé, toinen Balam-Acab, kolmas Mahucutah ja neljäs Iqui-Balam.

Ne ovat meidän ensimmäisten äitiemme ja isiemme nimet.[76] Kerrotaan, että heidät vain tehtiin ja heille annettiin muoto, ei heillä ollut äitiä, ei isää. Heitä vain sanottiin ihmisiksi. He eivät syntyneet naisesta, eikä heitä siittänyt Luoja, ei Muodonantaja eivätkä Esi-isät. Luoja ja Muodonantaja, Esivanhemmat, Tepeu ja Gucumatz, loihtivat heidät ja antoivat heille muodon. Ja koska he näyttivät ihmisiltä, he olivat ihmisiä; he puhuivat ja keskustelivat, katselivat ja kuuntelivat, kulkivat ja askaroivat; he olivat hyviä ja komeita ihmisiä, ja heillä oli miehen hahmo.

Heille oli lahjoitettu äly; heidän näkönsä oli sellainen, että he näkivät heti kauas, ja heidän onnistui nähdä ja käsittää kaikki, mitä maailmassa oli. Hetkessä he näkivät kaiken ympärillään, ja he syventyivät tutkiskelemaan taivaan kaarta ja maan pyöreätä pintaa.

Liikahtamatta paikaltaan he näkivät kaiken, myös kaukana kätkössä olevan; he näkivät yhdellä silmäyksellä koko maailman siitä, missä olivat. Suuri oli heidän viisautensa; heidän katseensa ulottui metsiin, kallioille, järville, merille, vuorille ja laaksoihin. Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat todella suurenmoisia ihmisiä.

Silloin Luoja Ja Muodonantaja kysyivät heiltä:

- Mitä mieltä olette itsestänne? Ettekö näe? Ettekö kuule? Ettekö puhukin hyvin, ettekö liikukin hyvin? Katsokaa siis! Tutkikaa maailmaa! Katsokaa, näkyykö vuoria ja laaksoja! Yrittäkää nähdä, he sanoivat näille.

He katsoivat kaikkea, mitä maailmassa oli, kiittivät Luojaa ja Muodonantajaa:

- Kaksin- ja kolminkertaiset kiitokset teille! Meidät on luotu, olemme saaneet suun ja kasvot; puhumme, kuulemme, ajattelemme ja kävelemme. Tajuamme asiat täydellisesti ja ymmärrämme ne, olivatpa ne kaukana tai lähellä. Näemme myös kaiken suuren ja pienen taivaan alla ja maan päällä. Kiitämme siis teitä siitä, että olette luoneet meidät, oi Luoja ja Muodonantaja, että olette antaneet meille elämän, oi isoäitimme, oi isoisämme, he sanoivat kiitellen luomisestaan ja muodonsaamisestaan.

He ymmärsivät kaiken täydellisesti ja tutkivat taivaankaaren ja maanpinnan ääriä, niiden neljää kulmaa.

Mutta tämä puhe ei miellyttänyt Luojaa ja Muodonantajaa.

- Ei kuulosta hyvältä, tuo mitä meidän luomamme olennot sanovat; he tietävät kaiken, suuren ja pienen. Niinpä Esivanhemmat neuvottelivat uudestaan.

- Mitä teemme heille? Annetaan heidän nähdä vain se, mikä on lähellä, vain hiukan maan pintaa! Tuo, mitä he sanovat, ei

tunnu hyvältä. Olisiko heissä muutakin kuin meidän luomaamme? Mahtavatko hekin olla jumalia? Entäpä jos he eivät lisäänny kään, kun aamu koittaa, kun aurinko nousee? Entä jos heidän lukumääränsä ei kasva? Näin he sanoivat.

- Jokin raja heille täytyy panna, näin asiat eivät ole oikealla tolalla. Etteivät he vain ole samanveroisia kuin me, heidän luojansa, jotka voimme nähdä kauas, me jotka tiedämme ja näemme kaiken?

Näin puhuivat Taivaan Sydän, Huracán, Chipi-Caculhá, Raxa-Caculhá, Tepeu, Gucumatz, Esivanhemmat, Ixpiyacoc, Ixmucané, Luoja ja Muodonantaja. Näin he puhuivat ja muuttivat saman tien sen, minkä olivat saaneet aikaan ja luoneet.

Taivaan Sydän puhalsi utua noiden neljän ensimmäisen ihmisen silmiin, ja se sumensi heidän näkönsä samalla tavalla kuin peili sumentuu, kun siihen henkäistään. Heidän silmänsä hämärtyivät, ja he saattoivat nähdä vain sen, mikä oli lähellä; vain sen he näkivät selvästi.

Näin tuhottiin näiden neljän ihmisen viisaus ja tieto, näiden jotka olivat quiché-kansan alkujuuri.

Tällä tavalla Taivaan Sydän, Maan Sydän loi ja muotoili meidän isoisämme ja isämme.

Luku 3

Sitten itse jumala loi ensimmäisille ihmisille puolisot. Hän ei ollut työssään huolima-

ton: unessa saapuivat Balam-Quitzén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin vierelle hyvin kauniit naiset. Naiset olivat heidän vierellään, kun he heräsivät, ja miehet ilahtuivat suuresti, koska olivat saaneet puolisot itselleen.

Nyt kerromme näiden vaimojen nimet: Cahá-Paluna oli Balam-Quitzén vaimon nimi; Chomiháksi sanottiin Balam-Acabin vaimoa; Tzununihá oli Mahucutahin ja Caquixahá Iqui-Balamin vaimon nimi. Nämä ovat heidän vaimojensa nimet, vaimojen, jotka olivat korkea-arvoisia Rouvia.

Heistä syntyivät ihmiset, pienet ja suuret heimot, he olivat meidän, quiché-kansan, alkujuuri. Pappeja ja uhripappeja oli paljon; heitä oli enemmän kuin neljä, mutta nuo neljä olivat meidän, quiché-kansan, esi-isät.

Kun kansat lisääntyivät Idässä, heillä jokaisella oli oma nimensä ja nimiä oli paljon: tepeut, olománit, cohahit, quenechit ja ahaut, näin heitä kutsuttiin Idässä, missä he lisääntyivät.[77]

Myös tamubien ja ilocabien alku tunnetaan, näiden jotka tulivat yhdessä Idästä.

Balam-Quitzé oli cavecien yhdeksän Suuren Talon isoisä ja isä; Balam-Acab oli nihaibien yhdeksän Suuren Talon isoisä ja isä; Mahucutah oli ahauquiché-heimon neljän Suuren Talon isoisä ja isä. Oli kolme sukukuntaa, jotka kasvoivat ja lisääntyivät Idässä. He eivät koskaan unohtaneet isoisänsä ja isänsä nimeä.

Tamubit ja ilocabit ja kolmetoista muuta kansanheimoa vaelsivat myös. Kolmetoista heimoa tuli Tecpánista, ja tulivat myös rabi-

nalit ja cakchiquelit, Tziquinahán ja Zacahán väki, Lamaqin, Cumatzin, Tuhalhán ja Uchabahán väki, samoin ihmiset Chumilahásta, Quibahásta, Batenabásta, Acul-Vinacista ja Balamihásta sekä Canchahelin ja Balam-Colobin asukkaat.[78]

Nämä, jotka mainitsemme, ovat vain tärkeimmät heimot; puhummekin vain tärkeimmistä. Paljon muutakin väkeä tuli, mutta emme kirjoita tähän heidän nimiään. Hekin lisääntyivät Idässä.

Ihmisiä syntyi tiheään ja pimeydessä he lisääntyivät. Ei ollut vielä aurinkoa eikä valoa, kun heidän määränsä kasvoi. He elivät kaikki yhdessä siellä Idässä, ja heitä oli paljon.

Mutta he eivät palvoneet eivätkä tuoneet uhrilahjoja jumalalleen, vaan kohottivat vain kasvonsa taivasta kohti, eivätkä he ymmärtäneet, miksi olivat tulleet niin kauas.

Siihen aikaan siellä oli suuri joukko mustia ihmisiä ja valkoisia ihmisiä, kaikenlaisia ihmisiä ja kaikenkielisiä ihmisiä, joita ihmeteltiin. Oli monenlaista väkeä, oli vuoristolaisia, jotka tuskin näyttäytyivät; ihmisiä, joilla ei ollut asumuksia; ihmisiä, jotka vain vaeltelivat pienillä ja suurilla vuorilla kuin houkat. Näin kerrottiin halveksuen vuorten väestä.

Niin kerrottiin siellä, missä quiché-kansa näki auringonnousun. Ja kaikki he puhuivat samaa kieltä. He eivät rukoilleet puuta eivätkä kiveä, vaan pitivät mielessään, mitä Luoja ja Muodonantaja, Taivaan Sydän ja Maan Sydän, oli sanonut.

Näin he puhuivat odotellessaan malttamattomina aamuruskon tuloa. Ja he rukoi-

livat kasvot kohotettuina taivasta kohti ja anoivat itselleen tyttäriä ja poikia. He kunnioittivat jumalaa sydän täynnä rakkautta, kuuliaisina ja pelkäävinä.

- Oh, sinä Tzacol, Bitol! Katso meitä, kuuntele meitä! Älä jätä meitä, älä hylkää meitä, oi Jumala, joka olet taivaassa ja maan päällä, Taivaan Sydän, Maan Sydän! Anna meille jälkeläisiä, seuraajia, niin kauan kuin aurinko nousee ja laskee ja on valoisaa! Tulkoon aamurusko, tulkoon aamunsarastus! Anna meille oikea tie, tasainen kuljettavaksi! Olkoon kansoilla rauha, pysyvä rauha ja sopu, ja anna meille hyvä ja onnellinen elämä! Oi, Sinä, Huracán, Chipi-Caculhá, Raxa-Caculhá, Chipi-Nanauac, Raxa-Nanauac, Voc, Hunahpú, Tepeu, Gucumatz, Alom, Qaholom, Ixpiyacoc, Ixmucané, auringon isoäiti, valon isoäiti! Tulkoon sarastus ja aamurusko!

Näin he sanoivat, kun näkivät auringonnousun, kun kutsuivat aamuruskoa; ja nähdessään auringon tulon he tutkivat mietteissään aamutähteä, suurta tähteä, joka kulkee auringon edellä ja valaisee taivaan kaaren ja maan pinnan ja näyttää tietä kaikille luoduille.

Luku 4

Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam sanoivat:

- Odotellaan aamun sarastusta. Näin sanoivat nuo suuret viisaat, valaistuneet miehet,

papit ja uhripapit. Näin he sanoivat.

Meidän ensimmäisillä äideillämme ja isillämme ei ollut vielä puu- tai kivijumalia, mutta sisimmässään he odottivat kärsimättömästi aurinkoa. Ja kaikkia kansoja oli jo paljon, samoin yaqui[79]-heimoa, pappeja ja uhripappeja.

- Lähtekäämme täältä, menkäämme katsomaan, ovatko meidän jumaliemme kuvat turvassa ja löytäisimmekö jotakin, jota voisimme polttaa niiden kunniaksi.[80] Tällä tavoinhan meillä ei ole ketään, joka vartioisi niitä puolestamme, sanoivat Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam.[81]

Kun heidän korviinsa oli kantautunut tieto eräästä kaupungista, he suuntasivat kulkunsa sinne.

Paikka, johon Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam sekä tamubit ja ilocabit menivät, oli Tulán-Zuiva, Vucub-Pec, Vucub-Zivân.[82] Tämä oli sen kaupungin nimi, jonne he menivät ottamaan vastaan jumaliaan.

Niinpä he saapuivat Tulániin. Heitä oli suunnaton joukko, ja he kulkivat sinne rauhallisesti. Ja siellä heidän jumalansa ilmestyivät heille: ensimmäiseksi Balam-Quizén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin jumalat, ja siitä he ilahtuivat:

- Lopultakin olemme löytäneet sen, mitä olimme etsimässä, he sanoivat.

Ensimmäisenä ilmestyi Tohil, kuten tätä jumalaa kutsuttiin, ja sen otti arkkuineen[83] selkäänsä Balam-Quitzé. Sitten ilmestyi ju-

mala, jonka nimi oli Avilix, jota kantoi Balam-Acab. Mahucutah kantoi jumalaa, jonka nimi oli Hacavitz, ja Iqui-Balam kantoi jumalaa, jonka nimi oli Nicahtacah.

Ja yhdessä quiché-kansan kanssa saivat jumalansa myös tamubit. Ja tamubienkin jumalan nimi oli Tohil. Hänet ottivat vastaan tamubien Herrojen isoisä ja isä, jotka tiedämme nykyäänkin.

Kolmannessa paikassa olivat llocabit. Tohil oli myös sen jumalan nimi, jonka ottivat vastaan heidän Herrojensa isoisät ja isät. Myös heidät tiedämme nykyäänkin.

Siten kutsuttiin kolmea quichénsukuista kansaa, eivätkä nämä vieraantuneet toisistaan, koska heidän jumalallaan oli sama nimi, quiché-kansan, tamubien ja llocabien Tohil; he kutsuivat kaikki jumalaansa Tohiliksi, ja siksi kolme quichénsukuista kansaa olivat erottamattomat.

Suuri oli noiden kolmen, Tohilin, Avilixin ja Hacavitzin, voima.

Ja sen jälkeen saapuivat kaikki rabinalit, cakchiquelit, tziquinahát ja se heimo, josta nykyään käytetään nimitystä yaquit. Ja siellä sukukansojen kieli muuttui; heidän kielensä muuttuivat erilaisiksi. He eivät enää kunnolla ymmärtäneet toisiaan, sen jälkeen kun he olivat saapuneet Tulániin. Siellä heidän tiensä myös erosivat; jotkut lähtivät Itään[84], mutta monet tulivat tänne.

Ja heillä ei ollut muuta kuin eläinten nahkoja yllään; heillä ei ollut oikeita vaatteita, eläinten nahat olivat heidän ainoana verhonaan. He olivat köyhiä, eivät omistaneet mitään, mutta he kykenivät ihmetekoihin.

Vanhat tarinat kertovat, että ennen kuin he saapuivat Tulániin, Tulán-Zuivaan, Vucub-Peciin, Vucub-Zivániin, he olivat joutuneet kulkemaan pitkän matkan.

Luku 5

Heillä ei ollut tulta. Vain Tohilin heimoilla oli tuli. Näiden heimojen jumala teki ensimmäisenä tulen. Ei tiedetä, miten se syntyi, koska tuli jo paloi, kun Balam-Quitzé ja Balam-Acab sen näkivät.

- Voi, meillä ei ole vielä tulta! Me kuolemme kylmään, nämä sanoivat. Silloin Tohil vastasi:

- Älkää olko huolissanne! Te saatte omanne, vaikka se tuli, josta puhutte, onkin kadonnut, sanoi Tohil heille.

- Todellako? Oi, Jumala, meidän tukemme ja turvamme, sinä meidän Jumalamme, he sanoivat osoittaen kiitollisuuttansa.

Ja Tohil vastasi:

- Hyvä on, totisesti minä olen teidän Jumalanne, niin olkoon! Minä olen teidän Herranne, niin olkoon! sanoi Tohil papeille ja uhripapeille.

Ja niin heimot saivat tulensa, ja he riemuitsivat siitä.

Siinä samassa alkoi sataa kaatamalla, kun heimojen tuli jo paloi. Ankara raekuuro lankesi maahan ja sammutti tulen. Niin heidän tulensa tukahtui uudelleen.

Silloin Balam-Quitzé ja Balam-Acab pyy-

sivät jälleen tulta Tohililta:

- Oi Tohil, me kuolemme kylmään, he sanoivat Tohilille.

- Hyvä on, älkää murehtiko, vastasi Tohil ja siinä paikassa teki tulen kierähtämällä kengässänsä.[85]

Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat mielissään, ja heti kohta heille tuli lämmin olo.

Vucamagin kansojen tuli oli myös sammunut, ja he olivat kuolla kylmään.

He saapuivat oikopäätä pyytämään Balam-Quitzélta, Balam-Acabilta, Mahucutahilta ja Iqui-Balamilta tulta, sillä he eivät voineet enää kestää hyytävää kylmyyttä. Kun he tulivat, he värisivät vilusta, heidän hampaansa kalisivat, he olivat kylmästä kankeita ja heidän jalkansa ja kätensä olivat aivan kohmeessa.

- Emme kai häpäise itseämme, jos pyydämme teiltä tultanne, he sanoivat. Mutta heitä ei otettu hyvin vastaan. Ja vugamagit synkistyivät.

- Balam-Quitzén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin kieli on toisenlaista. Oi! Olemme hylänneet kielemme! Mitä me olemme tehneet? Olemme hukassa. Missä meitä petettiin? Meillä oli vain yksi ainoa kieli, kun me tulimme Tulániin; meidät oli luotu ja kasvatettu samalla tavalla. Me emme ole tehneet oikein, he sanoivat metsänsä kätköissä.

Silloin ilmestyi muuan mies, Xibalbán sanansaattaja, Balam-Quitzén, Balam-Acabin,

Mahucutahin ja Iqui-Balamin eteen sanoen:

- Totisesti tämä on teidän Jumalanne; tämä on teidän tukenne; tässä teidän Luojanne ja Muodonantajanne kuva, muisto hänestä. Älkää antako tulta heimoille, ennen kuin he ovat uhranneet Tohilille. Teille itsellenne ei ole tarpeen antaa mitään, mutta kysykää Tohililta, mitä hänelle pitää lahjoittaa korvaukseksi tulesta, Xibalbán mies sanoi uhripapeille. Hänellä oli siivet niin kuin lepakolla.

- Minut on lähettänyt teidän Luojanne, teidän Muodonantajanne, sanoi Xibalbán lähetti.

Uhripapit riemastuivat, ja myös Tohil, Avilix ja Hacavitz ilahtuivat miehen sanoista. Sen enempää viivyttelemättä tämä hävisi heidän edestään.

Huolimatta siitä, että heimot olivat kuolla kylmään, ne eivät tuhoutuneet. Rakeet hakkasivat maata, musta sade ja sumu peitti alleen kaiken ja oli sanomattoman kylmää.

Kylmästä hytisevät heimot saapuivat raskain sydämin ja pää painuksissa, hartiat kyyryssä sinne, missä Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat.

Ne saapuivat Balam-Quitzén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin eteen anomaan:

- Ettekö te sääli meitä, mehän vain pyydämme teiltä hiukan tulta? Emmekö sentään ole olleet yhtä ja samaa kansaa? Eikö ollutkin kansoilla sen jälkeen, kun teidät

oli luotu, kun teidät oli muotoiltu, sama asuinpaikka, yhteinen kotimaa? Armahtakaa meitä, he sanoivat.

- Mitä te annatte meille, jotta me armahdamme teitä? uhripapit kysyivät näiltä.

- Annamme teille kultaa ja hopeaa, vastasivat heimot.

- Emme me halua niitä, sanoivat Balam-Quitzé ja Balam-Acab.

- No, mitä te haluatte?

- Otamme siitä selvää.

- Hyvä on, sanoivat heimot.

- Me kysymme sitä Tohililta ja kerromme sitten teille, he vastasivat.

- Mitä heimojen pitää antaa sinulle, oi Tohil? kysyivät Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam. He ovat tulleet pyytämään sinulta tulta.

- Suostuvatko he siihen, että heidän rintansa viilletään auki?[86] Suostuvatko he siihen, että minä, Tohil, syleilen heitä? Jos heillä kuitenkaan ei ole halua siihen, niin he eivät saa tulta, vastasi Tohil. Sanokaa heille, että heidän ei tarvitse tulla uhraamaan itseään nyt heti, vaan vasta myöhemmin. Sanokaa heille, että nämä ovat Tohilin määräykset, jotka teidän on kerrottava. Tämä oli vastaus Balam-Quitzélle, Balam-Acabille, Mahucutahille ja Iqui-Balamille.

Niin heimot saivat kuulla Tohilin viestin.

- Hyvä on, me kokoonnumme syleilemään häntä, sanoivat heimot, kun saivat kuulla

Tohilin viestin. Hyvä on, he sanoivat, kunhan se vain käy nopeasti!

Ja tuotapikaa he saivat tulensa ja heidän tuli lämmin olla.

Luku 6

Mutta savun suojassa muuan heimo varasti tulen. Se oli lähtöisin Zotzilin talosta. He olivat cakchiqueleja ja heidän jumalansa Chamalcán näytti lepakolta.

He hiipivät savun keskellä ja anastivat tulen sen sijaan, että olisivat pyytäneet sitä. He eivät halunneet tulla voitetuiksi sillä tavalla kuin muut heimot; nämä näet olivat suostuneet siihen, että uhrattaessa heidän rintakehänsä viillettäisiin auki. Tohil oli sanonut, että heimot pitäisi uhrata hänelle ja uhreilta oli revittävä sydän irti "rinnasta ja kainalosta".

Tähän ei ollut vielä ryhdytty, kun Tohil ennusti, että Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam ottavat vallan ja herruuden.

Tulán-Zuivassa, josta he olivat tulleet, he olivat tottuneet olemaan syömättä, paastoamaan pitkään valvoen ja odottaen aamun sarastusta, auringonnousua.

He pitivät vuoronperään vartiota nähdäkseen suuren tähden, jonka nimi oli Icoquih[87] ja joka kulkee auringon edellä, kun aurinko nousee; loistava Icoquih, jota he aina tähysivät Idässä ollessaan, siellä Tulán-Zuivaksi kutsutussa paikassa, jossa heidän jumalansa ilmestyi heille.

Täällä uhripapit siis eivät saaneet valtaansa ja herruuttansa, vaan Tulánissa he alistivat ja orjuuttivat suuret ja pienet heimot uhratessaan ne Tohilille, uhratessaan hänelle ihmishengen ja veren, rinnan ja sydämen.

Tulánissa he saivat vallan. Suuri oli heidän viisautensa pimeydessä ja yössä.

Kuitenkin he lähtivät sieltä, irrottautuivat juuriltaan ja jättivät Idän.

- Tämä ei ole meidän kotimme, lähtekäämme, kunnes löydämme paikan, jonne asettua, sanoi silloin Tohil.

Tohil todellakin puhui Balam-Quitzélle, Balam-Acabille, Mahucutahille ja Iqui-Balamille.

- Osoittakaa kiitoksenne, ennen kuin lähdette; tehkää se, mikä on tarpeen, jotta saisitte verta korvistanne, pistäkää kyynärpäitänne ja uhratkaa; se olkoon kiitoksenne Jumalalle.

- Hyvä, nämä sanoivat ja valuttivat verta korvistaan.

Ja lauluissaan he valittivat lähtöään Tulánista; murheisin mielin he jättivät Tulánin.

- Voi meitä! Täällä emme näe aamuruskoa, emme näe sitä, että aurinko nousee ja valaisee maanpinnan, he sanoivat lähtiessään.

Silti he jättivät vartioväkeä polulle, jota pitkin he kulkivat.

Joka aamu he nousivat katsomaan, näkyisikö auringon edellä kulkevaa tähteä. Tätä aamun merkkiä he kantoivat sydämessään, kun he olivat tulleet sieltä Idästä,

samaa he odottivat, kun olivat lähteneet sieltä, sieltä kaukaa, kuten heidän lauluissaan kerrotaan.

Luku 7

Niin he saapuivat erään vuoren harjalle. Sinne kokoontui koko quiché-kansa ja muut heimot. He neuvottelivat siellä, mihin ryhtyisivät. Nykyään tuota vuorta sanotaan Chi-Pixabiksi; se on sen vuoren nimi.

He kokoontuivat sinne ja lujittivat uskoa itseensä:

- Me, me olemme Quichén kansa! Ja te olette tamubeja, se on teidän nimenne. Ja ilocabeille sanottiin:

- Te olette ilocabeja, se on teidän nimenne. Ja me kolme quichénsukuista kansaa emme koskaan häviä, meillä on sama kohtalo, he sanoivat antaessaan nimen toisilleen.

Sitten he antoivat nimen cakchiqueleille: Gagchequeleb oli heidän nimensä. Samalla lailla annettiin nimi rabinaleille, joiden nimi oli tämä, eikä se nimi ole vieläkään kadonnut. Ja nimi annettiin myös tziquinahoille[88], jolla nimellä heitä kutsutaan vielä tänäänkin; nämä ovat ne nimet, jotka he antoivat toisilleen.

Sinne vuorelle he kokoontuivat odottamaan auringonnousua ja seuraamaan, nouseeko se tähti, joka kulkee juuri auringon edellä, kun aamu sarastaa.

- Tuolta me tulimme, hajanaisina, he sanoivat toisilleen.

Ja he olivat näännyksissä suurista koettelemuksistaan: he olivat olleet ilman ruokaa, ilman syötävää; he eivät olleet voineet kuin haistella sauvojensa päitä ja sillä tavoin kuvitella syövänsä, mutta eivät he olleet syöneet mitään koko matkalla.

Ei tiedetä kuitenkaan varmasti, miten he tulivat meren yli; he kulkivat tälle rannalle ikään kuin merta ei olisi ollutkaan. He kulkivat kivien yli, joita oli rivissä hiekalla. Siitä syystä niitä kutsutaan nimillä Kivet rivissä ja Hiekkavallit; nimet syntyivät silloin, kun he ylittivät meren siitä kohtaa, missä vedet jakaantuivat.

Uupuneina he keskustelivat siitä, kuinka heillä oli ollut vain hiukan vettä juoda ja kourallinen maissia eikä mitään muuta syötävää.

Sinne he siis nyt olivat kokoontuneina, vuorelle, jota sanottiin Chi-Pixabiksi. He olivat tuoneet mukanaan myös Tohilin, Avilixin ja Hacavitzin. Balam-Quitzé noudatti täydellistä paastoa vaimonsa Cahá-Palunan kanssa, tämä oli hänen vaimonsa nimi. Niin tekivät myös Balam-Acab ja hänen vaimonsa Chomihá; ja myös Mahucutah noudatti täydellistä paastoa vaimonsa Tzununihán kanssa ja Iqui-Balam vaimonsa kanssa, jonka nimi oli Caquixahá.

Ja he paastosivat yön pimeydessä. Suuri oli heidän surkeutensa vuorella, jota nyt sanotaan Chi-Pixabiksi.

Luku 8

Heidän jumalansa puhui heille uudestaan. Näin puhuivat Tohil, Avilix ja Hacavitz Balam-Quitzélle, Balam-Acabille, Mahucutahille ja Iqui-Balamille:

- Nouskaamme jo ja lähtekäämme, älkäämme jääkö tänne; viekää meidät piiloon! Aamuruskon aika on jo lähellä. Olisihan häpeä, jos viholliset ryöstäisivät meidät näiden muurien sisältä, teiltä papeilta ja uhripapeilta! Viekää meidät varmaan talteen, he sanoivat.

- Hyvä on, sanoivat papit. Me lähdemme metsiin etsimään piilopaikkoja.

Sitten kukin pappi otti jumalansa ja nosti sen selkäänsä. Niin he veivät Avilixin rotkoon, jonka nimi oli Euabal-Zivân, siten he nimittivät sitä, metsään, suureen rotkoon, jota nykyisin nimitämme Pavilixiksi, sinne he tämän jättivät. Tähän rotkoon Balam-Acab jätti Avilixin.

Kaikki jumalat kätkettiin vuoronperään. Seuraavana oli vuorossa Hacavitz, hänet piilotettiin suuren, punaisen pyramidin päälle, vuorelle, jonka nimi on nykyisin Hacavitz. Ja siitä tuli heidän kaupunkinsa, siitä paikasta, missä oli jumala nimeltään Hacavitz.

Niin jumala Hacavitz jäi sinne ja Mahucutah jäi jumalansa kanssa. Hacavitz oli toinen jumala, jonka he piilottivat. Hacavitzia ei kätketty metsään, vaan kukkulalle, joka hakattiin paljaaksi.

Sitten tuli Balam-Quitzé, hän saapui

suureen metsään; Balam-Quitzé saapui piilottamaan Tohilia vuorelle, jota nykyään sanotaan Patohiliksi. Sitten he juhlivat Tohilin piilottamista tämän kätköpaikassa, rotkossa. Paljon käärmeitä ja jaguaareja, kyitä ja muita myrkyllisiä käärmeitä[89] oli siinä metsässä, minne papit ja uhripapit piilottivat jumalan.

Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat yhdessä, yhdessä he odottivat auringonnousua Hacavitz-vuorella.

Vuoren lähellä oli tamubien ja ilocabien jumala. Tamubien jumala oli paikassa, jonka nimi oli Amac-Tan, ja siellä aurinko nousi. Amac-Uquincat oli paikka, jossa ilocabit odottivat auringonnousua, ja siellä oli heidän jumalansakin, vähän matkan päässä vuoresta.

Siellä he olivat kaikki yhdessä, myös rabinalit, cakchiquelit ja tziquinahát, pienet ja suuret heimot. He olivat jääneet odottamaan aamunsarastusta ja sen suuren tähden nousua, jonka nimi oli Icoquih, sen jonka kerrotaan kulkevan auringon edellä, kun aamu koittaa.

Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat yhdessä. He eivät nukkuneet vaan pysyivät jalkeilla, ja auringonnousun ja päivän valkenemisen odotus kaihersi heidän mieltään. Heitä painoi hätä ja huoli, vaivasi pelko ja ahdistus.

Sinne asti he olivat päässeet.

- Voi, kuinka raskas ja iloton matka meillä on ollut! Kunpa aurinko nousisi! Mitä me nyt teemme? Kun me kerran olimme yhtä

mieltä kotimaassa, miksi me lähdimme sieltä pois? he valittivat surkeina ja onnettomina toisilleen.

He puhuivat puhumistaan, levottomina, sillä heitä huolestutti aamunkoiton viipyminen.

- Jumalat ovat rotkoissa ja metsissä kasvien ja sammaleen peitossa, eikä meillä ollut antaa heille edes puujalustaa, he sanoivat.

Ylimpiä jumalia olivat Tohil, Avilix ja Hacavitz, he olivat heimojen muiden jumalien yläpuolella. Suuri oli heidän kunniansa, voimansa ja valtansa. He tekivät monenlaisia ihmeitä ja lukemattomia matkoja ja vaelluksia tuonpuoleiseen, mitä heimot sydän kylmänä kauhistelivat.

Mutta Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam suhtautuivat jumaliinsa tyynesti. He eivät kiihkoilleet jumalten takia, jotka he olivat saaneet Idässä, Tulán-Zuivassa, ja kantaneet sieltä selässään.

Siellä metsässä jumalat olivat paikoissa, joista nykyisin käytetään nimiä Zaquiribal Pa-Tohil, P'Anilix, Pa-Hacavitz.

Ja silloin nousi aurinko ja aamurusko loisti meidän isoisillemme ja isillemme.

Nyt kerromme aamuruskon tulosta ja auringon, kuun ja tähtien ilmestymisestä.

Luku 9

Nyt kerromme, kuinka aamu koitti ja aurinko, kuu ja tähdet ilmestyivät.

Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja

Iqui-Balam tulivat ylen onnellisiksi, kun he näkivät Aamutähden. Se nousi ensimmäisenä loistavin kasvoin ja kulki auringon edellä.

Samassa he ottivat esiin suitsukkeet, jotka he olivat tuoneet Idästä poltettavaksi, kolme uhrilahjaa.

Balam-Quitzén suitsuke oli nimeltään Mixtán-Pom, Balam-Acabin Caviztán-Pom ja Mahucutahin Cabauil-Pom. Noilla kolmella oli kullakin suitsukkeensa. He polttivat niitä ja ryhtyivät tanssimaan kasvot Itää kohti.

He itkivät ilosta tanssiessaan ja polttaessaan kallisarvoista suitsukettaan. He itkivät myös siksi, että aurinko oli vielä näkymättömissä.

Silloin aurinko nousi. Pienet ja suuret eläimet villiintyivät riemusta; jokien rannoilta ja rotkoista vuorten huipuille ne kohottautuivat ylös katsomaan nousevaa aurinkoa.

Kuului puuman ja jaguaarin karjahdus. Mutta ensimmäinen laulaja oli lintu nimeltään Queletzú. Kaikki eläimet olivat riemuissaan, ja kotka, kuningaskorppikotka, pienet linnut ja suuret linnut levittivät siipensä.

Papit ja uhripapit polvistuivat; suuri oli ilo papeilla ja uhripapeilla, tamubeilla ja ilocabeilla ja rabinaleilla, cakchiqueleillä, tziquinahoilla ja tuhalhoilla, uchabahoilla, quibahoilla, bateneboilla ja yaquitepeuilla – kaikilla heimoilla, jotka ovat olemassa tänäänkin. Väkeä oli niin paljon, että ei voinut sanoa, paljonko sitä oikein oli. Aamun

valo lankesi yhtä aikaa kaikkien heimojen ylle.

Hetkessä aurinko kuivatti maanpinnan. Aurinko oli niin kuin ihminen, kun se ilmestyi, ja sen kasvot hehkuivat, kun se kuivatti maan pintaa.

Ennen kuin aurinko nousi, maan pinta oli märkä ja mutainen; mutta aurinko nousi ylös niin kuin ihminen. Ja sen polte oli sietämätön. Synnyttyään se vain tuli näkyviin ja jäi paikalleen niin kuin peili. Tuskin se oli sama aurinko, jonka me nyt näemme; näin kerrotaan vanhoissa tarinoissa.

Yhtäkkiä Tohil, Avilix ja Hacavitz muuttuivat kiveksi samoin kuin jumalina pidetyt puuma ja jaguaari, myrkkykäärmeet ja metsänhenki. Ne takertuivat puihin, kun aurinko, kuu ja tähdet ilmestyivät. Ne kivettyivät kaikki. Ehkäpä me emme olisi elossakaan, ehkä meillä ei olisi nykyistä mahtiamme, jos aurinko ei olisi polttanut kiveksi näitä ahnaita ensimmäisiä eläimiä - puumaa, jaguaaria ja myrkkykäärmeitä - sekä metsänhenkeä.

Kun aurinko nousi, Balam-Quitzén, Balam-Acain, Mahucutahin ja Iqui-Balamin sydän oli tulvillaan iloa. Suuresti he riemuitsivat, kun aamu sarasti. Hacavitzin vuorella ei ollut paljon ihmisiä; oli vain joitakuita. Siellä aurinko nousi heille, siellä he polttivat suitsukkeen ja tanssivat kasvot kohti Itää, mistä he olivat tulleet. Siellä Idässä olivat olleet heidän vuorensa ja laaksonsa, siellä mistä Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat tulleet.

Sillä vuorella he olivat lisääntyneet, ja se

oli ollut heidän kaupunkinsa; siellä he olivat olleet silloin, kun aurinko, kuu ja tähdet ilmestyivät, kun aamu sarasti ja maan pinta ja koko maailma valkeni. Siellä he myös alkoivat laulaa laulua, jonka nimi on Camucú; sitä he lauloivat; he lauloivat siinä sydämensä ja sielunsa tuskaa.

- Voi meitä! Tulánissa oli tuhomme, siellä me hajaannuimme, sinne jäivät meidän isommat ja pienemmät veljemme. Voi, me olemme nähneet auringon, mutta missä he ovat nyt, kun aamu on jo sarastanut? he sanoivat yaqui-papeille ja uhripapeille.

Tohilhan on sama jumala kuin yaquien jumala, jota sanotaan Yolcuat-Quit-zalcuatiksi[90]. Me hajaannuimme Tulánissa, Zuivassa, sieltä me lähdimme yhdessä; siellä meidän heimomme olivat saaneet alkunsa, he sanoivat toisilleen.

He muistivat vanhemmat veljensä ja nuoremmat veljensä, yaquit, joille aurinko nousi siinä maassa, jota nykyään sanotaan Meksikoksi. Osa kansasta jäi sinne Itään; ne joita kutsutaan Tepeu-Olimánin väeksi, ne jäivät sinne, he sanoivat.

Hacavitz-vuorella olevat olivat hyvin murheissaan; niin olivat tamubit ja Ilocabitkin, jotka olivat metsässä, jota sanottiin Amac-Taniksi. Siellä aamu sarasti tamubien papeille ja uhripapeille ja heidän jumalalleen, joka myös oli Tohil. Kolmella quichénsukuisella kansalla oli samannniminen jumala. Se oli myös rabinalien jumala; on näet vain vähän eroa sen ja Huntohin nimen välillä, kuten rabinalien jumalaa kutsutaan. Sanotaan, että siksi rabinalitkin

halusivat muuttaa kielensä quichéksi.

Cakchiquelien kieli on erilaista, koska heidän jumalansakin nimi oli erilainen, kun he tulivat Tulán-Zuivasta. Heidän jumalansa nimi oli Tzotzihá Chimalcán, ja he puhuvat nykyään eri kieltä; myös suvuilla Ahpozotzil ja Ahpoxá oli nimi samaa juurta kuin heidän jumalallaan.

Kun he olivat ottaneet vastaan jumalansa Tulánissa, kiven luona, muuttui sekä jumalan kieli että heidän kielensä. Heidän kielensä muuttui, kun he tulivat Tulánista pimeyden aikana. Ja kun he olivat kokoontuneina yhteen, aurinko nousi ja aamu sarasti kaikille heimoille niiden kunkin oman jumalan nimeen.

Luku 10

Nyt kerromme, kuinka Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam elivät ja olivat yhdessä tuolla vuorella ja kuinka he murehtivat Tohilia, Avilixia ja Hacavitzia, jotka he olivat jättäneet keskelle metsää kasvien ja sammaleen alle.

Ja kerromme, kuinka he saapuivat Tohilin ja Avilixin eteen ja uhrasivat sen paikan juurella, jonne he olivat Tohilin panneet. He menivät katsomaan ja tervehtimään heitä ja myös kiittämään heitä päivänkoitosta. Jumalat oli sijoitettu metsän tiheikköjen keskelle kivien väliin. Ja Tohil puhui vain maagisin keinoin, kun papit ja uhripapit tulivat hänen eteensä. He eivät tuoneet arvokkaita lahjoja, vaan polttivat jumalansa

edessä vain pihkaa, raakakumia, jota sanottiin nohiksi, ja kehäkukkia eli pericónia.[91]

Ja silloin Tohil puhui; vain taikavoiman avulla se antoi neuvojaan papeille ja uhripapeille. Ja jumalat puhuivat ja sanoivat näin:

- Tästä paikasta on tullut meidän vuoremme, meidän laaksomme. Me kuulumme teille; ihmisten avulla on kunniamme suuri ja jälkeläisemme lukuisat. Kaikki heimot ovat teidän vallassanne ja me olemme teidän apunanne. Hoitakaa kaupunkianne, niin me neuvomme teitä.

- Älkää näyttäkö meitä heimoille, kun olemme tyytymättömiä heidän puheisiinsa tai käytökseensä. Älkääkä antako kenenkään löytää meitä; antakaa meille sen sijaan maan ja metsän antimia ja emokauriita ja emolintuja.[92] Tulkaa uhraamaan meille hiukan verta, olkaa armeliaita meitä kohtaan. Säästäkää kauriiden taljat[93] ja varjelkaa meitä niiden katseilta, jotka ovat pettäneet meitä.

Kauriintalja olkoon tunnusmerkkimme, näyttäkää sitä heimoille. Kun teiltä kysytään, missä on Tohil, näyttäkää heille taljaa. Teidän itsenne ei tule näyttäytyä, koska teillä on muita tehtäviä. Te nousette korkeaan asemaan; hallitsette kaikkia heimoja; tuotte heidän vertaan ja lihaansa meille, ja ne jotka tulevat syleilemään meitä, ne ovat myös meidän, sanoivat Tohil, Avilix ja Hacavitz.[94]

Uhrilahjojen tuojien silmissä jumalat näytti-

vät nuorukaisilta.

Niin alkoi linnunpoikien ja kauriinvasojen metsästys, ja saalis annettiin uhripapeille. Ja kun he löysivät lintuja ja kauriinvasoja, he menivät uhraamaan kauriiden ja lintujen veren Tohilin ja Avilixin, kivijumalien, suuhun.

Ja kun uhripapit saapuivat tuomaan lahjojaan ja kun jumalat olivat juoneet veren, kivi puhui. Samalla tavoin uhrattiin kauriintaljojen edessä, he polttivat siinä pericónia ja holom-ocoxia.

Jokaista jumalaa varten oli asetettu talja vuoren huipulle. Päivisin uhripapit eivät olleet taloissaan vaan he kulkivat vuorilla ja söivät vain paarmojen, ampiaisten ja kimalaisten toukkia, joita he pyydystivät; heillä ei suinkaan ollut hyvää ruokaa eikä juomaa. Ei tiedetty myöskään, missä he asuivat, eikä sitä, missä heidän vaimonsa oleilivat.

NELJÄS OSA

Luku 1

Eri heimot asettuivat asumaan lähelle toisiaan raivaamiensa teitten varsille ja perustivat ajan mittaan monia kaupunkeja.

Balam-Quitzésta, Balam-Acabista, Mahucutahista ja Iqui-Balamista ei tiedetty, missä he oleilivat. Mutta kun he näkivät heimojen kulkevan poluillaan, he alkoivat huutaa vuorilta ulvoen kuin kojootti, mouruten kuin villikissa ja karjuen puuman ja jaguaarin tavoin.

Ja huomatessaan sen nämä kulkijat sanoivat:

- Heidän huutonsa kuulostavat kojootin, villikissan, puuman ja jaguaarin ääneltä. Petkuttaakseen meitä he ovat olevinaan muita kuin ihmisiä. Jotain he sillä tavalla yrittävät. Mutta mehän emme heitä pelkää. He kyllä tarkoittavat jotain karjumalla kuin puuma tai jaguaari silloin, kun näkevät jonkun kulkevan ohi. Selvästikin he haluavat tappaa meidät.

Joka päivä kun uhripapit saapuivat kotiin vaimojensa luo, heillä oli tuomisinaan pelkästään kimalaisen, ampiaisen ja mehiläi-

sen toukkia. Joka päivä he myös menivät Tohilin, Avilixin ja Hacavitzin eteen ja pohtivat sisimmässään:

- Tässä Tohil, Avilixil ja Hacavitz! Emmekä voi lahjoittaa heille kuin metsäkauriiden ja lintujen verta ja omaa vertamme vain korvista ja käsivarsista. Rukoilkaamme vahvuutta ja voimaa Tohililta, Avilixilta ja Hacavitzilta.

Mitähän mieltä heimot ovat siitä, että me aiomme surmata niiden jäseniä yhden toisensa jälkeen? he puhelivat keskenään mennessään Tohilin, Avilixin ja Hacavitzin eteen.

Sitten he valuttivat verta korvistaan ja käsivarsistaan maljaan, joka oli kivijumalien vieressä. Mutta todellisuudessa jumalat eivät olleet kiveä; jokaisella niistä oli nuorukaisen hahmo.

Jumalat ilahtuivat, kun papit saapuivat veriuhreineen:

- Seuratkaa noiden uhraamienne eläinten jälkiä, siellä on teidän pelastuksenne! Sieltä, Tulánista, josta te toitte meidät, te saitte verellä voidellun nahkan, jota sanotaan Pazilizibiksi; uhratkaa nyt omaa vertanne lahjaksi Tohilille, Avilixille ja Hacavitzille.

Luku 2

Nyt kerromme, kuinka Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam alkoivat siepata Vuc-Amagin[95] heimon miehiä ja kuinka he alkoivat heitä tappaa.

Uhripapit ottivat kiinni jokaisen, joka kulki yksin tai jonkun kanssa, eikä koskaan tiedetty, milloin heidät oli kaapattu. Sen jälkeen he menivät uhraamaan heidät Tohilille ja Avilixille, antoivat veren valua tielle ja jättivät päät tien varteen. Ja heimot sanoivat:

- Jaguaari on syönyt heidät.

Niin he sanoivat, koska jäljet muistuttivat jaguaarin jättämiä jälkiä, vaikka itse eläimiä ei koskaan näkynyt.

Jo monia oli siepattu, mutta heimot eivät aluksi huomanneet sitä.

- Jospa Tohil ja Avilix ovat olleet luonamme? Heitä uhripappien on täytynyt ruokkia. Missä he oleilevat? Seuratkaamme heidän jälkiään, heimot sanoivat.

Aikansa neuvoteltuaan he lähtivät seuraamaan uhripappien jälkiä, mutta ne olivat epäselvät. Ne olivat kyllä petojen jälkiä - he näkivät jaguaarin jäljet - mutta ne eivät erottuneet selvästi. Ensimmäiset jäljet olivat epäselviä, koska ne olivat väärinpäin, jotta ihmiset eksyisivät, kulkisivat väärään suuntaan. Sumu laskeutui, satoi mustaa vettä, maa peittyi liejuun ja alkoi tihuuttaa. Sen tähden he eivät voineet nähdä eteensä, ja jälkien seuraaminen ja polkujen koluaminen uuvutti heidät. Koska Tohil, Avilix ja Hacavitz olivat niin mahtavia, papit vetäytyivät sen vuoren laelle, jonka ympärillä olivat ne ihmiset, joita he tappoivat.

Niin alkoi ihmisryöstö, kun tietäjävelhot sieppasivat väkeä poluilta ja uhrasivat heidät Tohilille, Avilixille ja Hacavitzille, mut-

ta omat poikansa he veivät turvaan ylös vuorelle.

Maagisen kiven avulla Tohil, Avilix ja Hacavitz kulkivat kolmena nuorukaisena. He kylpivät erään joen rannalla, ja vain siellä he näyttäytyivät. Sen vuoksi sitä kutsuttiin Tohilin kylpypaikaksi; tämä oli joen nimi.[96] Heimot näkivät heidät usein, mutta heti kun heidät havaittiin, he katosivat.

Sitten he saivat kuulla, missä Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olisivat, ja niinpä heimot neuvottelivat, miten heidät saisi tapetuksi.

Ensimmäiseksi heimojen oli selvitettävä, miten voittaa Tohil, Avilix ja Hacavitz. Ja heimopapit sanoivat kansalle:

- Nouskoot kaikki! Kutsuttakoon kaikki paikalle! Yksikään älköön jääkö pois joukostamme.

Niin kaikki kokoontuivat, he tulivat suurin joukoin ja harkittuaan asiaa perusteellisesti he kysyivät toinen toisiltaan:

- Mitä me tekisimme voittaaksemme Cavecin[97] quichét, jotka tappavat meidän poikiamme ja alamaisiamme? Kukaanhan ei tiedä, millainen tuho uhkaa meidän väkeämme.

Jos meidän täytyy kestää noita ihmisryöstöjä, olkoon sitten niin, ja jos kerran Tohililla, Avilixilla ja Hacavitzilla on niin suuri valta, olkoon hän meidänkin jumalamme, tämä Tohil – kunpa saisittekin hänet vangiksenne! He eivät voi voittaa meitä. Eikö meillä muka ole riittävästi miehiä joukossamme? Ei noita caveceja ole paljon,

he sanoivat ollessaan kaikki kokoontuneina.

Ja jotkut sanoivat:

- Kuka on nähnyt nuo, jotka kylpevät joessa joka päivä? Jos he ovat Tohil, Avilix ja Hacavitz, meidän pitäisi ensin voittaa heidät ja sitten ryhtyä tuhoamaan niiden uhripappeja. Näin sanoivat monet ihmiset asiasta keskustellessaan.

- Mutta miten me heidät voittaisimme? he kysyivät uudestaan.

- Näin me heidät voitamme: koska heillä on nuoren miehen hahmo, kun heidät näkee joella, menköön kaksi hyvin kaunista ja suloista neitosta herättämään heidän halunsa, he vastasivat.

- Hyvä. Lähdetäänpä sitten etsimään kahta oikein kaunista neitosta, he huudahtivat ja menivät hakemaan tyttäriään.

Neitoset olivat todellisia kaunottaria. Sitten he neuvoivat neitosia:

- Menkää, tyttäremme, menkää pesemään vaatteita joelle, ja jos näette kolme nuorukaista, riisuutukaa heidän edessään, ja jos heidän sydämensä syttyvät halusta teihin, huutakaa heille! Jos he sanovat teille: "Voimmeko tulla teidän luoksenne?" – "Kyllä", vastaatte heille. Ja kun he kysyvät teiltä: "Mistä te tulette, kenen tyttäriä olette?" vastaatte: "Olemme Herrojen tyttäriä".

Sitten te sanotte heille: "Antakaa meille muistoksi jokin lahja." Ja jos he sitten, kun ovat antaneet teille lahjan, haluavat suudella teitä, antautukaa heille. Jos ette tee kuten

sanomme, tapamme teidät. Mutta jos teette niin, olemme tyytyväisiä. Kun olette saaneet lahjan, tuokaa se tänne, ja se olkoon todisteena siitä, että olette olleet heidän ominaan.

Niin sanoivat Herrat opastaessaan kahta neitosta. Ja tässä ovat heidän nimensä: toisen nimi oli Ixtah ja toisen Ixpuch.[98] Ja niin lähetettiin nuo kaksi neitosta Ixtah ja Ixpuh joelle, Tohilin, Avilixin ja Hacavitzin kylpypaikalle. Näin päättivät heimot.

Ihastuttavan näköisinä, kauniisti koristautuneina he lähtivät viivyttelemättä sinne, missä Tohil[99] kylpi, jotta heidät nähtäisiin pesemässä pyykkiä. Kun he olivat menneet, Herrat iloitsivat siitä, että olivat saaneet kaksi tytärtään tuolle matkalle.

Heti joelle tultuaan nämä alkoivat pestä pyykkiä. He olivat jo riisuutuneet ja olivat kumartuneina kivien yli, kun Tohil, Avilix ja Hacavitz saapuivat joen rantaan ja seisahtuivat hämmästyneinä nähdessään kaksi nuorta tyttöä, jotka olivat pesemässä vaatteita. Tytöt puolestaan olivat hämillään.

Mutta Tohil ei piitannut neitosista. Hän kysyi näiltä:

- Mistä olette kotoisin? ja lisäsi: mitä te teette täällä meidän rannassamme?

Ja nämä vastasivat:

-Herrat lähettivät meidät tänne. Menkää Tohilin luo puhumaan hänen kanssaan, Herrat sanoivat meille, ja tuokaa sitten todiste siitä, että olette nähneet hänen kasvonsa, meille sanottiin.

Näin neitoset puhuivat ja tekivät tiettäväksi, miksi he olivat tulleet.

Heimojen tarkoituksena oli ollut, että Tohilin ihmishahmot[100] ottaisivat neitoset väkisin. Mutta Tohil, Avilix ja Hacavitz puhuttelivat uudestaan Ixtah- ja Ixpuch-neitosta ja sanoivat:

- Hyvä on, te saatte mukaanne todisteen meidän keskustelustamme. Odottakaa hetki. Tuotapikaa saatte sen Herroille annettavaksi, nämä sanoivat.

Ensin Tohil, Avilix ja Hacavitz neuvottelivat uhripappiensa Balam-Quitzén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin kanssa ja sanoivat heille:

- Maalatkaa kolme viittaa ja niihin tunnusmerkkinne. Antakaa viitat neitosille, jotta heimot voisivat tunnistaa ne, he sanoivat.

Kolme uhripappia pani heti toimeksi. Balam-Quitzé maalasi viitan päälliseen jaguaarin, Balam-Acab kotkan hahmon, ja Mahucutah puolestaan maalasi joka puolelle viittaa kimalaisia ja ampiaisia. Nämä hän maalasi suoraan kankaalle. Ja saatuaan kolme viittaa maalatuiksi he päättivät työnsä.

Sitten Balam-Quitzé, Balam-Acab ja Mahucutah menivät antamaan viitat Ixtahille ja Ixpuchille ja sanoivat heille:

- Tässä on todiste keskustelustamme; viekää nämä Herroille ja sanokaa heille: "Tohil on puhunut meille ja tässä on todiste", sanotte heille. Antakaa heille nämä viitat ja he pukekoot ne ylleen.

Näin he sanoivat neitosille hyvästellessään heidät. Tytöt lähtivät heti matkaan viitat mukanaan.

Kun he saapuivat perille, Herrat ilahtuivat nähdessään heidät ja heidän käsissään sen, mitä neitoset olivat menneetkin hakemaan.

- Näittekö Tohilin kasvot? he kysyivät.

- Kyllä näimme, vastasivat Ixtah ja Ixpuch.

- Mainiota. Ja toitte lahjan, eikö totta? Herrat kysyivät ajatellen, että siinä olisi todiste tyttöjen teosta.

Silloin neitoset levittivät heidän eteensä välkehtivät viitat, joihin oli maalattu jaguaareja ja kotkia, kimalaisia ja ampiaisia. Herrat halusivat heti pukeutua niihin.

Mitään ei tapahtunut, kun muuan Herra kietoi ympärilleen jaguaariviitan. Sitten hän kokeili toista viittaa, sitä, johon oli maalattu kotka. Herrasta se sopi hänelle erinomaisesti, ja niinpä hän pyörähteli viitassaan toisten edessä. Seuraavaksi hän riisui vaatteensa kaikkien edessä ja pukeutui kolmanteen viittaan. Ja nyt häntä ympäröivät viitan kimalaiset ja ampiaiset, jotka heti paikalla hyökkäsivät hänen kimppuunsa ja pistivät häntä niin, että hän ei sitä kestänyt, vaan alkoi huutaa. Ne olivat Mahucutahin kolmanteen viittaan maalaamia hyönteisiä.

Tällä tavalla heimojen Herrat voitettiin. He kävivät heti moittimaan Ixtahia ja Ixpuchia:

- Mitä ihmeen vaatteita te oikein olette tuoneet? Mistä te haitte ne, senkin pirulaiset!

he kovistelivat neitosia. Siten Tohil oli voittanut kaikki.

Heimot uskoivat voivansa käyttää Ixtahia ja Ixpuchia Tohilin viettelemiseksi. Näiden tuli päästää Tohil ilottelemaan kanssaan, niin että neidoista olisi tullut huonoja naisia. Mutta kiitos noiden suurenmoisten miesten, Balam-Quitzén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin, se ei onnistunut.

Luku 3

Jälleen kaikki heimot kokoontuivat neuvottelemaan.

- Mitä me teemme noille uhripapeille? He ovat todella mahtavia, he sanoivat.

Me väijymme heitä ja tapamme heidät, me aseistaudumme jousin ja kilvin. Eikö meitä nyt olekin paljon? Kaikki osallistukoot! Niin he puhuivat neuvotellessaan.

Ja koko kansa tarttui aseisiin. Paljon oli sotureita, kun kaikki kokoontuivat tappaakseen uhripapit.

Sillä välin Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam viipyivät Hacavitzin vuorella pelastaakseen siellä olevat poikansa. Vuorella ei ollut paljon väkeä, heitä oli vähemmän kuin heimojen sotureita, eikä sillä vuorenlaella, missä he oleilivat, ollut paljon tilaakaan. Sen vuoksi heimot päättivät tappaa heidät, kun he kaikki olivat päättäneet ryhtyä yhdessä vastarintaan.

Niin sitten koko kansa kokoontui yhteen jousin ja kilvin aseistettuna. On mahdotonta kuvailla, miten monenlaisia aseita heillä oli; päälliköt ja miehet olivat komea näky, ja joukkojen kuri oli hyvä.

- Aivan varmasti he tuhoutuvat, ja Tohilista tulee Jumalamme. Häntä me palvomme, jos saamme hänet vangiksi, he sanoivat toisilleen.

Mutta Tohil tiesi tämän kaiken, ja sen tiesivät myös Balam-Quitzé, Balam-Acab ja Mahucutah, sillä siitä lähtien kun heimosoturit olivat alkaneet aseistautua, uhripapit eivät olleet nukkuneet eivätkä levänneet, ja sen vuoksi he olivat selvillä kaikista suunnitelmista.

Yöllä kaikki soturit nousivat ja lähtivät liikkeelle aikoen tunkeutua kaupunkiin. Mutta he eivät päässeet koskaan sinne asti, koska Balam-Quitzé, Balam-Acab ja Mahucutah kukistivat heidät, silloin kun soturit olivat vartiossa tiellä.

Pitäessään vartiota he eivät kuulleet mitään, ja niin he lopulta nukahtivat. Silloin uhripapit alkoivat raastaa irti heidän kulmakarvojaan ja partojaan; he ottivat heidän kaulaltaan metallikoristeet, riistivät heidän pääkoristeensa ja kaulanauhansa. Heiltä vietiin myös heidän aseittensa metallikoristeet. Tämän he tekivät rangaistakseen ja nöyryyttääkseen heimoja ja näyttääkseen heille quiché-kansan voiman.

Kun soturit heräsivät, he hamuilivat päähineitään ja keihäitänsä, mutta heillä ei enää ollut metallikoristeita aseissaan ja

myös päähineet olivat kadonneet.

- Kuka meidät on ryöstänyt? Kuka on repinyt meidän partamme? Mistä nuo ovat tulleet, jotka ovat ryöstäneet meidän arvokkaat metallimme? ihmettelivät soturit. Voivatkohan ne olla niitä pahoja henkiä, jotka ryöstävät miehiämme? Mutta meitä he eivät kyllä onnistu pelottelemaan. Me tunkeudumme heidän kaupunkiinsa väkisin, ja niin saamme takaisin hopeamme. Näin me teemme, sanoivat heimot, ja kaikki totisesti aikoivat olla sanansa mittaisia.

Sillä välin uhripapit olivat aivan rauhallisina vuoren laella. Neuvoteltuaan keskenään Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam rakensivat muurin kaupunkinsa ympärille ja varustivat sen paaluaidalla ja piikkipensailla. Sitten he tekivät ihmistä muistuttavia nukkeja ja panivat ne riviin muurille, aseistivat ne kilvillä ja nuolilla ja koristivat ne panemalla metallipäähineet niiden päähän. Nämä puupökkelöt he koristivat sillä hopealla, jonka he olivat anastaneet heimoilta.

Kun he olivat kaivaneet vallihautoja kaupungin ympärille, he olivat kysyneet neuvoa Tohililta:

- Tappavatko he meidät? Voittavatko he meidät? he kyselivät Tohililta.

- Älkää olko huolissanne! Minähän olen tässä. Tässä teille apu. Älkää pelätkö, Tohil sanoi Balam-Quitzélle, Balam-Acabille, Mahucutahille ja Iqui-Balamille.

Niin he saivat kimalaiset ja ampiaiset. Ja

kun he menivät niitä hakemaan, he panivat ne neljään ruukkuun, jotka he sitten sijoittivat eri puolille kaupunkia. He sulkivat kimalaiset ja ampiaiset ruukkuihin taistellakseen niiden avulla heimoja vastaan.

Kaupunkia pidettiin silmällä kauempaa. Heimojen tiedustelijat vakoilivat ja tarkkailivat sitä.

- Ei heitä ole paljon, he sanoivat.

Mutta he näkivät vain puiset hahmot, joiden jouset ja kilvet liikahtelivat verkalleen. Heimojen silmissä ne näyttivät oikeilta ihmisiltä, oikeilta sotureilta, ja he olivat iloisia siitä, että niitä ei ollut kovin paljon.

Heimoja oli niin paljon, että oli mahdotonta pitää lukua kaikista sotureista ja sotilaista, jotka olivat lähdössä Hacavitzin vuorelle tappamaan Balam-Quitzéa, Balam-Acabia ja Mahucutahia.

Nyt kerromme, miten he saapuivat sinne.

Luku 4

Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam olivat kaikki vuorella vaimoineen ja lapsineen, kun soturit ja sotilaat tulivat. Heimojen miehiä oli paljon, enemmän kuin kuusitoistatuhatta, vieläpä enemmän kuin kaksikymmentäneljätuhatta miestä.[101]

He piirittivät kaupungin hurjasti huutaen. Heillä oli nuolet ja kilvet aseinaan, he löivät rumpuja ja huusivat sotahuutonsa päästäen kimeitä kiljahduksia ja vihellyksiä

kaupunkia lähestyessään.

Mutta uhripapit eivät antaneet pelolle valtaa; he vain katselivat vihollisia muurilta, jossa he olivat kaikessa rauhassa vaimoineen ja lapsineen. Vasta kun heimot rynnistivät ylös vuorenrinnettä, he näkivät niiden kiihkon ja voiman. Kun heimot olivat syöksymässä päin kaupunginporttia, uhripapit avasivat ne neljä ruukkua, jotka olivat eri puolilla kaupunkia. Silloin kimalaiset ja ampiaiset pörähtivät niistä ulos mustana pilvenä. Hyönteiset pistivät sotureita silmäteriin ja tarrautuivat sieraimiin, suupieliin, jalkoihin ja käsivarsiin. Ja siten he tuhoutuivat.

- Missä piileksivät ne, jotka ovat tuoneet tänne nämä kimalaiset ja ampiaiset? heimot kysyivät.

Pikkuhyönteiset syöksyivät soturien silmiin ja pistivät heitä silmäteriin, ne surisivat suurina parvina jok'ikisen miehen ympärillä; ja suunniltaan kimalaisten ja ampiaisten pistoista he eivät kyenneet pitämään kiinni jousistansa eivätkä kilvistänsä, vaan ne rusentuivat heidän jalkoihinsa. Kun he kaatuivat, he jäivät makaamaan pitkin pituuttaan vuorenrinteeseen eivätkä enää tunteneet nahoissaan nuolia eivätkä kirveen iskuja. Balam-Quitzé ja Balam-Acab käyttivät pelkkiä keppejä. Heidän vaimonsakin osallistuivat tappamiseen. Heimot lähtivät juoksemaan pakoon, mutta vain osa heistä pääsi palaamaan.

Ensimmäiset, jotka saatiin kiinni, tapettiin; ruumiita oli paljon, mutta ne olivat nii-

tä, joiden kimppuun hyönteiset olivat käyneet, eivätkä niitä, joiden kanssa piti taistella. Eikä se ollut mikään sankarikuolema, koska soturit kuolivat taistelematta.

Niin kaikki heimot antautuivat. Kansat nöyrtyivät Balam-Quitzén, Balam-Acabin ja Mahucutahin edessä.

- Säälikää meitä; älkää tappako meitä, he anoivat.

- Vaikka ansaitsette kuoleman, teistä tulee meidän alamaisiamme loppuelämäksenne, nämä sanoivat heille.

Tällä tavalla meidän ensimmäiset äitimme ja isämme voittivat kaikki heimot; ja tämä tapahtui Hacavitzin vuorella, kuten sitä nykyään nimitetään. Sinne he aluksi asettuivat, siellä he lisääntyivät ja heitä tuli aina vain enemmän. Siellä Hacavitzin vuorella he siittivät tyttärensä ja antoivat elämän pojilleen.

Kun uhripapit olivat voittaneet heimot, kun he olivat kukistaneet ne vuoren laella, he olivat hyvin mielissään. Tällä tavalla he kukistivat muut heimot. Tämän jälkeen he saivat rauhan sydämiinsä. Ja he kertoivat pojilleen, että silloin kun heimot yrittivät tappaa heidät, heidän kuolinhetkensä olikin jo lähellä.

Ja nyt kerromme Balam-Quitzén, Balam-Acabin, Mahucutahin ja Iqui-Balamin kuolemasta.

Koska uhripapit jo aavistivat kuolevansa, he antoivat neuvoja lapsilleen. He eivät olleet sairaita, he eivät kärsineet tuskia, eivätkä he pelänneet kuolemaa silloin kun he neuvoivat heitä.

Nämä ovat heidän poikiensa nimet: Balam-Quitzéllä oli kaksi poikaa, ensimmäisen nimi oli Qocaib. Balam-Quitzén toisen pojan nimi oli Qocavib; Balam-Quitzé oli cavec-kansan isoisä ja isä.

Ja nämä kaksi poikaa siitti Balam-Acab; tässä heidän nimensä: ensimmäinen poika oli nimeltään Qoacul ja toinen Qoacutec; Balam-Acab oli nihaib-kansan kantaisä.

Mahucutahilla oli vain yksi poika, jonka nimi oli Qoahau.

Noilla kolmella oli poikia, mutta Iqui-Balamilla ei ollut. He kaikki olivat todellisia uhripappeja; ja nämä olivat heidän poikiensa nimet.

Niin he jättivät jäähyväiset pojilleen. Yhdessä he neljä alkoivat laulaa suru sydämissään. Murhemielin he lauloivat Camucú-laulun hyvästellessään poikansa.

- Oi poikamme! Me lähdemme, palaamme sinne, mistä olemme tulleet; me jätämme teille hyviä ohjeita ja viisaita neuvoja. Oi, vaimot, te, jotka tulitte meidän kaukaisesta Maastamme, he sanoivat kukin myös vaimolleen hyvästellessään heidät. Me palaamme kaupunkiimme; siellä on jo paikallaan taivaalla Meidän Kauriittemme Herra[102]. Me lähdemme paluumatkalle, olemme täyttäneet tehtävämme täällä, meidän päivämme ovat

päättyneet. Muistakaa siis meitä, älkää unohtako meitä. Te saatte nähdä kotinne ja vuorenne jälleen, menkää ja jääkää sinne! Jatkakaa kulkuanne, niin saatte nähdä sen paikan, josta me tulimme.

Näin he sanoivat, kun he jättivät jäähyväiset. Sitten Balam-Quitzé jätti muistoesineen itsestään:

- Tämän minä annan teille muistoksi. Tälle rakentuu teidän valtanne ja voimanne. Raskain sydämin minä hyvästelen teidät, hän lisäsi ja antoi heille Pizom-Gagalin[103], oman tunnuksensa, jota ei voinut nähdä, koska se oli kääröllä, eikä sitä voinut avata; edes sen saumaa ei voinut nähdä, koska kukaan ei ollut nähnyt, kun se käärittiin kokoon.

Tällä tavalla uhripapit jättivät jäähyväisensä ja hävisivät saman tien Hacavitzin vuoren huipulta. Heitä eivät haudanneet heidän vaimonsa eivätkä lapsensa. Kukaanhan ei ollut nähnyt heidän katoamistaan. Vain heidän jäähyväisissään heidät vielä nähtiin. Käärö tuli heille hyvin rakkaaksi, koska se oli muisto heidän isistään. He polttivatkin kopaalia heti isiensä muistoesineen edessä.

Balam-Quitzén jälkeläiset, joita nimitettiin Qocaibiksi ja Qocavibiksi, eivät kadonneet, koska he siittivät uusia sukupolvia ja olivat näin isoisinä ja isinä caveceille.

Niin kuolivat nuo neljä, ensimmäiset isoisämme ja isämme; he katosivat jättäen lapsensa Hacavitzin vuorelle, jonne nämä jäivät asumaan.

Kun heimot oli alistettu ja niiden suuruudenaika päättynyt, niillä ei enää ollut valtaa, vaan ne kaikki uurastivat päivätyössä.

Uhripappien pojat muistelivat isiänsä; suuri oli heille Käärön arvo. Milloinkaan he eivät aukaisseet sitä, vaan se oli aina rullalla ja heidän mukanaan. He ylistivät kääröä ja nimittivät sitä Suuruuden Kääröksi. Se oli lahja, jonka heidän isänsä olivat uskoneet heidän huostaansa muistoksi elämästään täällä maan päällä.

Tällä tavoin tulivat tiensä päähän Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam, ensimmäiset miehet, jotka tulivat meren toiselta puolen, sieltä, missä aurinko nousee. Nämä päälliköt ja uhripapit olivat eläneet täällä kauan ja kuolivat hyvin vanhoina.

Luku 6

Pian sen jälkeen uhripappien pojat päättivät lähteä Itään ajatellen noudattaa isiensä neuvoa, jota he eivät olleet unohtaneet. Oli kulunut pitkä aika siitä, kun heidän isänsä olivat kuolleet, ja siitä, kun heimot olivat antaneet heille vaimot ja nuo kolme poikaa olivat saaneet vaimojen kautta sukulaisia.

Ja lähtiessään matkaan he sanoivat:

- Lähtekäämme Itään, sinne mistä meidän isämme tulivat. Niin nuo kolme poikaa sanoivat, kun he lähtivät taipaleelle.

Qocaib oli yhden nimi, hän oli Balam-Quitzén poika ja caveceja. Qoacuteciksi nimetty oli Balam-Acabin poika ja nihaibe-

ja; ja se, jota kutsuttiin Qoahauksi, oli Mahucutahin poika ja ahauquichéjä.

Nämä ovat niiden nimet, jotka lähtivät meren toiselle puolelle; kolme heitä siis lähti, ja he olivat neuvokkaita ja kokeneita miehiä sekä asemaltaan ylhäisiä. He hyvästelivät veljensä ja sukulaisensa ja lähtivät iloisin mielin.

- Emme me kuole, vaan palaamme, he sanoivat lähtiessään.

Heidän täytyi tietenkin ylittää meri päästäkseen Itään, jonne he menivät ottamaan vastaan kuninkuuden. Idän Kuningas oli nimeltään se Herra, jonka luo he Idässä saapuivat. Kun he astuivat suuren Herra Nacxitin[104], kuninkaitten ylimmän ja ainoan tuomarin, eteen, tämä antoi heille kuninkuuden arvomerkit ja kaikki siihen kuuluvat tunnukset.

Siten he saivat Ahpopin ja Ahpop-Camhán tunnusmerkit ja Ahpopin ja Ahpop-Camhán mahdin ja lääninherruuden. Ja Nacxit antoi heille lopuksi kuninkaanvallan tunnukset, joita ovat kunniakatos, valtaistuin, luuhuilut, cham-cham -rummut, keltaiset ennushelmet, puuman kynnet, jaguaarin kynnet, metsäkauriin pää ja sorkat, kypärän nenäsuojus, näkinkengät, tupakka ja tupakkamassit, papukaijan sulat, punahaikaran sulista tehdyt viirit sekä tatam ja caxcón. Tämän kaiken pojat ottivat mukaansa. Sieltä meren toiselta puolelta he toivat takaisin Tulánin kuvakirjoitukset, joihin heidän historiansa oli tallennettu.

Kun Qocaib, Qoacutec ja Qoahau saapuivat Hacavitz-nimiseen kaupunkiinsa ja

ottivat heimot uudestaan hallintaansa, tamubilt ja Ilocabit, kaikki heimot, kokoontuivat yhteen ja riemuitsivat. Rabinalit, cakchiquelit ja tziquinahát riemuitsivat, kun heille näytettiin kuningasvallan suuruuden tunnukset. Heimot olivat myös mahtavia, vaikka ne eivät olleet vielä osoittaneet koko voimaansa. Ja Hacavitz-vuorella ne olivat kaikki vielä yhdessä näiden Idästä tulleiden kanssa. Heitä oli siellä paljon, ja he elivät siellä kauan. Siellä myös kuolivat Balam-Quitzén, Balam-Acabin ja Mahucutahin vaimot.

Aikojen kuluttua heimot lähtivät, hylkäsivät kotimaansa ja etsivät muita paikkoja, minne asettua. Ensimmäiset äitimme ja isämme asettuivat elämään lukuisiin paikkoihin, joille he antoivat nimen. Niille paikoille he kerääntyivät yhteen ja niissä he lisääntyivät. Vanhat ihmiset kertoivat, kuinka he olivat lähteneet ensimmäisestä kaupungistaan, jonka nimi oli Hacavitz, ja menneet perustamaan toisen kaupungin, Chi-Quixin.

Kauan aikaa he asuivat tässä toisessa kaupungissa, missä he saivat tyttäriä ja poikia. Heitä oli siellä suuret määrät, ja he antoivat kaupunkinsa nimen kaikkiaan neljälle vuorelle. He naittivat tyttärensä ja poikansa, antoivat tyttäret ja saivat siitä hyvästä lahjoja ja suosionosoituksia, ja niin he elivät onnellisina.

He levittäytyivät joka puolelle Chi-Quixin kaupunkia: Chichaciin, Humetaháan, Culbáan ja Cavinaliin. Sen nimisiä olivat ne paikat, joihin he asettuivat. Ja he tutkivat kukkulansa ja kaupunkinsa ja etsivät asu-

mattomiksi jääneitä paikkoja, koska heitä oli jo tavattoman paljon.

Ne miehet, jotka olivat aikoinaan matkanneet Itään ottamaan vastaan herruuden, olivat jo kuolleet. He olivat vanhoja jo silloin, kun he olivat saapuneet näihin kaupunkeihin. He eivät kotiutuneet noihin paikkoihin, joihin he olivat joutuneet, vaan he kärsivät siellä monista vaikeuksista ja vastoinkäymisistä, ja vasta pitkän ajan kuluttua isoisät ja isät saapuivat perille. Seuraavaksi kerrotaan sen kaupungin nimi, jonne he saapuivat.

Luku 7

Chi-Izmachí on sen kaupungin nimi, jonne he sitten asettuivat asumaan. Siellä kuninkaitten neljännen sukupolven aikana heidän mahtinsa alkoi kasvaa ja sinne he pystyttivät vahvat kivirakennuksensa.

Conaché ja Beleheb-Queh hallitsivat Galel-Ahauna. Sitten kuningas Cotuhá ja Iztayul hallitsivat Ahpopina ja Ahpop-Camhána. He hallitsivat kauniissa Izmachín kaupungissa, jonka he olivat rakentaneet.

Izmachíssa oli vain kolme Suurta Taloa. Ei ollut kahtakymmentäneljää, oli vain kolme Suurta Taloa: cavecien, nihaibien ja ahauquiché-heimon Suuret Talot. Vain kahdella sukukansalla, quichéillä ja tamubeilla, oli Suuret Talot.

Izmachíssa oltiin aina yhtä mieltä, ei ollut erimielisyyksiä eikä riitoja, rauha vallitsi kuningaskunnassa, ei ollut epäsopua eikä

tappelua, vain rauha ja onni vallitsivat heidän sydämissään. Kateus ja kauna olivat heille tuntemattomia. He olivat asettaneet suuruudelleen rajat, eikä heillä ollut aikomusta laajentua. Izmachíssa he vain kohottivat kilpensä näkyviin näyttääkseen valtaansa, mahtiansa ja suuruuttansa.

Kun Ilocabit näkivät kilvet, he aloittivat sodan. He tahtoivat tappaa kuningas Cotuhán, sillä he halusivat tämän sijaan päällikön omasta keskuudestaan. Herra Iztayulia, josta ei ollut tähän apua, Ilocabit halusivat rangaista, he halusivat tappaa hänet. Mutta heidän pahat aikeensa kuningas Cotuháa vastaan eivät onnistuneet, sillä kuningas kävi heidän kimppuunsa ennen kuin he ehtivät tappaa hänet.

Niin alkoi sota, sen mukana sekasorto ja levottomuudet. Ilocabisoturit hyökkäsivät ja tunkeutuivat kaupunkiin. He halusivat tuhota quiché-kansan ja hallita yksin. Mutta heitä kohtasi kuolema tai heidät otettiin vangiksi, ja vain muutamien onnistui paeta.

Sitten vankeja alettiin uhrata kuningas Cotuhán määräyksestä rangaistukseksi heidän rikoksistaan. Oli myös monia, jotka menettivät vapautensa ja joutuivat orjuuteen. Voitettuina heidän oli pakko antautua, koska he olivat aloittaneet sodan Herroja ja kaupunkia vastaan. He olivat halunneet quiché-kansan tuhoa ja sen kuninkaan kuolemaa, mutta eivät siinä onnistuneet.

Tällä tavalla alkoi ihmisten uhraaminen jumalille. Tämä kilpien sota oli myös syynä siihen, että Izmachín kaupunkia alettiin linnoittaa.

Izmachíssa syntyi quiché-kansan ja sen kuninkaan mahti, koska valtakunta oli todella suuri. Kuninkaat olivat vailla vertaa; kukaan ei kyennyt voittamaan heitä eikä kukaan voinut heitä nöyryyttää. He myös loivat sen valtakunnan suuruuden, jonka olivat perustaneet Izmachíin.

Kaupungissa kasvoi kansalaisten pelko jumalia kohtaan. Kaikki heimot, suuret ja pienet, joutuivat kauhun valtaan, kun he olivat todistamassa vangittujen saapumista uhrattaviksi. Nämä tapettiin kuningas Cotuhán, kuningas Iztayulin ja Nihaibin ja Ahau-Quichén heimojen voiman ja mahtavuuden osoitukseksi.

Izmachíssa eli vain quiché-kansan kolme heimoa. Sieltä ovat lähtöisin myös suuret juhlat ja juomingit, joita vietettiin heidän tyttäriensä kunniaksi, kun näitä tultiin kosimaan. Siellä kokoontui kolmen Suuren Talon väki, kuten niitä nimitettiin. Siellä he söivät ja joivat. Ruoka ja juoma oli annettu heidän siskoistaan ja tyttäristään, ja heidän sydämensä iloitsivat kun he söivät ja joivat Suurissa Taloissa.

- Näin me osoitamme mielihyväämme ja näin me avaamme tien tuleville polville. Näin me osoitamme hyväksymisemme naimakaupoille, heimot sanoivat.

Izmachíssa heimot löysivät oman ominaislaatunsa, nimesivät itsensä ja jakaantuivat seitsemään pääsukuun ja alueeseen.

- Yhdistykäämme, me cavecit, me nihaibit ja me ahauquichét, sanoivat nuo kolme heimoa ja kolme Suurta Taloa.

He elivät pitkään Izmachíssa, kunnes etsittyään löysivät toisen kaupungin ja hylkäsivät Izmachín.

Luku 8

Kun quiché-heimot olivat lähteneet Izmachísta, he saapuivat Gumarcaahin[105] kaupunkiin. Kun heidän kuninkaansa Cotuhá ja Gucumatz ja muut Herrat saapuivat sinne, kaupunki sai tämän nimen. Siitä kun Quichén mahti oli alkanut syntyä, väki lisääntyä ja kansakunta kehittyä, oli kulunut viisi sukupolvea.

Kun he sitten olivat asettuneet asumaan sinne, he rakensivat paljon taloja sekä temppelin jumalalle ja sijoittivat sen kaupungin keskelle, sen korkeimmalle paikalle.

Niin alkoi heidän valtakuntansa kasvaa. Väkeä oli yhä enemmän koolla, kun oli neuvoteltava Suurissa Taloissa. He liittoutuivat mutta purkivat sitten liittonsa, koska heidän välilleen puhkesi riitoja ja syntyi kateutta, kun he sopivat sisartensa ja tyttäriensä naimakaupoista, eivätkä he enää juoneet yhdessä. Sen tähden he eivät enää pitäneet yhtä, vaan kääntyivät toisiaan vastaan ja häpäisivät vainajia; kuolleiden luut eivät saaneet levätä rauhassa.

He jakaantuivat yhdeksäksi suvuksi. Lopetettuaan riitelyn siskojensa ja tyttäriensä naimakaupoista he laativat suunnitelman kuningaskunnan jakamisesta kahteenkymmeneenneljään Suureen Taloon, mikä sit-

ten tehtiinkin. Kauan sitten he olivat tulleet tänne ja perustaneet kaksikymmentäneljä Suurta Taloa Gumarcaahin kaupunkiin, jonka Herra Piispa siunasi. Myöhemmin tämä kaupunki hyljättiin.

Gumarcaahissa heidän maineensa kasvoi, sinne he sijoittivat komeat valtaistuimensa ja kunniapaikkansa, ja Herrat jakoivat arvoasemat keskenään. Yhdeksän cavecien Herraa johti yhdeksää sukua, yhdeksän nihaibien Herraa johti myös yhdeksää sukua, neljä Ahau-Quiché -heimon Herraa johti neljää sukua ja zaquicien Herrat johtivat kahta sukua.

Herroja oli nyt paljon ja paljon oli myös niitä päälliköitä, jotka olivat alamaisista korkea-arvoisimmat, ja jokaisella Herralla oli suuri suku.

Nyt kerromme jokaisen Suuren Talon jokaisen Herran nimen. Tässä siis cavecien Herrojen nimet. Ensimmäinen Herroista oli Ahpop[106], sitten Ahpop-Camhá[107], Ah-Tohil[108], Ah-Gucumatz[109], Nim-Chocoh-Cavec[110], Popol-Vinac-Chituy[111], Lolmet-Quehnay[112], Popol-Vinac Pa Hom Tzalatz[113] ja Uchuch-Camhá[114] .

Nämä siis olivat cavecien Herrat, yhdeksän Herraa. Jokaisella oli Suuri Talonsa. Heistä tulee puhe vielä myöhemmin.

Tässä nihaibien Herrat. Ensimmäinen oli Ahau-Galel; sitten tulevat Ahau-Ahtzic-Vinac, Galel-Camhá, Nimá-Camhá, Uchuch-Camhá, Nim-Chocoh-Nihaibab, Avilix, Yacolatam, Utzam-pop-Zaclatol ja Nimá-Lolmet-Ycoltux; nämä ovat nihaibien yhdeksän Herraa.

Ahau-Quichén Herrojen nimet taas ovat Ahtzic-Vinac, Ahau-Lolmet, Ahau-Nim-Chocoh-Ahau ja Ahau-Hacavitz; neljä Ahau-Quichén Herraa samassa järjestyksessä kuin heidän Suuret Talonsa.

Zaquiceilla oli kaksi sukua, Herrat olivat Tzutuhá ja Galel-Zaquic. Vain näillä kahdella Herralla oli Suuri Talo.

Luku 9

Tällä tavoin syntyi kahdenkymmenenneljän Herran ja kahdenkymmenenneljän Suuren Talon yhteisö. Ja quiché-kansan suuruus ja mahti kasvoi. Heidän jälkeläistensä ylivertaisuus kohosi suurimpaan loistoonsa, kun he rakensivat rotkojen kivikaupungin.

Heimot pienimmistä suurimpiin saapuivat kuninkaan eteen, ja kun vielä rakennettiin talot jumalille ja Herroille, Quichén kansan loisto ja mahtavuus lisääntyi entisestään. Herrat eivät tehneet työtä, he eivät rakentaneet taloja itselleen eivätkä jumalille; heidän yhä lukuisammat poikansa ja alamaisensa rakensivat ne.

Koska he kaikki olivat Herrojen omaisuutta, näiden ei tarvinnut käyttää vilppiä eikä väkipakkoa, ja moni veli ja sukulainenkin oli tullut kuulemaan Herrojen määräyksiä.

Herroja rakastettiin aidosti ja heitä pidettiin suuressa arvossa, ja kun maaseudun väki lisääntyi ja kaupunki kasvoi, pojat ja alamaiset järjestivät Herrojen kunniaksi ko-

meat syntymäpäiväjuhlat.

Ihmetekoihin kykenevien kuningas Gucumatzin ja kuningas Cotuhán ansiosta maaseutu ja kaupungit kasvoivat, niiden asukkaat eivät joutuneet sotaan eivätkä antautumaan vihollisselle. Gucumatz oli todellinen ihmekuningas. Seitsemän päivää hän oli taivaassa ja seitsemän päivää maan alla Xibalbássa; seitsemän päivää hän oli käärmeenä ja hän oli oikea käärme; seitsemän päivää hän liiteli kotkana ja seitsemän päivää kulki jaguaarina: hän näyttäytyi ihan oikeana kotkana ja jaguaarina. Verilammikoksi muuttuneena hän oli vielä toiset seitsemän päivää, hän oli pelkkää verihyhmää.

Tämä kuningas kykeni todellisiin ihmetöihin, ja muiden kaupunkien Herrat olivat kauhuissaan. Tieto kuninkaan yliluonnollisesta olemuksesta oli levinnyt laajalle ja kulkeutunut kaupunkien Herrojen korviin. Quiché-kansan suuruudenaika alkoi silloin, kun kuningas Gucumatz ryhtyi ihmetekoihin. Hänen poikansa ja pojanpoikansa eivät milloinkaan unohtaneet häntä. Hän ei tehnyt ihmeitä pelkästään näyttääkseen ylivertaisuuttaan vaan hallitakseen kaikkia kaupunkeja ja osoittaakseen, että vain yhdestä olisi kansojen johtajaksi.

Suurkuningas Gucumatz oli kuninkaitten neljättä sukupolvea, ja hän oli myös Ahpop ja Ahpop-Camhá.

Quiché-kuninkaitten vallanperijät ja jälkeläiset hallitsivat, siittivät lapsia ja saivat paljon aikaan. Tepepul ja Iztayul syntyivät; heidän hallitusaikansa sattui kuninkaitten viidenteen sukupolveen; ja samalla tavalla

jokaista Herrojen sukupolvea seurasi toinen.

Luku 10

Tässä ovat nyt kuninkaitten kuudennen sukupolven nimet. Oli kaksi suurta kuningasta, Gag-Quicab oli nimeltään ensimmäinen ja toinen oli Cavizimah, ja he tekivät suurtekoja; quiché-kansan valta kasvoi entisestään, koska nämäkin kuninkaat saivat aikaan ihmeitä.

Nyt kerromme pienten ja suurten naapurikansojen maiden ja kaupunkien tuhosta ja niiden jakamisesta. Niiden joukossa olivat maa, joka aikoinaan oli ollut cakchiquelien maata, nykyinen Chuvilá[115] ja rabinaleille[116] kuulunut maa, Pamacá[117] sekä Caoque-kansan maa[118], Zaccabahá[119] ja zaculeu-kansan[120] sekä chuvimiquiná[121]-, xelahú[122]-, chuvátzac[123]- ja tzolohché[124] -nimisten kansojen kaupungit.

Nämä kansat vihasivat Quicabia. Tämä soti heitä vastaan, valloitti ja tuhosi maat ja kaupungit, jotka kuuluivat rabinaleille, cakchiqueleille ja zaculeulaisille. Quicab tuli ja valloitti kaikki kaupungit, ja hänen sotilaansa ulottivat sotaretkensä kauas. Kun jokin heimo ei maksanut veroa, hän hyökkäsi niihin kaupunkeihin ja pakotti ne maksamaan veroa itselleen ja Cavizimahille.

Haavoittuneet ja nuolten puihin lävistämät otettiin orjiksi; he olivat menettäneet kunniansa ja elinvoimansa. Niin tuhottiin

kaupungit, jotka hävitettiin saman tien perustuksia myöten. Voitetut kansat kauhistuivat tätä niin kuin kauhistutaan maahan iskevää salamaa, joka halkaisee kallion.

Ikään kuin merkkinä Quicabin tuhoamasta kaupungista on Colchén edustalla nykyään kiviröykkiö, jonka kivet näyttävät siltä, kuin ne olisi hakattu kirveellä. Siellä se on Petatayaub-nimisellä[125] rannalla, ja ohikulkijat voivat nähdä sen selvästi nykyäänkin todisteena hänen urheudestaan.

Quicabia ei voitu tappaa eikä voittaa, koska hän oli erittäin rohkea mies ja kaikki kansat maksoivat hänelle veroa.

Valloitettuaan nyt heimojen kaupungit Herrat kokoontuivat neuvottelemaan ja päättivät linnoittaa rotkot ja kaupungit. Partiot lähtivät tarkkailemaan vihollista ja asuttamaan valloitettuja alueita.

- Tämä vain siltä varalta, että heimot saattaisivat palata, Herrat sanoivat kokoonnuttuaan neuvonpitoon.

Sitten partiot lähtivät omiin asemiinsa.

- Noista alueista tulee samanlaisia kuin meidän linnoituksemme ja kaupunkimme, muurit ja varustuksetkin ovat samanlaisia; nyt meidän urheutemme ja kuntomme joutuvat koetukselle, sanoivat Herrat, kun he menivät kukin eri suvuille osoitetuille paikoille taistelemaan vihollista vastaan.

Ja kun Herrat olivat antaneet ohjeensa, partiot menivät vahvistamaan rotkoja ja kaupunkeja.

- Menkää sinne, koska ne ovat jo meidän

maatamme! Älkää pelätkö, vaikka siellä vielä olisi vihollisia, jotka aikoisivat tappaa teidät; antakaa nopeasti tieto siitä, niin minä tulen tappamaan heidät! sanoi heille Quicab, kun hän hyvästeli heidät kaikki Galelin ja Ahtzic-Vinacin[126] läsnä ollessa.

Viivyttelemättä jousi- ja linkomiehet lähtivät liikkeelle. Koko Quichén kansan isoisät ja isät menivät asemiinsa. Heitä oli joka vuorella vuorten vartiomiehinä, jousi- ja linkomiehinä vartiossa. He olivat kaikki samaa alkujuurta ja heillä oli yhteinen jumala.

Kaikki he lähtivät, kaikki Uvilásta[127] ja Chulimalista, Zaquiyásta, Xahbaqiehista, Chi-Temahista, Vahxalahuhista ja Cabracánista[128], Chabicac-Chi-Hunahpústa ja Macásta[129], Xoyabahista[130], Zaccabahásta[131], Ziyahásta[132], Miquinásta[133], Xelahuhista[134] ja myös rannikolta lähdettiin. He lähtivät sotaan suojelemaan maata noiden neljän Herran käskystä: Quicabin ja Cavizimahin, jotka olivat Ahpopina ja Ahpop-Camhána, sekä Galelin ja Ahtzic-Vinacin käskystä.

Heidät lähetettiin vartioimaan maata Quicabin ja Cavizimahin vihollisilta; nämä kuninkaat olivat Cavecin Talosta. Samoin heidän piti suojella maata Queemán, nihaibien Herran, vihollisilta, sekä Achac-Iboyn, Ahau-Quichén Herran, vihollisilta. Nämä olivat niiden Herrojen nimet, jotka lähettivät poikansa ja alamaisensa vuorille, jokaiselle niistä.

He lähtivät empimättä, ottivat vankeja ja toivat ne Quicabin ja Cavizimahin sekä Galelin ja Ahtzic-Vinacin eteen. Jousi- ja

linkomiehet sotivat ja ottivat sotavankeja. Joistakin sotureista tuli sankareita, kun he puolustivat asemiaan, ja Herrat palkitsivat heidät antamalla heille lahjoja, kun he tulivat luovuttamaan vankinsa.

Myöhemmin kokoonnuttiin neuvottelemaan Herrojen Ahpopin, Ahpop-Camhán, Galelin ja Ahtzic-Vinacin määräyksestä, ja sovittiin, että sukujen päämiehenä pidettäisiin arvoltaan ensimmäistä. - Minä olen Ahpop! - Minä olen Ahpop-Camhá! - Minusta tulee arvoltani Ahpop; sinä, Ahau-Galel, saat Galelin arvon, sanoivat Herrat kokouksessaan.

Samoin päättivät tamubit ja Ilocabit. Nämä kolme sukulaiskansaa toimivat samalla tavalla, kun ne ensimmäistä kertaa ylensivät poikiaan ja alamaisiaan ja nimittivät heitä päälliköiksi. Sellainen oli neuvottelun tulos. Mutta heistä ei tehty päälliköitä täällä Quiché-maassa. Sillä vuorella on oma nimensä, jolla heidän pojistaan ja alamaisistaan ensi kertaa tehtiin päälliköitä. Tämä tapahtui silloin, kun heidät kaikki oli lähetetty jokainen omalle vuorelleen ja sen jälkeen koottu yhteen. Xebalax ja Xecamax ovat niiden vuorten nimet, joilla heistä tehtiin päälliköitä ja joilla he ottivat vastaan arvoasemansa. Tämä tapahtui Chulimalissa.

Tällä tavalla he saivat arvonimensä, ylennyksensä ja kunniamerkkinsä: Ahpop ja Ahpop-Camhá, Galel ja Ahtzic-Vinac nimesivät kaksikymmentä galelia ja kaksikymmentä ahpopia. Arvonimensä saivat kaikki galelahpopit ja yksitoista, joiden

arvo oli Nim-Chocohin; lisäksi nimitettiin Galel-Ahau, Galel Zaquic, Galel Ahchih, Rahpop-Achih, Rahtzalam-Ahchih ja Utzam-Ahchih. Nämä arvot soturit saivat silloin, kun heidät nimitettiin ja heille myönnettiin heidän kunniapaikkaansa kuuluvat arvomerkit. He olivat quiché-kansan parhaat pojat ja alamaiset, heidän tiedustelijansa ja partiomiehensä, nuoli- ja linkomiehensä; he olivat Quichén muurit ja portti, linnoitus ja suoja.

Myös tamubit ja Ilocabit antoivat arvonimiä ja ylensivät poikansa ja alamaisensa, jotka olivat kunnostautuneet taistelutantereella.

Näin syntyivät galelahpopin arvonimitykset sekä muut arvonimet, jotka vielä nykyäänkin ovat käytössä kaikkialla. Ahpop ja Ahpop-Camhá sekä Galel ja Ahtzic-Vinac loivat ne.

Luku 11

Nyt me kerromme Jumalan talosta, jolla on sama nimi kuin jumalalla. Tohilin Suuri Rakennus oli cavecien temppelin nimi. Nihaibien temppelin nimi oli Avilix, ja Hacavitz oli Ahau-Quichén[135] kansan jumalantemppelin nimi.

Cahbahássa oli suuri rakennus, jonka nimi oli Tzutuhá.[136] Siellä oli kivi, jota palvoivat kaikki quiché-kansan Herrat ja heimot.

Ensin kansat uhrasivat Tohilille, sitten ne menivät osoittamaan kunnioitustaan Ahpo-

pille ja Ahpop-Camhálle. He veivät näille kuninkaille komeita sulkia ja maksoivat näille veronsa. Ja kuninkaat, joille he maksoivat kymmenyksiä, olivat Ahpop ja Ahpop-Camhá, jotka olivat valloittaneet heidän kaupunkinsa.

Suuria Herroja ja mahtajia olivat ihmetekoihin kykenevät kuninkaat Gucumatz ja Cotuhá, samoin kuin kuninkaat Quicab ja Cavizimah. He tiesivät, tulisiko sota, kaiken he näkivät selvänä edessään; he näkivät silmissään taistelut, verilöylyt ja nälänhädän. He tiesivät nämä hyvin, koska oli olemassa paikka, jossa saattoi nähdä kirjan, jota he sanoivat Popol Vuhiksi.

Mutta he eivät olleet vain tällä tavalla Herroja. Vaikuttavia olivat myös heidän paastonsa, joilla he kiittivät siitä, että heidät oli luotu ja että heillä oli valtakuntansa. He paastosivat[137] pitkään ja uhrasivat jumalilleen. Ja nyt kerromme, kuinka he paastosivat: yhdeksän miestä paastosi ja yhdeksän uhrasi ja poltti suitsuketta Tohilille. Välillä taas kolmetoista miestä paastosi, kolmetoista uhrasi ja poltti suitsuketta. He söivät jumalansa edessä vain hedelmiä, zapoteja, matasanoja ja jocoteja. Tortilloja he eivät syöneet.

Olipa uhraamassa seitsemäntoista miestä tai kymmenen paastoamassa, niin he eivät syöneet. He täyttivät korkeat käskynsä ja siten osoittivat asemansa Herroina.

Heillä ei ollut naisiakaan, joiden kanssa nukkua, vaan he olivat yksin ja paastosivat jumalan talossa; he rukoilivat koko päivän, polttivat suitsuketta ja uhrasivat. Iltahämä-

rästä aamunsarastukseen asti he huusivat avuksi jumalaa kohottaen kasvonsa taivasta kohti ja rukoilivat pojilleen ja alamaisilleen hyvää elämää ja valtakunnalleen menestystä.

Tässä heidän rukouksensa jumalalle; näin he rukoilivat palavasti:

- Oi sinä ihana valkeus! Sinä, Huracán; sinä Taivaan ja Maan Sydän! Sinä runsauden lähde, tyttärien ja poikien antaja! Anna meille kunniaa ja yltäkylläisyyttä; turvaa poikiemme ja alamaistemme elämä ja menestys; anna niiden lisääntyä ja kasvaa, jotka tuovat Sinulle uhrilahjoja ja kääntyvät Sinun puoleesi poluilla ja pelloilla, jokien rannoilla ja rotkoissa, puitten ja pensaitten katveessa.

Anna heille tyttäriä ja poikia. Älköön heitä vaivatko epäonni tai kova kohtalo, älköön heitä petkutettako heidän tietensä tai tietämättään. Älkööt he joutuko vaaraan tai haavoittuko, älkööt joutuko kiusaukseen tai tuomituiksi; älkööt he astuko polullaan harhaan, älköön olko heidän tiellään kompastuskiviä älköötkä saako sillä kolhuja. Anna heille hyvät polut, kauniit ja tasaiset. Varjele heitä voimallasi, estä epäonneen joutumasta.

Käyköön hyvin niille, jotka uhraavat Sinulle; jotka tuovat ruokaa suuhusi, Sinulle, Taivaan Sydän, Maan Sydän; Sinulle, Majesteetti, Käärö, ja Sinulle, Tohil; Sinulle Avilix; Sinulle, Hacavitz, taivaan kansi ja maan pinta, neljä kolkkaa ja neljä ilmansuuntaa. Vallitkoon rauha ja hiljaisuus Sinun kasvojesi edessä, oi Jumala!

Niin Herrat rukoilivat, kun he ja nuo yh-

deksän miestä, nuo kolmetoista ja seitsemäntoista miestä paastosivat. He kaikki paastosivat päivällä ja uhratessaan jokainen Herra huusi Jumalaa poikiensa ja alamaistensa, kaikkien vaimojen ja lasten avuksi.

Tämä hinta heidän oli maksettava onnellisesta elämästä ja mahtiasemasta ja Ahpopin, Ahpop-Camhán sekä Galelin ja Ahtzic-Vinacin kuninkuudesta. He hallitsivat pareittain, toinen pari seurasi toista kantaen vastuuta kansan puolesta koko Quichén valtakunnassa.

Noiden sukulaiskansojen tavat ja jumalten palvontamenot olivat samaa alkujuurta. Tamubit ja Ilocabit sekä rabinalit ja cakchiquelit tulivat Tziquinahásta, Tuhalahásta ja Uchabahásta; alusta alkaen heidän tapansa olivat olleet samat. Mutta yhtä kansaa he olivat vasta silloin, kun he saivat kuulla Quiché-maassa, mitä heidän oli tehtävä.

Mutta tämä ei ollut kuninkaitten ainoa tapa hallita. He eivät vaatineet kansoilta loistavia lahjoja vaan vain syötävää ja juotavaa. Eivät he niitä ostaneetkaan, sillä he olivat taistelemalla voittaneet valtakuntansa, saavuttaneet voimansa ja herruutensa.

Valloitetut maat ja kaupungit, pienet ja suuret, maksoivat kuitenkin runsaita lunnaita: ne toivat jalokiviä ja metalleja, hunajaa, rannerenkaita, joissa oli smaragdeja ja muita arvokkaita kiviä, ja pääkoristeita, jotka oli tehty sinisistä[138] sulista – tämä oli veroa kaupungeilta. Tämä kaikki tuotiin noille mahtikuninkaille Gucumatzille ja Cotuhálle, Quicabille ja Cavizimahille, Ahpopille ja Ahpop-Camhálle, Galelille ja Ahtzic-Vinacille.

He saivat paljon aikaan ja alistivat monia kansoja, jotka tulivat maksamaan veroa quichéille; murheissaan he sen maksoivat. Silti quiché-kansan valta ei kasvanut nopeasti, vaan vasta Gucumatz alkoi laajentaa valtakuntaa. Siten alkoi hänen ja Quichén kansan suuruus.

Ja nyt luettelemme Herrojen sukupolvet ja kerromme heidän nimensä; tässä siis kaikki Herrat vielä kerran.

Luku 12

Tässä ovat hallitsijoitten sukupolvet ja heidän hallituskautensa siinä järjestyksessä, että ensimmäisinä ovat ensimmäiset isoisämme ja isämme Balam-Quitzé, Balam-Acab, Mahucutah ja Iqui-Balam, jotka elivät siihen aikaan, kun ilmestyi aurinko, kun kuu ja tähdet ilmestyivät.

Nyt siis kerromme sukupolvista ja hallituskausista järjestyksessä, alusta alkaen, siitä kuinka Herrat seurasivat vallassa toisiaan pareittain; siitä kun he tulivat valtaan, siihen saakka, kun he kuolivat; nimeämme kaikki kaupungin Herrat esi-isineen, kaikki Herrat, jokaisen heistä. Tässä esittelemme yksitellen Quichén kansan kaikki Herrat.

Balam-Quitzé, cavecien kantaisä.

Qocavib, Balam-Quitzén jälkeen toista sukupolvea.

Balam-Conaché, Ahpopin arvonimen ensimmäinen haltija, kolmatta sukupolvea.

Cotuhá ja *Iztayub,* neljättä sukupolvea.

Gucumatz ja *Cotuhá*, ensimmäiset mahtikuninkaat; he kuuluivat viidenteen sukupolveen.

Tepepul[139] ja *Iztayul*, kuudetta sukupolvea.

Quicab ja *Cavizimah*, seitsemännet vallanperimysjärjestyksessä.[140]

Tepepul ja *Iztayub*, kahdeksatta sukupolvea.

Tecum ja *Tepepul*, yhdeksäs sukupolvi.[141]

Vahxaqui-Caam ja *Quicab*, kuninkaitten 10. sukupolvea.[142]

Vucub-Noh ja *Cauutepech*, kuninkaitten yhdettätoista sukupolvea.[143]

Oxib-Queh ja *Beleheb-Tzi*, kuninkaitten kahdettatoista sukupolvea. Nämä hallitsivat silloin, kun Donadiú[144] saapui. Espanjalaiset hirttivät heidät.

Tecum ja *Tepepul*, jotka maksoivat veroa espanjalaisille; heillä oli poikia ja he olivat kuninkaitten kolmattatoista polvea.[145]

Don Juan de Rojas ja *don Juan Cortés*,Tecumin ja Tepepulin pojat, olivat kuninkaitten neljättätoista polvea.

Nämä siis ovat Ahpopin ja Ahpop-Camhán eli Cavecin quiché-Herrojen valtakunnan sukupolvet järjestyksessä.

Ja nyt nimeämme vielä suvut eli niiden Herrojen Suuret Talot, jotka seuraavat Ahpopia ja Ahpop-Camháta. Nämä ovat Cavecin yhdeksän suvun, yhdeksän Suuren Talon nimet, ja tämä ovat jokaisen Suuren Talon Herran arvonimi:

Ahau-Ahpop, Suuri Talo. Cuhá oli tä-

män Suuren Talon nimi.

Ahau-Ahpop-Cambá, jonka Suuri Talo oli nimeltään Tziquinahá.

Nim-Chocoh-Cavec, Suuri Talo.

Ahau-Ah-Tobil, Suuri Talo.

Ahau-Ah-Gucumatz, Suuri Talo.

Popol-Vinac Chituy, Suuri Talo.

Lolmet-Quehnay, Suuri Talo.

Popol-Vinac Pahom Tzalatz Ixcuxebá, Suuri Talo.

Tepeu-Yaqui, Suuri Talo.

Nämä siis ovat yhdeksän cavecien sukua. Ja niillä heimoilla oli paljon poikia ja alamaisia, jotka kuuluivat näiden yhdeksän Suuren Talon alaisuuteen.

Tässä ovat nihaibien yhdeksän Suurta Taloa. Mutta ensin kerromme heidän hallitsijoidensa perimysjärjestyksen. He saivat alkunsa yhdestä ainoasta esi-isästä silloin kun, kun aurinko alkoi loistaa, kun valo syntyi.

Balam-Acab, ensimmäinen isoisä ja isä.

Qoacul ja *Qoacutec*, toinen sukupolvi.

Cochahuh ja *Cotzibahá*, kolmas sukupolvi.

Beleheb-Queh, neljäs sukupolvi.

Cotuhá, kuninkaitten viides sukupolvi.

Batzá, kuudes sukupolvi.

Iztayul, kuninkaitten seitsemäs sukupolvi.

Cotuhá, perimysjärjestyksessä kahdeksas.

Beleheb-Queh, yhdeksäs järjestyksessä.

Quemáksi kutsuttu, kymmenes sukupolvi.

Ahau-Cotuhá, yhdestoista sukupolvi.

Don Christóvaliksi nimetty, joka hallitsi espanjalaisten aikana.
Don Pedro de Robles, tämänhetkinen Ahau-Galel.

Nyt luettelemme ne päälliköt, jotka ovat Ahau-Galelin jälkeläisiä. Nyt nimeämme jokaisen Suuren Talon Herran.

Ahau-Galel, ensimmäinen nihaibien Herra, Suuren Talon päämies.
Ahau-Ahtzic-Vinac, Suuri Talo.
Ahau-Galel Cambá, Suuri Talo.
Nimá-Cambá, Suuri talo.
Uchuch-Cambá, Suuri Talo.
Nim-Chocob-Nihaib, Suuri Talo.
Ahau-Avilix, Suuri Talo.
Yocolatam, Suuri Talo.
Nimá-Lolmet-Ycoltux, Suuri Talo.

Nämä ovat siis nihaibien Suuret Talot; nämä olivat nihaibien yhdeksän sukua. Niillä Herroilla, joiden nimet olemme maininneet ensimmäiseksi, oli suuret suvut.

Tässä nyt Ahau-Quichén jälkipolvien isoisät ja isät.

Mahucutah, kantaisä.
Qoahau, toisen kuninkaitten sukupolven nimi.
Caglacán.
Cocozom.
Comahcun.
Vucub-Ah.
Cocamel.
Coyabacoh.
Vinac-Bam.

Nämä olivat Ahau-Quichén kuninkaat; tämä on heidän sukupolviensa järjestys.

Kerromme nyt niiden Herrojen nimet, joilla oli Suuria Taloja; oli vain neljä Suurta Taloa:

Ahtzic-Vinac-Ahau oli ensimmäinen Herra, jolla on Suuri Talo.

Lolmet-Ahau, toinen Herra, jolla on Suuri Talo.

Nim-Chocoh-Ahau, kolmas Herra, jolla on Suuri Talo.

Hacavitz, neljäs Herra, jolla on Suuri Talo.

Ahau-Quichén Suuria Taloja oli siis neljä.

Oli kaikkiaan kolme Nim-Chocohia, jotka olivat saaneet quiché-kansan Herroilta isällisen määräysvallan. Nuo kolme Chocohia julistivat yhdessä äitien säädökset, isien säädökset. Korkea oli noiden kolmen Chocohin asema.

Ensimmäinen oli cavecien Nim-Chocoh, toinen oli nihaibien Nim-Chocoh ja ahauquichien Nim-Chocoh-Ahau oli kolmas Nim-Chocoh, eli nuo kolme Chocohia edustivat jokainen heimoaan.

Ja tällainen oli quiché-kansan elämä. Enää ei ole Popol Vuh -kirjaa, joka muinoin oli kuninkailla,[146] sillä se on kadonnut.

Näin päättyi quiché-kansan elämä. Nykyisin noita alueita sanotaan Santa Cruziksi.[147]

SELITYKSIÄ

ESIPUHE

1. X äännetään: sh

2. Quiché-kansan muinaistarun alussa tuntematon tekijä käyttää Quiché-nimeä maasta, kaupungista ja kansasta. Sana *quiché*, *queché* tai *quechelah* merkitsee metsää monissa Guatemalan intiaanikielissä, ja sana johtuu alkuperäisistä mayan sanoista *qui*, *quiy*, paljon, ja *che*, puu. Quiché (maa jossa on paljon metsää, metsien peittämä maa) oli 1500-luvulla Guatemalan sisäosissa eläneen mahtavimman kansan nimi. Sama merkitys on náhuatlin kielessä sanalla *Quauhtlemallan*, joka todennäköisesti on suora käännös nimestä Quiché ja joka kuvaa oikeaan osuvasti vuoristoista ja hedelmällistä maata Meksikosta etelään. Epäilemättä asteekkinimeä Quauhtlemallan, josta tulee nykyinen Guatemalan nimi, käytettiin koko maasta eikä vain cakchiquelien pääkaupungista Iximchéstä. Koko tämä Jukatanista etelään sijaitseva alue ja Petén-Itzán alue oli tunnettu ennen espanjalaisten valloitusta nimillä Quauhtlemallan ja Tecolotlán (nykyään Verapaz). Sana *tecolote* merkitsee pöllöä Meksikossa.

3. Kirjoittaessaan quiché-kansan historiaa ja kuvatessaan sen alkuperää ja kehitystä tekijä on todennäköisesti käyttänyt hyväkseen sekä suullista traditiota että vanhoja maalauksia ja hieroglyfejä. Bernardino de Sahagún kertoo, että vaeltaessaan kohti Itää (Jukatania) tolteekkipapit kuljettivat mukanaan "kaikki maalaukset, joissa olivat kuvattuina kaikki heitä koskevat asiat ja heidän muinaiset esineensä". Popol Vuhin neljännen osan 6. luvussa kerrotaan, että Herra Nacxit (Quetzalcóatl) antoi quiché-päälliköille mm. "Tulánin maalaukset, joiksi niitä kutsuttiin ja joihin he olivat merkinneet historiansa".

4. Nämä ovat jumaluuksien nimiä, jotka on järjestetty luojapareittain Quichén kansan dualistisen käsityksen mukaisesti:

Tzacol ja **Bitol**, Luoja ja Muotoilija.

Alom, jumal'äiti, joka synnyttää pojat, kirjaimista *al*, poika, ja *alân*, synnyttää. **Qaholom**, jumal'isä, joka siittää pojat, sanasta *qabol*, isän poika, ja *qabolab*, siittää. Francisco Ximénez kutsuu heitä äidiksi ja isäksi; intiaanit kutsuivat heitä Bartolomé de Las Casasin mukaan Suureksi Isäksi ja Suureksi Äidiksi, jotka olivat taivaassa.

Hunahpú-Vuch, metsästävä naarasketttu, aamuruskon jumala; *vuch* on hetki ennen sarastusta. Hunahpú-Vuch on Eduard Selerin mukaan naisvoimainen jumaluus. **Hunahpú-Utiú**, metsästävä kojootti, yön jumala, miesvoimainen jumala.

Nimeä *Hunahpú* on tulkittu monella tapaa. Kirjaimellisesti se tarkoittaa puhallusputkella metsästäjää, ampujaa; *ahpú* on mayaksi metsästäjä. Hunahpú olisi siis yleensä metsästäjä, joka hankkii ruokaa; *hun*-sanalla on mayan kielessä yleisen ja universaalin merkitys. Muinaisten mayojen pääjumala oli ollut nimeltään *Hunab Ku*, "ainoa jumala". Häntä ei voinut esittää kuvallisin keinoin, koska hänet käsitettiin aineettomaksi. Hunahpú on myös quiché-kalenterin kahdeskymmenes päivä, jota pidettiin eniten arvossa. Se vastaa mayojen sanaa *Ahau*, herra tai päällikkö, ja náhuatlin sanaa *Xóchitl*, kukka ja aurinko.

Zaqui-Nimá-Tziís, Suuri valkoinen nokkakarhu, iän vanhentama äitijumala, ja hänen puolisonsa **Nim-Ac**, Suuri villisika, jonka nimi on epähuomiossa jäänyt pois tästä kohdasta, mutta joka esiintyy seuraavassa luvussa.

Tepeu, kuningas tai hallitsija, náhuatlin sanasta *Tepeuh, tepeuani*, jonka Alonso de Molina kääntää sanalla valloittaja tai taistelun voittaja; mayankielinen muoto on *ah tepehual*, joka on todennäköisesti meksikolaisperäinen sana. **Gucumatz**, vihreitten sulkien peittämä käärme, quichénkielisestä sanasta *guc*, mayaksi *kuk*, vihreät sulat, mikä tarkoittaa quetzal-linnun sulkia, ja *cumatz*, käärme; quichénkielinen muunnos sanasta *Kukulcán*, mikä on *Quetzalcóatlin* mayankielinen nimi. Quetzalcóatl oli tolteekkién kuningas, valloittaja, mayakulttuurin

kehittäjä ja Jukatanin jumala mayojen Uuden valtakunnan kaudella. Tepeu ja Gucumatz esiintyvät Popol Vuhissa siihen saakka, kunnes tämä jumalpari muuttuu **Tohiliksi** kolmannessa osassa, jolloin Tohililla tarkoitetaan Quetzalcóatlia.

U Qux Cho, järven sydän tai henki. **U Qux Paló**, meren sydän tai henki. Tätä jumalparia kutsuttiin myös Taivaan Sydämeksi, **u Qux Cahiksi**.

Ah Raxá Lac, vihreän vadin tai maan Herra; **Ah Raxá Tzel**, vihreän astian tai sinisen maljan Herra, kuten Ximénez sanoo tarkoittaen taivasta.

5. **Ixpiyacoc** ja **Ixmucané**, vanha mies ja vanha nainen (mayaksi *ixnuc* on vanha nainen) vastaavat Meksikon jumalia Cipactonal ja Oxomoco, jotka tolteekkien legendan mukaan olivat tietäjiä, keksivät astrologian ja järjestivät ajanlaskun eli kalenterin.

6. *Popo Vuh* tai *Popol Vuh*, kirjaimellisesti yhteisön kirja. Sana *popol* on mayaa ja merkitsee yhdessäoloa, kokousta tai yhteistaloa. *Popol na* on "yhteisön talo, jonne kokoonnutaan käsittelemään valtion asioita" Diccionario de Motulin mukaan. *Pop* on quichénkielinen verbi, joka tarkoittaa koota, yhdistää, väen kokoontumista Ximénezin mukaan; ja popol on asia, joka kuuluu yhteisölle tai kansalle. Tästä syystä Ximénez tulkitsee Popol Vuhin Yhteisön tai Neuvoston Kirjaksi. *Vuh* tai *uúb* on kirja, paperi tai suikale ja se tulee mayan sanasta *hûun* tai *úun*, joka merkitsee sekä paperia että kirjaa ja lisäksi puuta (Ficus cotinifolia), jonka kuorta käytettiin paperinvalmistukseen.

7. Neljä pääilmansuuntaa Brasseur de Bourbourgin mukaan.

8. Kun luetellaan henkilöitä sukupuolen mukaan, huomattakoon, että Popol Vuh nimeää kohteliaasti ensin naisen.

9. He olivat vedessä, koska quichét yhdistivät Gucumatzin nimen veteen. Piispa Nuñez de la Vega sanoo, että Gucumatz on sulkakäärme, joka liikkuu vedessä.

10. *Guc* tai *q'uc, kuk* mayaksi, on lintu, jota nykyään kutsutaan quetzaliksi (Pharomacrus mocinno); tämän linnun kauniit, vihreät pyrstösulat ovat myös samannimisiä. *Raxön* tai *raxom* on toinen lintu, jolla on taivaansiniset höyhenet Bassetan mukaan. Näitä trooppisia lintuja on erityisen runsaasti Verapazin seudulla, ja näiden lintujen sulkia on aina käytetty kuninkaitten ja korkea-arvoisten herrojen koristeina juhlatilaisuuksissa.

11. *Huracán,* jalka; jumalan ensimmäinen ilmentymä on nimeltään **Caculhá Huracán**, yksijalkainen salama tai salama; toinen on **Chipi Caculhá**, pieni salama. Tämä on Ximenézin tulkinta. Kolmas ilmentymä, **Raxa Caculhá**, on vihreä salama saman kirjoittajan mukaan, ja Brasseurin mukaan salama tai jyrinä. Adjektiivilla *rax* muiden merkitysten ohella on merkitys yllättävä tai äkillinen. Cakchiquelin kielessä *raxhaná-hih* on salama. *Racánilla* on quichén ja cackchiquelin kielessä suuren ja pitkän merkitys. *Caculhá* tarkoittaa quiché-kielessä myös punaista kärpässientä (Amanita muscaria) Tedlockin mukaan.

12. Quichén kielelle ominaiseen tapaan kirjoittaja kertoo lyhyesti, kuinka Muotoilijoitten mielessä syntyi ajatus luoda ihminen. Quiché-kansan ajatustavan mukaan oli välttämätöntä luoda ihminen, luomistyön viimeinen ja korkein saavutus. Ihmisen luomista suunniteltiin tässä vaiheessa, mutta kuten kertomuksen edetessä selviää, ihminen luotiin vasta paljon myöhemmin.

13. Muinoin intiaanit uskoivat, että vuorilla asusti tällaisia pieniä olentoja, vartijoita, metsän henkiä, eräänlaisia haltioita.

14. Tässä puhutaan molemmista isovanhemmista Ixpiyacocista ja Ixmucanésta kollektiivisesti. Myöhemmin heistä käytetään heidän omia nimiään.

15. Kirjailija kutsuu nimellä kaksi kertaa äiti Hunahpú-Vuchia ja nimellä kaksi kertaa isä Hunahpú-Utiúta ja määrittelee tällä tavalla luojaparin sukupuolen.

16. Tekstissä luetellaan tuon ajan tavallisia ammatteja. Tolteekit olivat taitavia hopeaseppiä. Legendan mukaan heitä oli opettanut itse Quetzalcóatl.

17. *Tzité* (Erythrina corallodendron), *árbol de pito* Guatemalassa ja *tsompanquahuitl* Meksikossa. Sen hedelmä on palko, jossa on pavunnäköisiä, punaisia siemeniä. Intiaanit käyttivät ja käyttävät niitä yhä maissin siementen kanssa ennustamiseen ja noituuteen.

18. Vanha mies on *Ah tzité*, se joka ennustaa tzitén siemenistä; Basseta tulkitsee sanan velhoksi.

19. Tätä Typhaceae-heimoon kuuluvaa kasvia käytettiin mattojen valmistukseen.

20. Ximénezin mukaan *Xecotcovach* oli lintu, todennäköisesti kotka *(cot)* tai varpushaukka. *Camalotz* oli ilmeisesti suuri vampyyri Camazotz, kuoleman lepakko, sama joka haukkasi Hunahpún pään irti kirjan toisessa osassa. *Cotzbalam* voidaan tulkita väijyksissä olevaksi jaguaariksi. *Tucumbalam* on tapiirin toinen nimi. (Recinos, 1950)

21. Koirat, joiden lihaa puumiehet söivät, olivat muuan koiralaji, josta espanjalaiset kronikoitsijat käyttivät nimeä hiljaiset koirat, koska ne eivät haukkuneet. Siipikarjaa olivat kalkkunat, fasaanit ja kanat.

22. Guatemalan intiaanit uskoivat vielä espanjalaisvalloitusten jälkeen *Apologética Historia de las Indias* -teoksen (luku CCXXXV, s. 620) mukaan, että muinaisina aikoina oli ollut vedenpaisumus ja että joskus tulisi maailmanloppu. Nämä uskomukset ovat samantapaisia kuin tässä kuvatut.

23. *Anales de Cuauhtitlán* -teoksen mukaan maan neljännellä kaudella "monet ihmiset hukkuivat tai sinkoutuivat vuorille ja muuttuivat apinoiksi".

24. Seitsemän Papukaijaa, **Vucub-Caquix.** Quichét käyttivät usein numeroa seitsemän (*vucub*) erisnimissään.

25. Tämä on viittaus tulvaan, joka tuhosi puuihmiset. Myöhemmin kertoja antaa ymmärtää, että Vucub-Caquix oli olemassa tulvan aikana. Intiaanit uskoivat yleisesti, etteivät kaikki ihmiset tuhoutuneet vedenpaisumuksessa.

26. Nance-puu (Byrsonima cotinifolia tai crassifolia); kaunis trooppinen puu, jonka hyvin aromaattiset hedelmät muistuttavat valkoisia kirsikoita.

27. Tässä on Hun-Hunahpú Hun-Ahpún tilalla, selvä virhe, joka korjautuu kertomuksen edetessä.

28. **Zaqui-Nim-Ac,** Suuri Valkoinen Villisika; **Zaqui-Nimá-Tziis,** Suuri valkoinen nokkakarhu. Vanha mies ja vanha nainen eli luojapari, jolla on useita eri nimiä tarinan ensimmäisessä osassa.

29. Neljäsataa nuorukaista. Luku tarkoittaa suurta joukkoa.

30. *Ec* on suuri, kiiltävälehtinen Bromeliácea-heimon kasvi, joka elää puissa päällyskasvina.

31. Meauánin vuori on Rabinalin kaupungista länteen, Chixoy-joen alueella.

32. Kalkki tai luonnonsementti.

TOINEN OSA

33. Huomattakoon että sen viittauksen lisäksi, jossa puhutaan Hunahpún ja Ixbalanquén vanhemmista, näitä kirjan pääsankareita ei mainita, ennen kuin kerrotaan heidän syntymästään toisen osan luvussa

5. Siinä kerrotaan tarinan toinen puoli, jonka tekijä tässä jättää tahallaan hämärään.

34. Tämä tarkoittaa aikaa ennen aurinkoa ja kuuta ja ennen ihmisen luomista.

35. *Hun-Hunahpú*, 1-Hunahpú; *Vucub-Hunahpú*, 7-Hunahpú, ovat kaksi quiché-kalenterin päivää. Kuten tiedetään, muinaiset intiaanit merkitsivät päivät laittaen numeron jokaisen eteen, niin että muodostui 13 päivän sarjoja, jotka toistuvat keskeytyksettä kunnes muodostuu 260 päivän sykli, jota mayat kutsuivat sanalla *tzolkín* ja quichét *cholquih*. Lapselle oli tapana antaa nimeksi syntymäpäivän nimi.

36. *Ah chuen* mayaksi tarkoittaa artesaania, käsityöläistä. (Diccionario de Motul)

37. *Voc* tai *vac*, haukka

38. *Chi-Xibalbá:* Isä Coto sanoo, että muinoin tämä nimi *Xibalbay* tarkoitti paholaista, kuolemaa tai näkyjä, jotka ilmestyivät intiaaneille. Jukatanilla sillä oli sama merkitys. Xibalbá oli paholainen ja *xibil* merkitsee näyn tai aaveen katoamista Diccionario de Motulin mukaan. Mayoilla oli tanssi, jota he kutsuivat nimellä *Xibalbá ocot* eli paholaistanssi. Xibalbássa asui ihmisen vihollisia. **Hun-Camé**, 1-Kuolema, ja **Vucub-Camé**, 7-Kuolema, ovat Xibalbán korkeimpia Herroja. Muita Herroja ovat Ximénezin mukaan **Xiquiripat**, Lentävä Kori; **Cuchumaquic**, Verenkerääjä; **Ahalpuh**, Paiseiden Herra; **Ahalganá**, Vesipöhön Herra; **Chamiabac**, Luuvaltikan Herra; **Chamiaholom**, Pääkallovaltikan Herra; **Ahalmez**, Kurjuuden Herra; **Ahaltocob**, Haavojen Herra; **Xic**, Haukka ja **Patán**, Kantoremmi. Quichén kansalle Xibalbá oli maan alla oleva paikka. Siellä oli yhdeksän "kerrosta", alin niistä pahin. Vastaavasti taivaassa oli kolmetoista "kerrosta" ja ylin niistä oli paras.

39. Pallopelissä tarvittavia välineitä. Kumista tehty pallo oli noin 3 kilon painoinen. Pelaajilla, jotka olivat ylhäisöön kuuluvia nuorukaisia, oli lantio-, polvi-

ja pääsuojukset. Peliä varten rakennettiin kenttiä kaupunkeihin ja palatseihin. Tätä rituaalipeliä pelasivat joukkueet, joiden vahvuus oli 1-15 pelaajaa. Peliä valvoivat pappiserotuomarit. Hävinneen joukkueen kapteeni uhrattiin, voittomaalin tehnyt vapautui taloudellisista huolista. (Talvitie-Hiltunen, *Mayamaa*, 1993)

40. Kasvosuojus tai maski Ximénezin mukaan. Kaikki nämä välineet olivat tarpeen rajussa pallopelissä; pelaajat käyttivät niitä myös koristeinaan.

41. Quichén kansan Herrojen ja päälliköiden arvonimiä.

42. *Chabi-Tucur*, nuolipöllö; *Huracán-Tucur*, yksijalkainen pöllö tai jättiläispöllö; *Caquix-Tucur*, papukaijapöllö; *Holom-Tucur*, pöllön pää tai pöllö, jonka tunnistaa päästä. *Tucur* on pöllö quichén kielellä. Näin kutsutaan myös erästä Verapazin kylää, San Miguel Tucurúta. Guatemalassa tätä yölintua nimitetään hämäävästi sekä tucurúksi että *tecoloteksi*, joka tulee náhuatlinkielisestä nimestä *tecolotl*.

43. Suuri Carchah, Verapazissa oleva tärkeä asutuskeskus, jonne quichét näyttävät sijoittaneen Popol Vuhin myyttiset tapahtumat. Tämän alueen paikoilla on yhä muinaisia nimiä.

44. *Nu zivan cul*, rotkoni tai ahdas rotko. *Cu zivan*, ahdas, kapea rotko. *Zivan* on rotko, mutta siten kutsutaan myös maanalaisia luolia Verapazissa ja Peténissä. Tässä luvussa olevat topografiset tiedot, samoin kuin muut viittaukset tässä toisessa osassa osoittavat, että quichéillä oli muinoin hyvinkin tarkkoja näkemyksiä Xibalbán kuningaskunnan sijainnista, paikasta, jossa elivät julmat ja itsevaltaiset päälliköt; mytologisina aikoina quichét olivat heidän alamaisinaan.
Tämän luvun mukaan Xibalbán polku alkaa Carchahin suuresta kaupungista, joka vielä nykyäänkin on joidenkin kilometrien päässä Cobánista, Alta Verapazin maakunnan pääkaupungista. Carchahista polku laskeutuu "hyvin jyrkkiä portaita" rotkoihin, joiden pohjalla virtaa vuolas joki; toisin sanoen joki virtaa

sisämaan vuorilta Petenin alangolle, itzojen alueille. Tämän toisen osan lopussa sanotaan, että Xibalbán väki oli *Ah-Tza, Ah-Tucur*, pahoja, pöllöjä. Nämä sanat voidaan tulkita myös ikään kuin "nuo, jotka asuvat Itzássa" (Petén) ja "nuo, jotka asuvat Tucurissa" tai Tecolotlániksi, pöllöjen maaksi (Verapaz). Ne ovat kaksi aluetta Pohjois-Guatemalassa ja muinoin hyvin tunnettuja. Sinne asti quichét eivät ole voineet ulottaa valloituksiaan. Nämä nimet vahvistavat tekstin topografisia viittauksia. Heimot, jotka suhteellisen myöhään asettuivat Guatemalan sisäosien vuorille, uskoivat epäilemättä, että alueen pohjoisosissa asui heidän entisiä vihollisiaan, samoja, jotka olivat surmanneet heidän esi-isiään. Nämä pohjoisen asukkaat olivat Vanhan valtakunnan mayoja, joiden yksi sukuhaara, itzat, oli viimeinen heimo, joka antautui espanjalaisille 1600-luvun lopulla. Muut hajanaiset tiedot Popol Vuhissa osoittavat, että Xibalbá oli syvä, maan alla oleva paikka, kuilu, josta on kiivettävä maan pinnalle. Tämän saman quiché-dokumentin mukaan Xibalbán Herrat eivät olleet jumalia eivätkä kuolemattomia, vaan kieroja, tekopyhiä, kateellisia ja vallanhimoisia. Tarinan edetessä selviää, että he eivät olleet voittamattomiakaan.

45. Xibalbán neljä polkua ovat erivärisiä: "Mayojen kosmos käsitti neljä pääilmansuuntaa, joista tärkein oli meidän pohjoiseemme osoittava itä. Kullakin ilmansuunnalla oli tunnusvärinsä: pohjoisella valkoinen, etelällä keltainen, lännellä musta ja idällä punainen. Keskustaa kuvasi vihreä. Mayat eivät tehneet eroa sinisen ja vihreän välillä, ne ovat synonyymisia, sana *yax* kuvaa niitä molempia. - -Ilmansuunnilla oli myös tärkeä divinatorinen merkitys, ja ne tulivat huomioiduiksi useassakin mayojen kalendaarisessa konstruktiossa." (Talvitie-Hiltunen, 1993)

46. *Chab* quichén kielellä, *ocotl* Meksikossa, pihkaista mäntyä, jota intiaanit käyttävät valaisemiseen.

47. *Zaquitoc*, kirjaimellisesti "valkoinen veitsi", piikiveä, josta intiaanit tekivät ihmisuhrauksissa käytetyt veitsensä. Tässä on kysymyksessä sanaleikki: soihtu *chab* ja piikivi *cha* muistuttavat sanoina toisi-

aan. Xibalbán vieraita uhattiin näin uhriveitsellä.

48. *Chay*, obsidiaani, lasimainen aine, musta laavakivi, kansanomaisesti "salaman kivi", josta intiaanit irrottivat pieniä teräviä liuskeita veitsiin, puukkoihin ja nuolten kärkiin.

49. Vaikka tästä ei ole aikaisemmin puhuttu, Ixquic tiesi oikein hyvin, että Herrat halusivat polttaa hänen sydämensä. Se oli mayojen vanha tapa.

50. Veripuu, jonka eurooppalaiset tuntevat nimellä traakkipuu; trooppinen kasvi, jonka mahla on tummanpunaista.

51. Näiden poikien isoäiti, Ixmucané, joka oli heille myös äitinä.

52. Viljelysten vartija.

53. Brasseur tulkitsee nämä nimet seuraavasti: **Ixtoh**, sateen jumalatar, **Ixcanil**, sadon jumalatar; **Ixcacou**, kaakaon jumalatar.

54. *Canté*, keltainen puu (Gliricidia sepium). Puu, jonka juurista mayat saivat keltaista väriä Diccionario de Motulin mukaan.

55. *Calzones*, todennäköisesti yksinkertainen lannevaate kuten meksikolaisten *maxtatl* tai mayojen *ex*.

56. Jukatanin taiteilijat rukoilivat itselleen lahjakkuutta ja taitoa Hunchevênilta ja Hun-ahaulta, jotka olivat Ixchelin ja Itzamnán (jumalatar ja jumala, joita mayat kunnioittivat) nuoremmat pojat, kertoo piispa Las Casas. (Apologética Historia de las Indias, luku CCXXXV.)

57. Turturikyyhkynen, mayaksi *mucyu*.

58. Nämä olivat muinaisten quiché-intiaanien arkiruokaa. He valmistivat kaakaon pavuista hyvin ravitsevaa juomaa. Samalla tavalla he käyttivät erästä kaakaolajia (Theobroma bicolor). Quichét kutsuivat sitä *pecíksi* ja Meksikossa se tunnetaan *pataxte*-nimellä.

59. Quiché-intiaanien ruoka käsitti pääasiassa tortilloja.

60. *Chilmulli* náhuatliksi, chile- tai aji-kastike; *aji*, punainen capsicum-pippuri.

61. Nestemäinen, punainen kastike oli ikään kuin peili. Se heijasti katosta hiiren liikkeet, niin että poikien ei tarvinnut nostaa katsettaan.

62. Haukka joka syö käärmeitä.

63. *Lotz*, niittysuolaheinä; *lotzquic*, kumi tai suolaheinän mehu. Brasseurin mukaan yrtti, joka luultavasti on oxalis. Väli-Amerikan intiaanit olivat selittäneet hänelle, että he käyttivät sitä poistamaan silmistä harmaakaihia.

64. Ximénezin mukaan kasvi nimeltään *chipilín* on palkokasveihin kuuluva kasvi (Crotalaria longirostrata). *Carinimac*; myös trooppinen kasvi.

65. Punertavat tai mustat muurahaiset, jotka liikkuvat öisin ja katkovat kasvien lehtiä ja kukkia. Guatemalassa ne tunnetaan kansanomaisella nimellä *zompopo*, joka on meksikolainen sana.

66. *Purpuvec* ja *puhuy* (äännetään purpukuek ja puhui) ovat quiché- ja cakchiquel-intiaanien pöllöistä käyttämiä nimiä. Ne jäljittelevät näiden lintujen huutoa.

67. Quichét kutsuvat uroskorppikotkaa *mama cuchiksi* tai vanhaksi zopilotemieheksi. Linnun identiteetillä ei kuitenkaan tässä ole merkitystä. Muinaisilla intiaaneilla oli tapana kuvata abstrakteja asioita luonnosta peräisin olevilla nimityksillä. Tässä tapauksessa käytetään korppikotka-sanaa symboloimaan pimeyttä, joka edeltää aamuruskoa.

68. Kirjaimellisesti mieskala, *hombres-peces*. Tekijä leikkii epäilemättä näillä sanoilla ilmaistakseen, että tarinan sankarit olivat vesien poikia.

69. Ixtzulin tanssissa tanssijoilla on pienet naamiot

ja päässä koristeina papukaijan pyrstösulat. De Landa kertoo, että kun vuosi vaihtuu ja alkaa Mulucin päivä, mayat tanssivat juhlissaan Jukatanilla korkeiden puujalkojen tanssia.

70. Nämä silmänkääntötemput, jotka tuovat mieleen intialaisten fakiirien vastaavat näytökset, olivat varsin tunnettuja Meksikon mayaintiaanien parissa. Sahagún kertoo kuvatessaan huastecojen, erään meksikolaisen, Jukatanin mayoille sukua olevan heimon, tapoja, että kun nämä tulivat takaisin Panutlaan tai Pánucoon, he "toivat mukanaan vanhat laulut, joita he lauloivat tanssiessaan ja samoin kaikki koristeet, joita he käyttivät tanssissa tai *areytossa*. He pitivät myös kovasti taikatempuista, joilla he huiputtivat ihmisiä saaden heidät uskomaan olemattomat asiat todeksi. He saivat ihmiset uskomaan, että he polttivat taloja, vaikka niin ei tapahtunutkaan, he taikoivat lammen täyteen kaloja, mutta se oli vain silmänlumetta, he tappoivat toisensa paloitellen lihansa ja paljon muuta, jonka saattoi nähdä, mutta joka ei ollut totta."

71. Alkuperäistekstissä *Xhunahpu, Xbalanque*. X-alku merkitsee quichén kielessä diminutiivia. Tässä kohtaa se osoittaa isä-poika -suhdetta Hun-Hunahpún ja Ixhunahpún välillä.

72. Muistettakoon että pallopeli oli vain yhteiskunnan ylimpien luokkien peli.

73. Suuret leveäsuiset saviastiat, *apastes*.

74. Merkitys mustavalkoinen, heidän kaksinaamaisuutensa symboli, vilpillisyyden merkki: kahdet kasvot.

KOLMAS OSA

75. Jauhettu ja keitetty maissi on intiaanien perusruokaa. Ymmärrettävästi quichét uskoivat, että ihminen on luotu maissista.

76. Tarkoittaa esivanhempia.

77. *Tepeut;* muuan tolteekkikansa, joka vaelsi yhdessä quiché-kansan kanssa. *Olomânit* olivat olmeekkeja, olmeekki-xicalancoja, jotka elivät Veracruzista etelään ja olivat läheisesti tekemisissä quiché-kansan kanssa.

78. Tecpánin kolmetoista heimoa, joita *el Titulo Totonicapán* kutsuu nimellä *Vukamag Tecpam,* ovat pocomam- ja poconchí-heimoja Brasseurin mukaan. Rabinalin heimo asettui asumaan nykyisen Guatemalan tasavallan keskiosiin, ja heidän jälkeläisensä muodostavat vieläkin Quichén kansan tärkeän ytimen. Cakchiquelien valtakunta oli suuri ja vahva. Se oli Quichén kuningaskunnan kilpailija, ja heidän pääkaupunkinsa oli Iximché (intiaaninimi eräälle puulle). Meksikolaiset kutsuivat Iximchéä Tecpán-Quauhtemallaniksi, josta tulee nykyinen nimi Guatemala. Tziquinahá-heimolla oli pääkaupunkina Atitlán, ja se asutti samannimisen järven länsipuolta. Zacahá on nykyään Salcajá, lähellä Quetzaltenangoa; Lamac, Cumatz, Tuhalhá ja Uchabahá sijaitsevat Sacapulasin laitamilla Brasseurin mukaan. Muita heimoja ei ole voitu tunnistaa. Balamihálaiset ovat kenties heimo, joka asettui seudulle, jota nykyään kutsutaan Chimaltenangon maakunnan Balamyóksi.

79. Meksikolaisia, muinaisia tolteekkeja, náhuatlheimoa, jotka liittyivät etelän mayoihin. He olivat alkuna Guatemalan intiaanikansoille. Tekijä kutsuu pappeja ja uhripappeja *yaqeiksi,* ja samaa sanaa käytetään monin paikoin Balam-Quitzéstä ja muista quiché-päälliköistä.

80. Ilmeisesti he etsivät suitsuketta jumalien edessä poltettavaksi.

81. Ximenezin mukaan *Balam-Quitzê* tarkoittaa raikuvasti nauravaa tai kovasti nauravaa tai kohtalokkaasti nauravaa jaguaaria, *Balam-Acab* yön jaguaaria, *Mahucutah* tavoittamatonta, *Iqui-Balam* kuun jaguaaria tai mustaa jaguaaria. Ximenezin selitys on yleisesti hyväksytty, vaikka se ei ole täysin tyydyttä-

vä. Balam-sanalla on myös shamaanin merkitys. Quichét uskoivat magiaan ja noituuteen ja pitivät esi-isiään shamaaneina.

82. Tämä Popol Vuhin kohta on hyvin mielenkiintoinen todiste siitä, että quiché-kansalla ja muilla Guatemalan kansoilla sekä niillä, jotka olivat muinoin asettuneet Meksikon ja Jukatanin eri osiin, oli yhteinen alkuperä. *Tulán-Zuiva,* Tulánin Luola, *Vucub-Pec,* Seitsemän Luolaa, ja *Vucub-Zivân,* Seitsemän Rotkoa, ovat quichénkielisiä nimiä paikasta, jota Meksikossa on sanottu *Chicomoztociksi,* mikä náhuatlinkielinen sana tarkoittaa myös Seitsemää Luolaa.

83. Puinen arkku tai kantoteline, jota intiaanit pitävät selässään kuljettaessaan tavaroitaan.

84. Jukataniin

85. Ximénezin version mukaan ilmaisu viittaa epäilemättä primitiiviseen tapaan sytyttää tuli puupalikan avulla, jota pyöritetään nopeasti toiseen palikkaan koverretussa kolossa. *Titulo de los Señores de Totonicapán* mukaan Balam-Quitzé ja hänen kumppaninsa olivat "alkamassa hieroa puuta ja kiviä, nuo. jotka ensimmäisinä tekivät tulen". Vukamagin heimot saivat quichéiltä tyttäriään vastaan vain "hiukan" tulta.

86. Meksikolaiset uhrasivat jumalille ihmisten sydämiä leikattuaan auki heidän rintansa obsidiaaniveitsellä.

87. *Icoquih,* Venus, Auringon edelläkulkija; kirjaimellisesti se, joka kantaa selässään aurinkoa.

88. Rabinalit ovat säilyttäneet entisen nimensä. Tziquinahá on nykyään Atitlánin kaupunki.

89. Myrkyllisiä käärmeitä (Trigonocephalus specialis). Muinaisten intiaanien mytologiassa nämä eläimet ovat jumalia, mutta eivät merkittäviä.

90. Muinaiset meksikolaiset palvoivat tätä suurta sivistäjää jumalana ja antoivat hänelle eri nimiä. Hän-

tä sanottiin *Ehecatliksi* eli tuulen jumalaksi, *Yolcuatiksi* eli kalkkarokäärmeeksi, *Quetzalcóatliksi* eli vihreäsulkaiseksi käärmeeksi. Tämä viimeinen merkitys vastaa myös mayanimeä *Kukulcán* ja quichénkielistä nimeä *Gucumatz*. Tekstin tässä kohtaa ilmenee myös, että quichét samastivat Quetzalcóatlin omaan jumalaansa Tohiliin. Molemmat olivat sateen jumalia.

91. Quichét polttivat jumaliensa alttareilla erilaisia aromaattisia aineita: tärpättiä eli männyn pihkaa, jota he kutsuivat *coliksi;* kumia jota he kutsuivat *nohiksi* ja joka oli Ximénezin mukaan myös pihkaa, ja isoja kehäkukkia (Tagetes lucida). *Holom-ocox* "mikä on ruohoa"; sananmukaisesti sienen lakki.

92. *Queh*, kauris, tarkoittaa kaikkia nelijalkaisia eläimiä.

93. Tekstissä luultavasti tarkoitetaan kauriintaljaa, jota pappien piti näyttää quiché-kansalle sen oikeitten jumalten asemesta, totellen Tohilin määräystä.

94. Huomattakoon, että kolme jumalaa puhuvat yhdessä heimoille.

NELJÄS OSA

95. Epäyhtenäisyydestään ja hämäryydestään huolimatta tämä luku näyttää johdattelevan Vuc Amagin heimojen tuhoon. Nämä olivat quiché-kansan vihollisia, jotka papit halusivat uhrata samalla tavalla kuin heillä oli tapana uhrata ihmisiä pohjoisessa, kuten selviää seuraavista luvuista.

96. *El Baño de Tohil;* Tohilin kylpypaikka. Brasseur sijoittaa tämännimisen joen paikkaan, joka on n. 25 km Cabulcosta kaakkoon, Joyabajn tielle, vuorelle, joka erottaa kaupungit toisistaan.

97. Cavecien heimo oli Quichén valtakunnan suurin ja merkittävin.

98. *Ixtân* on tyttö cakchiqueliksi. *Ichpoch* tarkoittaa tyttöä myös náhuatliksi Brasseurin mukaan. *El Titulo de los Señores de Totonicapán* lisää joukkoon kolmannen neidon, jonka nimi on Quibatzunah. On loogisempaa uskoa, että heimot lähettivät matkaan kolme neitosta, koska jumalia, joita oli tarkoitus vietellä, oli myös kolme.

99. Tohil on tässä kohtaa kollektiivisesti käytetty sana.

100. Quichén kansan uskomusten mukaan nuoret miehet, jotka nähtiin Tohilin Kylvyssä, olivat jumalan inkarnaatioita, hänen ruumiillistumiaan, hänen alter egonsa. Espanjankielisessä versiossa heistä käytetään sanaa *nagual* (noita), joka oli ihminen tai eläin. Intiaanit kykenivät muuttamaan itsensä sellaiseksi kuin halusivat.

101. Tekstin mukaan heimojen sotajoukko käsitti siis enemmän kuin 24 000 miestä. Kaakaosäkkiin mahtui kahdeksantuhatta papua. Säkkisanaa käytettiin myös, kun laskettiin joukkojen lukumääriä.

102. Mayojen ja quiché-kansan parissa Kauriitten Herra tai Isäntä on katoamisen ja jäähyväisten symboli, samoin Jukatanilla.

103. *Pizom-Gagal,* Käärö, vallan ja herruuden symboli.

104. *Nacxit* on lyhenne, jota quichét ja cakchiquelit käyttivät kertomuksissaan Idän Kuninkaasta, Topilzin Acxitl Quetzalcóatlista, kuuluisasta tolteekkikuninkaasta, jonka oli pakko hylätä pohjoinen valtakuntansa ja muuttaa 10. vuosisadan lopulla Jukatanin niemimaalle (mikä on Itä vanhoissa kronikoissa); hän asutti Chichén Itzán, perusti Mayapánin, toi sivistyksen niemimaalle ja saatuaan tehtävänsä suoritetuksi palasi sinne mistä oli tullut. Tarumainen Tlapallan, jonne suuren monarkin kerrotaan muuttaneen, ulottui Xicalancosta itään eli käsitti rannikkoseudun ja nykyisen Meksikon valtiot Tabascon, Campechen ja Jukatanin.
Chilam Balamin Kronikoissa eli Kirjoissa on ennus-

tus, jonka mukaan Kukulcán-Quetzalcóatl palaa; niissä hänestä käytetään nimeä Nacxit-Xuchit.

105. Sana *Gumarcaah* tarkoittaa mätiä mökkejä Ximénezin mukaan; meksikolaiset kutsuvat kaupunkia Utatlániksi, ruokoviljelyksien paikaksi. Se oli espanjalaisten saapuessa Keski-Amerikan tärkein kaupunki.

106. Kuningas (*ah* tarkoittaa miestä; *pop* mattoa; kuninkuuden symboli).

107. Kuninkaan avustaja ja seuraaja.

108. Tohilin pappi.

109. Gucumatzin pappi.

110. Cavecien Suuri valittu.

111. Neuvonantaja Chituy, valtion rahojenhoitaja.

112. Kirjanpitäjä ja veronkerääjä.

113. Pallokentän Neuvonantaja.

114. Hovimestari Brasseurin mukaan

115. *Chuvilá*, "Nokkosissa", nimitys, jonka meksikolaiset käänsivät samaa merkitsevällä sanalla *Chichicastenango*, mikä on kaupungin nykyinen nimi.

116. Rabinalin kaupunki.

117. Pamacá, nykyään Zacualpa, lähellä Joyabajin vuoria.

118. Caoquén kansa, luultavasti nykyisin Santa Marian ja Santiago Cauquén kaupungit.

119. Zaccabahá, nykyään San Andrés Saccabajá.

120. *Zaculeu*, "Valkea maa", mamien linnoitus muinaisen Chinabjulin kaupungin lähellä, nykyään Huehuetenango.

121. *Chuvi-Miquiná*, "Kuuman veden päällä", nykyään Totonicapán, meksikolainen nimi, jolla on sama merkitys.

122. *Xelahú*, "Kymmenen kauriin tai päällikön alla", mamien muinainen Culahá, nykyään Quezaltenango.

123. *Chuvá-Tzac*, "Linnoituksen edessä", nykyään Momostenango.

124. *Tzolohché*, "Paju", nykyisin Santa Maria Chiquimula, lähellä Santa Cruz Quichéä.

125. Petatayubin rannikko, oletettavasti Tyynen meren ranta, jossa nykyään on guatemalalainen Ayutlan kaupunki, Meksikon rajalla.

126. *Ahau-Galel* oli Nihaibin Talon päällikkö ja *Ahtzic-Vinac* oli Ahau-Quichén Talon päällikkö.

127. Chuvilá tai Chichicastenango.

128. Nykyään Cabricán, Quezaltenangon maakunnan kaupunki.

129. Macá, Pamacá, nykyään Zacualpa, Quichén maakunnan kaupunki.

130. Xoyabah, nykyinen Joyabaj.

131. Zaccabahá, nykyään San Andrés Saccabajá.

132. Ziyahá tai Zihá, vanha nimi kaupungille, joka nykyään tunnetaan nimellä Santa Catarina Ixtlahuacán.

133. Miquiná, Totonicapán.

134. Xelahúh, Quezaltenango.

135. Quichén jumalantalot tai temppelit hävitettiin sen jälkeen, kun kaupunki oli hylätty. Utatlánin raunioista kuljetetut kivet ja muu materiaali käytettiin espanjalaisten perustaman Santa Cruzin rakennuksiin.

Santa Cruz sijaitsee aivan lähellä muinaista Utatlánia. Quichén kansan muinaisen pääkaupungin raunioissa tuskin on jäljellä Tohilin uhripaikkaa tai temppeliä.

136. *Cahbahá*, uhripaikka. Tämän paikan nimi on hyvin samanlainen kuin hyvin tunnettu kaupunki, jonka nykyinen nimi on San Andrés Saccabajá ja joka on lähellä Santa Cruz Quichéä. *Tzutuhá*, kukkiva vesi tai lähde.

137. Quichén kansa noudatti ehdotonta paastoa.

138. Quetzal-linnun kauniita, taivaansinisiä sulkia käytettiin jumalien ja kuninkaitten koristeina. Sulat punottiin taitavasti yhteen, ja niistä tehtiin nauhoja ja muita koristeita myös tanssijoille.

139. *Tepetl pul*, meksikon kielen sanoja, jotka merkitsevät "kivinen kukkula".

140. Quicab ja Cavizimah olivat suuria valloittajia, jotka alistivat kaikki Guatemalan sisäosien kaupungit valtansa alle, kuten kerrotaan yksityiskohtaisesti tämän osan 10. luvussa.

141. Kuninkaiden Tecum ja Tepepul aikana, kertoo Ximénez, cakchiquelit nousivat kapinaan; Quicab oli aikaisemmin alistanut heidät valtansa alle.

142. Ximénezin mukaan näiden hallitsijoiden aikana sattui, että cakchiquel-intiaani, jota quichét muistelevat Quiché Vinac -tanssissa ja joka oli mahdollisesti cakchiquel-kuninkaan poika, tuli iltaisin solvaamaan quiché-kuningasta. Kun hänet lopulta saatiin kiinni ja häntä oltiin uhraamassa, hän ilmoitti espanjalaisten saapumisesta näin: "Tietäkää, että tulee vielä aika, jolloin vaivutte epätoivoon ja tämän *mama caixonin* (katkera vanha mies, quiché-kuninkaan lisänimi) on myös kuoltava; ja tietäkää, että miehet, joilla on yllään vaatteet ja jotka eivät ole alastomia kuten me ja jotka ovat aseistautuneet kiireestä kantapäähän, hävittävät nämä rakennukset ja niissä pitävät majaansa vain pöllöt ja villikissat ja tämän hovin loisto katoaa."

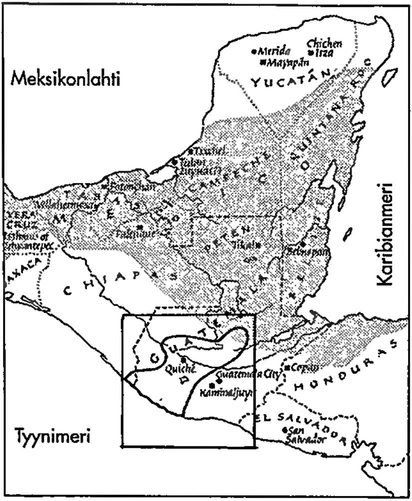
143. *Vucub,* seitsemän; kalenterin päivä *Cauutepech*, "sormuksin koristeltu", sanoo Ximénez, koska tämä kuningas tapasi käyttää sormuksia.

144. *Donadiú* eli *Tonatiuh*, aurinko náhuatliksi, oli nimi, jonka meksikolaiset antoivat espanjalaiselle valloittajalle Pedro de Alvaradolle, Cortésin yliluutnantille, joka tuhosi quiché-kansan valtakunnan ja sen kuninkaat.

145. *Tecum:* Ei pidä sekoittaa tätä kuningasta quiché-sotajoukon johdossa olleeseen kenraaliin, joka kaatui johtaessaan joukkojansa espanjalaisia vastaan. Ei tiedetä, millainen oli kuningas Tecumin kohtalo, mutta Tepepul on kuningas Sequechul, joka hallitsi vuosina 1524 -1526. Intiaanien kapinan jälkeen vuonna 1526 häntä pidettiin vankina vuoteen 1540, jolloin de Alvarado hirtti hänet yhdessä cakchiquelien kuninkaan Belch-Qatin kanssa, jota espanjalaiset kutsuivat nimellä Sinacán.

146. Alkuperäinen lause on ilmeisesti lyhentynyt. Tekijä lopettaa teoksensa selittämällä vielä kerran, että hänen on täytynyt kirjoittaa se, koska muinaista kirjaa ei enää ole; sitä kirjaa, josta kuninkaat lukivat kansansa menneisyyden ja tulevaisuuden.

147. Piispa Marroquínin antama nimi espanjalaiselle Santa Cruzin kaupungille, joka oli ollut quichékansan vanha pääkaupunki.

Quiche-alue nykyisessä Guatemalassa